

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

Temel Eğitim Anabilim Dalı

Sınıf Eğitimi Bilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

**YAŞAM BOYU ÖĞRENME BECERİLERİNİN 3. SINIF FEN BİLİMLERİ DERS
KİTABINDA YER ALMA DÜZEYİNİN İNCELENMESİ**

Ferhan TÜRK MENOĞLU
ORCID: 0000-0002-7795-4721

Danışman
Dr. Öğr. Üyesi Derya ÇINAR
ORCID: : 0000-0002-8978-3640

Konya – 2023

TEŞEKKÜR

Yaşamayı, bir trende uzun bir yolculukta olmaya benzetiyorum. Yol boyunca kasten ya da tesadüfen öğrendiklerimizle hayatımızı idame ettiririz. Esasen, yaşam boyunca da her daim öğreniriz. Öğrenmeyi öğretme ve sevdirmeyi misyon edinmiş bir öğretmen olarak sadece derslerde değil; hayatın her anında kendi öğrenmesinden sorumlu bireyler yetiştirmeye ihtiyacımız olduğunu düşünüyorum. İşte bu sebeple ‘yaşam boyu öğrenme’ kavramı hep ilgimi çekmiştir. Araştırma konumu seçerken zorlanmadığım gibi bunu bilginin ve bilimin temeli olan fen bilimleri dersi üzerinden yürütmek ayrıca keyifliydi.

Öncelikle yüksek lisans eğitimi ve tez döneminde engin bilgi birikimini sunan ve değerli vaktini ayıran çok sevgili danışman hocam Dr. Öğretim Üyesi Derya Çınar’a teşekkürlerimi ve minnetlerimi sunuyorum.

Varlığımın, bugün bu kadar güçlü ve gayretli olmamın sebebi kıymetli aileme binlerce kez teşekkürlerimi sunarım. Onlar bana kendi yolculuğumda hep daha güzel manzarası olan pencereyi gösterdiler, ayaklarımı doğru yere basmam gerektiğini öğrettiler ve bana daima inandılar. Ve sen biricik Eymen; doğduğun günden beri küçücük bedenle, içindeki sevginle öyle büyüksün ki.. Bana ne kadar iyi geldiğini, sana tüm öğretmek istediklerimle birlikte büyüdüğünde anlatacağım. İyi ki varsın..

Bu süreçte ve tabi ki öncesinde hayat yolculuğuma eşlik eden, bana iyi ya da kötü anılar ve öğrenmeler bırakan hayatımda gelmiş, geçmiş ve kalmış olan herkese teşekkür ediyorum.

Bir teşekkürüm de Ata’ma.. Aziz Türk milletine, bir Türk kadını olarak bize verdiği değer ve sağladığı imkanlar için halkına ve bilime olan inancı için çalışkanlığı, ileri görüşlülüğü ile örnek bir lider olduğu için sonsuz saygılarımı ve şükranlarımı sunuyorum. Ben de bu vatanın bir evladı ve bir öğretmeni olarak, eğitime ve bilime daima hizmet edeceğim.

Ferhan TÜRK MENOĞLU

Temmuz, 2023

İÇİNDEKİLER

TEŞEKKÜR	ii
İÇİNDEKİLER.....	iii
TEZ ÇALIŞMASI ORJİNALLİK RAPORU	v
BİLİMSEL ETİK BEYANNAMESİ	vi
ŞEKİLLER LİSTESİ	vii
TABLolar LİSTESİ	viii
ABSTRACT.....	x
1. GİRİŞ	1
1.1. Problem Durumu.....	4
1.2. Araştırmanın Amacı.....	6
1.3. Araştırmanın Önemi.....	6
1.4 Varsayımlar	8
1.5 Sınırlılıklar.....	8
1.6 Tanımlar	8
2. ALAN YAZIN	9
2.1. Öğrenme	9
2.2. Yaşam Boyu Öğrenme	11
2.2.1. Yaşam Boyu Öğrenmenin Tarihsel Gelişimi	16
2.2.2. Yaşam Boyu Öğrenmenin Amacı ve Önemi	25
2.2.3. Yaşam Boyu Öğrenen Bireyin Özellikleri.....	26
2.2.4. Yaşam Boyu Öğrenmenin Yeterlikleri	28
2.3. Fen Bilimleri.....	34
2.3.1. Fen Bilimleri Dersinin Amacı.....	35
2.3.2. İlkokul Fen Bilimleri Dersi Konu Alanları ve Ünite Başlıkları.....	36
2.4. Ders Kitabı Ve Ders Kitabının Eğitim Öğretimdeki Yeri ve Önemi	37
2.4.1. Ders Kitaplarının Öğretmene Faydaları	39
2.4.2. Ders Kitaplarının Öğrenciye Faydaları.....	40
2.4.3. Ders Kitabında Bulunması Gereken Özellikler	40
2.5. İlgili Araştırmalar.....	42
3. YÖNTEM.....	49
3.1 Araştırmanın Modeli	49
3.2 Evren ve Örneklem	50
3.3 Veri Toplama Aracı	50
3.4 Verilerin Analizi	51
4.BULGULAR	53

4.1. Araştırmanın Birinci Alt Problemine İlişkin Bulgular	53
4.2. Araştırmanın İkinci Sorusuna İlişkin Bulgular	70
4.3. Araştırmanın Üçüncü Sorusuna İlişkin Bulgular	72
5. TARTIşMA, SONUÇ VE ÖNERİLER	73
5.1. Sonuç ve Tartışma	73
5.2. Öneriler	81
KAYNAKÇA	82
EKLER	91

TEZ ÇALIŞMASI ORJİNALLİK RAPORU

Yaşam Boyu Öğrenme Becerilerinin 3. Sınıf Fen Bilimleri Ders Kitabında Yer Alma Düzeyinin İncelenmesi başlıklı tez çalışmamın toplam 81 sayfalık kısmına ilişkin, 10/07/2023 tarihinde tez danışmanım tarafından **Turnitin** adlı intihal tespit programından aşağıda belirtilen filtrelemeler uygulanarak alınmış olan orijinallik raporuna göre, tezimin benzerlik oranı %25 olarak belirlenmiştir.

Uygulanan filtrelemeler:

1. Tez çalışması orijinallik raporu sayfası hariç
2. Bilimsel etik beyannamesi sayfası hariç
3. Önsöz hariç
4. İçindekiler hariç
5. Simgeler ve kısaltmalar hariç
6. Kaynaklar hariç
7. Alıntılar dahil
8. 7 kelimedenden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç

Necmettin Erbakan Üniversitesi Tez Çalışması Orijinallik Raporu Uygulama Esaslarını inceledim ve tez çalışmamın, bu uygulama esaslarında belirtilen azami benzerlik oranının (%30) altında olduğunu ve intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

10/07/2023

Ferhan TÜRK MENOĞLU

Dr. Öğr. Üyesi Derya ÇINAR

BİLİMSEL ETİK BEYANNAMESİ

Bu tezin tamamının kendi çalışmam olduğunu, planlanmasından yazımına kadar tüm aşamalarında bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle riayet edildiğini, tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez hazırlama kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel kurallara uygun olarak atıf yapıldığını ve bu kaynakların kaynaklar listesine eklendiğini beyan ederim.

10/07/2023

Ferhan TÜRKMENOĞLU

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1.1: Yaşam Boyu Öğrenmeyi Destekleyen Olgu Ve Etkinlikler.....13

Şekil 1.2: Yaşam Boyu Öğrenme Yolları.....17

TABLolar LİSTESİ

Tablo 1.1: Yaşam Boyu Öğrenen Bireylerin Özellikleri.....	29
Tablo 1.2: Fen Bilimleri Dersi Öğretim Programı'nın Konu Alanları, Ünite Başlıkları, Kazanım Sayıları, Öngörülen Süre / Ders Saatleri ve Ders Saati Yüzdeleri.....	39
Tablo 4.1: Gezegenimizi Tanıyalım Temasında Yer Alan Konularda Yaşam Boyu Öğrenen Bireylerin Özellikleri	56
Tablo 4.2: Beş Duyumuz Temasında Yer Alan Konularda Yaşam Boyu Öğrenen Bireylerin Özellikleri.....	58
Tablo 4.3: Kuvveti Tanıyalım Temasında Yer Alan Konularda Yaşam Boyu Öğrenen Bireylerin Özellikleri	61
Tablo 4.4: Maddeyi Tanıyalım Temasında Yer Alan Konularda Yaşam Boyu Öğrenen Bireylerin Özellikleri.....	63
Tablo 4.5: Çevremizdeki Işık ve Sesler Temasında Yer Alan Konularda Yaşam Boyu Öğrenen Bireylerin Özellikleri.....	66
Tablo 4.6: Canlılar Dünyasına Yolculuk Temasında Yer Alan Konularda Yaşam Boyu Öğrenen Bireylerin Özellikleri.....	68
Tablo 4.7: Elektrikli Araçlar Temasında Yer Alan Konularda Yaşam Boyu Öğrenen Bireylerin Özellikleri.....	71
Tablo 4.8: 3.Sınıf Fen Bilimleri Ders Kitabında Yaşam Boyu Öğrenme Becerilerinin Bulunma Durumu.....	74

ÖZET

Necmettin Erbakan Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü
Temel Eğitim Anabilim Dalı
Sınıf Eğitimi Bilim Dalı
Yüksek Lisans Tezi

YAŞAM BOYU ÖĞRENME BECERİLERİNİN 3. SINIF FEN BİLİMLERİ DERS KİTABINDA YER ALMA DÜZEYİNİN İNCELENMESİ

Ferhan TÜRKMENOĞLU

Bu araştırmada, yaşam boyu öğrenme becerilerinin 3. sınıf fen bilimleri ders kitabında yer alma düzeyinin incelenmesi amaçlanmıştır. Nitel bir araştırma olup verilerin toplanmasında doküman incelemesi yöntemi kullanılmıştır. Evrenini 2021-2022 Eğitim ve Öğretim yılında Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı ilkokullarda okutulan Anka Kuşu Yayınları'na ait 3. sınıf Fen Bilimleri ders kitabı oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklemini ise bu kitapta yer alan metinler, etkinlikler ve değerlendirme soruları oluşturmaktadır. Toplanan veriler için içerik analizi yöntemi uygulanmıştır. Ders kitabının 7 temasının içerdiği tüm konular tek tek incelenerek, yaşam boyu öğrenme becerilerine yer verme düzeyi ile en az ve en çok hangi becerilerin bulunduğu tespit edilmeye çalışılmıştır. İncelemeler sonucunda en çok; her temada bulunan etkili okuma yazma becerisi olurken onu araştırma becerileri ile öğrenmeyi öğrenme becerisi takip etmiştir. En az bulunan beceriler ise sırasıyla gelişim ve değişime uyum sağlama, olumlu benlik algısına sahip olma, iletişim becerileri ve üst düzey düşünme becerileri olmuştur. Dağılımına genel olarak bakıldığında öncelikle; en az ve en çok bulunan maddelerin her temada hemen hemen aynı maddeler olduğu göze çarpmaktadır. En az ve en çok iki uçlu keskin görüntünün bulunması; belli maddeler üzerinde durulduğunu ve belli maddelerin göz ardı edildiğini gösterirken bir dengesizlik durumunun hakim olduğu söylenebilir. Kalan maddeler ise konular arasında fazlasıyla dağılmıştır. Kısaca, konulara göre yer alma düzeyinin değiştiği tespit edilmiştir. Yarıları konulara göre yarıları dengesiz bir dağılım göstererek; yeterli ve istikrarlı bir düzeyde olmasa da genel olarak becerilere yer verilmeye çalışılmıştır. Yine de 3.sınıf fen bilimleri ders kitabı, yaşam boyu öğrenme becerilerini olması gereken ölçüde karşılamamaktadır. Aynı incelemeyi bir de uzman gerçekleştirmiş ve benzer sonuçlara ulaşmıştır. Uzman ve araştırmacı bulguları arasında maksimum üç maddede görüş ayrılığı oluşmuştur. Bu çalışma, Yaşam Boyu Öğrenme Becerileri' nin ders kitaplarında yer alma düzeylerine yönelik örnek bir çalışma olup; fen bilimleri ve diğer ders kitapları beceriler açısından yeniden gözden geçirilmesi önerilir. Ders kitapları ve diğer kaynaklar, öğrencileri yaşam boyu öğrenebilmeye yönlendirebilecek bir bakış açısı sunabilmesi gerekmektedir.

Anahtar Kelimeler: ders kitabı, fen bilimleri, ilkokul, yaşam boyu öğrenme becerileri, yetkinlikler

ABSTRACT

Necmettin Erbakan University, Graduate School of Educational Sciences
Department of Basic Education
Primary Education Program
Master Thesis

AN INVESTIGATION OF THE LEVEL OF INCLUSION OF LIFELONG LEARNING SKILLS IN THE 3RD GRADE SCIENCE TEXTBOOK

Ferhan TÜRKMENOĞLU

In this study, it was aimed to examine the level of inclusion of lifelong learning skills in the 3rd grade science textbook. It is a qualitative research and document analysis method was used to collect data. Its universe consists of the 3rd grade Science textbook of Anka Kuşu Publishing, which is taught in primary schools affiliated to the Ministry of National Education in the 2021-2022 academic year. The sample of the research consists of the texts, activities and evaluation questions in this book. Content analysis method was applied for the collected data. All the subjects included in the 7 themes of the textbook were examined one by one, and it was tried to determine the level of inclusion of lifelong learning skills and which skills were the least and the most. As a result of the investigations, the most; effective literacy skills in each theme were followed by research skills and learning to learn skills. The least found skills were, respectively, adapting to development and change, having a positive self-perception, communication skills and high-level thinking skills. When we look at the distribution in general, first of all; It is striking that the least and most common items are almost the same in each theme. Having at least and at most two-sided sharp images; While it shows that certain items are emphasized and certain items are ignored, it can be said that an imbalance situation prevails. The remaining items are too scattered among the topics. In short, it has been determined that the level of involvement varies according to the subjects. Half of them show an unbalanced distribution according to the subjects; Although it is not at a sufficient and stable level, it has been tried to include skills in general. However, the 3rd grade science textbook does not meet lifelong learning skills to the required extent. An expert also carried out the same examination and reached similar conclusions. There was a difference of opinion on maximum three items between the expert and researcher findings. This study is an exemplary study on the level of inclusion of Lifelong Learning Skills in textbooks; It is recommended that science and other textbooks be reviewed in terms of skills. Textbooks and other resources should be able to offer a perspective that can lead students to lifelong learning.

Keywords: textbook, science, primary school, lifelong learning skills, competencies

BÖLÜM 1

1. GİRİŞ

Yaşamın var olduğu günden beri hayatta kalabilmek için her canlının kendi formuna özgü çeşitli öğrenmelere ve yaşam becerilerine ihtiyacı vardır. Bunun ihtiyaç olduğunu tarih bilimi sayesinde değil; dünyanın varlığını anlamlandıran bir bakış açısı olan felsefe bilimi sayesinde duymaktayız. Özellikle epistemoloji (bilgi felsefesi) de günlük yaşam ve deneyimler sonucu elde edilen bilgi türü olarak gündelik bilginin, ilk insanlığın başlarında ve halen günümüzde de herkes için işlevselliği en çok olan bilgi türü olduğunu o bilgiyi kullanırken görmekteyiz. İnsanın gözünü açtığı andan kapayınca dek gördüğü, yaptığı, yaşadığı her şey birer öğrenmedir.

Buradan hareketle, kişinin yaşadığı hayatın en önemli öğrenme yolu olduğu belirtilmiş, asıl eğitimin ise öğrenenlerle fikir alışverişinde bulunmakta ve birlikte düşünmekte olduğu vurgulanmıştır (Kaya, 2014). Yaşam ile öğrenme iç içedir. Bilginin yaratıldığı, uygulamaya döküldüğü ve öğrenmesinin içselleştirildiği yer yaşamdır. Her yeni gün, yeni bilgilerle doğmakta ve batmaktadır. Yaşam boyunca süren bu öğrenme serüveni, bilinen en eski tarihlerde de konu olmuştur.

Antik Yunan döneminde yaşayan filozoflar için Platon ve Aristo, hayat boyu sürecek olan öğrenme yolculuğunu “paideia” kelimesiyle açıklamıştır. Bu kelime, hayat boyu öğrenmenin anlamını tam karşılama da “kişiyi bilime, derin bilgiye motive etme ve yeteneklerin geliştirilmesi” demektir (Tezcan ve Deveci, 2018). İnsan hem yaratılış amacı gereği hem bu amacı sürdürmek için dünyaya geldiğinden gidene dek devamlı bir şeyler öğrenme ihtiyacını duyar (Coşkun, 2009). Bu durum, insanların her dönem ihtiyaç duyacakları bilgi ve yetenekleri edinmelerine imkan veren “Yaşam Boyu Öğrenme” kavramını ortaya çıkarmıştır (Coşkun ve Demirel, 2012). Yaşam boyu öğrenme; insanın bilgisini ve yeteneklerini zenginleştirme hedefiyle ister resmi ister gayri resmi olarak kişisel, kamusal ya da kazanç sağlamak için gerçekleştirdiği bütün öğrenme faaliyetleri olarak tanımlanmıştır (Avrupa Komisyonu, 2002).

Önceleri ‘ihtiyaç duyarak öğrenme’ gerçekleştirmek, yine bu öğrenmelerin ürünü olarak gelişen teknoloji ve herhangi bir ihtiyaca kolay ulaşılabilirlik arttıkça insanlarda zamanla öğrenmeye karşı o eski ilgi, heves azalmış ve bu kavram yerini kişinin ‘öğrenmesinin peşinden gitmeme’ye bırakmıştı. Bilgi artık sadece okullarda program dahilinde belli bir seviye ve

miktarla sınırlı tutularak bir öğretici ile verilmeye başlanmıştı. Son yıllarda ise bilginin fark edilmesiyle her alanda yakalanabilecek olan özgünlüğün gereksinimi ve bunun için yapılan araştırmalar, yaşam boyu öğrenmenin önemini göstermektedir. Her alandan yapılabilecek çalışmada aranan bu özgünlük, bilgi yığınlarının arasından parlayacak farklılığın öne çıkacağını bildirir.

Bugün artık toplumlar, “kendini geliştiren” ve “Yaşam Boyu Öğrenme” güdülerini barındıran bireylere ihtiyaç duymaktadır (Soran, Akkoyunlu ve Kavak, 2006). Bununla birlikte, yaşama aktif katılan bireyler kendiliğinden öğrenme becerilerini elde eder. Sorunu tanımlama, karar verme, süreci izleme, değerlendirme ve bu sorunu çözme gibi yeterlilikler bireyin yaşamının devamı için son derece önemlidir (Senemoğlu, 2001). Bu beceriler bilimde araştırma basamaklarıdır. Kişi gündelik hayatında karşılaşılabileceği problemleri çözerken de bu basamakları izlerse, hayata etkin katılım sağlayabilecek ve hedeflediği sonuca ulaşmasını da kolaylaştıracaktır.

20. yüzyılın ilk yıllarından beri sanat, meslek ve teknik eğitim merkezlerinin yayılması, çeşitli kamu ve özel kuruluşların halk eğitim merkezleri vesilesiyle sertifikaya dayalı meslek edindirme programları; yapılandırılmış geleneksel okula dayalı eğitimin yanında büyük bir seçenek oluşturmuştur (Edwards ve Usher, 2001). İşte bu seçenekler ‘yaşam boyu öğrenme’ kavramını doğurmuştur. Yaşam boyunca ister formal ister informal olsun eğitim ihtiyacını giderebilecek nitelikler taşıyan insanlar, mutlu olabilirler. Toplulukla edinilen öğrenmelerde duyulan ortak heyecanın yanında, bireysel keşiflerin derin düşünmelere sevk ederek öğretmesinin kişiye katkısı da yadsınmazdır.

21. yüzyılda ise bilim ve teknolojinin hızla gelişmesi ve değişmesi; edinilen bilgilerin de sürekli değişmesine yol açmıştır. Birey bu farklılaşmalara uyum sağlayabilmek için bilgi ve becerilerini geliştirmelidir. Sahip olduğu özelliklerine bir güncelleme getirmelidir. Bireylerin bilgi ve yeteneklerini geliştirebileceği ve yeni alanlara yönelebileceği, burada da kendi kendine ilerleyebileceği faaliyetlere fırsat veren yaşam boyu öğrenme; yararını bir kez daha gözler önüne sermiştir. Zaten eğitim kurumları da eğitimin artık zaman ve mekanla sınırlandırılmayacağını farkındadır. Bu durum eğitimin felsefesini de etkiler. Yaşamı boyunca kendi öğrenme sorumluluğunun farkında olan birey, belli bir öğrenme alışkanlığı geliştirir ve bu, onun davranış biçimi haline gelir. Yaşam boyu bilgiler öğrenirken aynı şekilde hayatı, doğayı, dünyayı da okumak; bu öğrenme davranışına dahildir. Bu okuma, doğanın ilmi olan fen bilimlerinin temel amaçlarındandır. MEB (2018)’in “*Astronomi, biyoloji, fizik, kimya,*

yer ve çevre bilimleri ile fen ve mühendislik uygulamaları hakkında temel bilgiler kazandırmak” ve “Günlük yaşam sorunlarına ilişkin sorumluluk alınmasını ve bu sorunları çözmeye fen bilimlerine ilişkin bilgi, bilimsel süreç becerileri ve diğer yaşam becerilerinin kullanılmasını sağlamak” maddelerini içermesi, fen bilimlerinin önemini artırmıştır. Bu yüzyılda ayrıca ekonomilerin taleplerini ve işgücünün ihtiyaçlarını karşılayabilmek için de bireylere kazandırılacak beceriler ve yeterlilikleri yeniden gözden geçirmelidir. Nitekim bütün dünyanın eğitim alanında en çok tartıştığı ve araştırdığı bir konu da; 21. yüzyıl becerileri ve bunların eğitimle kazandırılmasıdır (Otuz, Kayabaşı ve Ekici, 2018).

Ayrıca teknolojiye ve bilimde yaşanan hızlı ilerlemelerden, öğrencilerin öğrenme alışkanlıkları da olumlu yönde etkilenmiştir. Artık sıkı gözlemci ve bilinçli sorgulamalar yapan bireyler yetişmesi beklenmektedir. Bu beklentiye karşılık verecek farkındalığı temelden-ilkokul 3. sınıftan başlatacak olan, fen bilimleri dersi (Karaca, 2011). Ders kitapları da öğrencinin kendini, çevresini, yaşadığı ülkeyi ve yeryüzünü daha kolay öğrenmesini sağlar. Özellikle Fen bilimleri dersi vücudunu, çevresindeki varlıkları, yaşadığı ortamı ve dünyayı tanıyabileceği eşsiz bir derstir. Bir öğrenci alacağı dersle ilgili merakını önceden ders kitabını inceleyerek giderebilir. Güneş (2002)’e göre de bir derse dair ilk bilgilere çoğunlukla ders kitabından ulaşılır. Dersten öğrenme eksikliğiyle çıkan bir öğrenci, ders kitabıyla istediği yerde ve istediği zaman bunu telafi edebilir.

Ders kitapları, öğretim programlarının ulaşmak istediği amaçları hedef kitlesi olan öğrencilere aktaran bir vasıtadır (Peker Ünal, 2019). Ders kitapları, %73 oranında ve bütün derslerde neredeyse en çok tercih edilen materyaldir. Öğretim programının amacının gerçekleşmesi için öğretmene ve bireysel çalışan öğrenciye destek vermesiyle eğitim sürecinin vazgeçilmez ögesidir (Seven, 2001). Tüm ülkenin ulaşabildiği ortak imkanı olan ders kitaplarında, öğretim programlarındaki yaşam boyu öğrenme becerilerinin bulunması, bahsedilen yararlılıklardan ötürü son derece gereklidir.

Avrupa Referans Çerçevesi bu becerileri yaşam boyu öğrenme kapsamında 8 anahtar yetkinlik alanı olarak ifade etmektedir. Bunlar anadilde iletişim, yabancı dillerde iletişim, matematiksel yetkinlik ve bilim/ teknolojiye temel yetkinlikler, sosyal ve vatandaşlıkla ilgili yetkinlikler, kültürel farkındalık ve ifade, dijital yetkinlik, öğrenmeyi öğrenme, inisiyatif alma ve girişimcilik şeklindedir. Avrupa Referans Çerçevesi belirlediği bu yetkinliklerin her biri için uygun bilgi, yetenek ve tutumları da belirlemiştir (Özdemir, 2019). Bu yetkinlikler sadece fen bilimleri dersi öğretim programı için değil; diğer tüm derslerin öğretim programlarında da yer

alır. Öğretim programlarının daha ilk sayfalarında verilen yetkinlikler ışığında hazırlanan ders kitaplarını ve yürütülen dersleri alan öğrencilere hem hayata hem derslerine karşı nasıl bakacaklarını, nasıl düşüneceklerini, neyi nasıl öğreneceklerini öğreten bir bakış açısını sunduğu için de yetkinlikler tercih edilmektedir. İlgili literatür incelendiğinde, Hayat Bilgisi ve Türkçe ders kitaplarına anahtar yetkinlikler açısından bakıldığında görülmüş fakat Fen Bilimleri dersine yönelik böyle bir çalışmaya rastlanmamıştır. Fen bilimleri ve ders kitabıyla ilgili yapılmış onlarca çalışmanın arasına katılacak olan bu çalışmanın, alanda önemli bir eksikliği kapatacağı beklenmektedir.

1.1. Problem Durumu

İnsan, var olduğu günden beri soyunu artarak sürdürürken aynı şekilde ihtiyaçları da artmış ve bu ihtiyaçlarından biri de sahip olması gereken bilgiler olmuştur. Temel malzemesi insan olan ve her dönem topluluklar için çeşitli misyonları bulunan eğitim; en eski zamanlarda kişiyi toplumla uyumlu olmaya hazırlamak, Eski Yunan'da ruhen ve bedenen mükemmel insanlar yetiştirmek, Rönesans döneminde ise açık fikirli bireyler yetiştirmek gibi hedeflerle ilgilenmiştir (Kaya, 2016).

Bilim ve teknolojiadaki ilerlemelerin artması adeta bilgi patlaması yaşatmış; insanların bu bilgilerin hepsini almasının mümkün olmayacağını göstermiştir. Sonsuz bir bilgi deryasında ham bilginin direkt algılanması hem imkansız hem gereksiz olacağından bireyler öğrenmeyi öğrenme yolunu tercih etmiştir. Bugün gelişmiş toplumların birbiriyle yarışı, eğitim sistemlerine kadar varmıştır. Çünkü kaliteli insana yalnız eğitim sayesinde ulaşılabileceği açıktır. Bunun yanında bilgiye ulaşma süresinin ve şeklinin değişmesi de eğitimin güncel ihtiyaçlarına göre regüle edilmesi gerektiğini ortaya çıkarmıştır (Kaya, 2016).

Eğitimin amacı sorular soran, inceleyen, yeni şeyler ortaya koyan, bir konunun artı ve eksi yanlarını ayırabilen, sorun çözüp zamana ayak uydurabilen bireyler yetişmesini sağlamaktır. Fen eğitiminin amacı ise onları fen okuryazarı haline getirmektir. Bu sayede karşısına çıkan bir sorunda problem çözme becerisini kullanabilir ve karar verirken de bilimsel yöntemlerden yararlanabilir. Derste edindiklerini hayatında oluşabilecek problemlerin çözümünde ve dünyayı kavramada kullanacak; kaliteli insanların gelişmesine vesile olacaktır. Bilimin ilerlemesi ve çağın ihtiyaçlarını karşılayabilecek bireylerin yetişmesi için fen eğitimi oldukça önemlidir (Özdemir, 2019).

11 Nisan 2012’de alınan kararla 4+4+4 yeni eğitim sisteminin uygulanacağını duyurulmasıyla, fen eğitiminde de bazı değişiklikler olmuştur. Fen eğitimi önceleri ilkokul 4. sınıfta başlatılırken artık 3. sınıfta başlatma kararı alınmıştır. Bu durum 2014- 2015 okul döneminde ilk kez ve haftalık 3 saatlik bir ders olarak programa dahil edilmesiyle başlamıştır. Buradan da anlaşılacağı üzere öğrenciler fen bilimleri ile ilk kez ilkokul 3. Sınıfta karşılaşmakta ve fene dair ilk düşünceleri bu dönemde oluşmaktadır (Özdemir, 2019).

Okul hayatının önemli materyallerinden olan, Türk eğitim politikalarını öğrencilere ulaştırmada köprü görevi gören ders kitaplarının bir ilki 3. Sınıf Fen bilimleri ders kitabıdır. Ayrıca fen bilimleriyle tanışacağı ilk kaynak bu ders kitabı olacağından, özel bir incelemeyi hak eder. Bu sebeple ders kitaplarının en etkili versiyonunu elde etmek için faydalı olacak pek çok önemli çalışma yapılmalıdır.

Ders kitapları, öğretim programlarında belirlenen amaçlara göre düzenlenirse, öğrencilerden beklenen bilgi ve yeteneklerin edinilmesine büyük oranda yardımcı olacaktır. Bunun için ders kitaplarının incelenmesi, bazı belirlemeler yapılması ve ilgili yerlere doğru geribildirimlerde bulunulması; amaçların uygun ve yararlı bir şekilde gerçekleştirilebilmesi için oldukça önemlidir. Bunun yanında, kitap yazarları ve öğretim programları hazırlayanlara yol göstererek eğitime faydalı olacaktır (Topak, 2017).

Son zamanlarda yapılan çalışmalara bakıldığında, ders kitabı incelemelerinin hususi bir durumu olduğu anlaşılmıştır. Böyle çalışmalarla ulaşılan sonuçlar, ders kitaplarının yanlış ya da eksik yanlarının düzeltilmesinde yardımcı olur (Demirel ve Kıroğlu, 2006). Bu çalışmalardan biri, öğretim programında yer alan ve kazandırılması beklenen yaşam boyu öğrenme becerilerinin 3. Sınıf fen bilimleri ders kitabında bulunma düzeyinin incelenmesidir. 2018 Fen bilimleri dersi öğretim programında “Yetkinlikler” başlığı altında verilen; öğrencilerin bireysel, toplumsal, eğitim ve meslek yaşantılarında gerekli beceriler olan yetkinlikler; Türkiye Yeterlikler Çerçevesi tarafından tayin edilmiştir. Yaşam boyu öğrenme becerileri, öğretim programında 8 anahtar yetkinlik olarak yer almaktadır.

Literatüre bakıldığında 3. Sınıf fen bilimleri ders kitabı inceleme üzerine yapılan çalışmalar oldukça azdır. Yaşam boyu öğrenme becerilerinin bulunma düzeyi hakkında ise hiçbir çalışma yoktur. Bu yönüyle kazandıracakları sayesinde literatürde kendisine oldukça önemli bir yer bulacağı düşünülmektedir. Fen bilimleriyle tanışılan ilk ders ve ders kitabı olduğu için de çalışmaya değer görülmüştür.

Araştırmanın problem cümlesi “ Yaşam boyu öğrenme becerilerinin 3.sınıf fen bilimleri ders kitabında yer alma düzeyi nasıldır?” olarak belirlenmiştir.

1.2. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı yaşam boyu öğrenme becerilerinin 3.sınıf fen bilimleri ders kitabında yer alma düzeyini her bir ünite için incelemek ve bu becerilerin bulunma düzeyini tespit etmektir. Bu amaca yönelik aşağıdaki soruların cevapları aranmıştır.

1. İlkokul 3.sınıf fen bilimleri ders kitabının temalarında yaşam boyu öğrenme becerilerinin yer alma düzeyi nasıldır?

1.1. İlkokul 3.sınıf fen bilimleri ders kitabının “Gezegnimizi Tanıyalım” adlı 1.

Tema’sında “Yaşam Boyu Öğrenme Becerileri” nin yer alma düzeyi nasıldır?

1.2. İlkokul 3.sınıf fen bilimleri ders kitabının “Beş Duyumuz” adlı 2. Tema’sında

“Yaşam Boyu Öğrenme Becerileri” nin yer alma düzeyi nasıldır?

1.3. İlkokul 3.sınıf fen bilimleri ders kitabının “Kuvveti Tanıyalım” adlı 3. Temasında

“Yaşam Boyu Öğrenme Becerileri” nin yer alma düzeyi nasıldır?

1.4. İlkokul 3.sınıf fen bilimleri ders kitabının “Maddeyi Tanıyalım” adlı 4. Tema’sında

“Yaşam Boyu Öğrenme Becerileri” nin yer alma düzeyi nasıldır?

1.5. İlkokul 3.sınıf fen bilimleri ders kitabının “Çevremizdeki Işık ve Sesler” adlı

5. Tema’sında “Yaşam Boyu Öğrenme Becerileri” nin yer alma düzeyi nasıldır?

1.6. İlkokul 3.sınıf fen bilimleri ders kitabının “Canlılar Dünyasına Yolculuk” adlı

6. Tema’sında “Yaşam Boyu Öğrenme Becerileri” nin yer alma düzeyi nasıldır?

1.7. İlkokul 3.sınıf fen bilimleri ders kitabının “Elektrikli Araçlar” adlı 7. Tema’sında

“Yaşam Boyu Öğrenme Becerileri” nin yer alma düzeyi nasıldır?

2. İlkokul 3.sınıf fen bilimleri ders kitabında “Yaşam Boyu Öğrenme Becerileri” nden en çok yer verilen beceri(ler) hangisidir?

3. İlkokul 3.sınıf fen bilimleri ders kitabında “Yaşam Boyu Öğrenme Becerileri” nden en az yer verilen beceri(ler) hangisidir?

1.3. Araştırmanın Önemi

Her konuda hızlı gelişmeler yaşadığımız günümüzde eğitim de bu gelişmelerden yararlanmıştır. Geleneksel eğitim metotlarının ezberciliği ve oluşturduğu bilgi yığınlarının; bilgiye ihtiyaç olduğunda cevapsız kalması, bu eski yöntemlerin etkili olmadığını göstermiştir. Teknolojinin gelişmesiyle birlikte bilgi toplumu kaynakları kendi keşfeden, bağlantılar kurarak

yeni bilgiler doğuran, bunları paylaşan, kullanan ve tüm bunlara diğerlerini teşvik eden bilinçli bireylerden oluşur. Bu toplumda var olabilmek, yaşam boyu öğrenme becerilerine sahip olmayı gerektirir. Bu da eğitimin ilk adımlarından itibaren karşılaşılan kitapların, bireye yaşam boyu öğrenme becerilerini geliştirme imkanı vermesi beklenir.

Okullarda verilen her dersin alanına özgü bir öğretim programı vardır. Programların özel amaçlarına ve dersin kazanımlarına varmadan önce “*öğrencilerin hem ulusal hem de uluslararası düzeyde; kişisel, sosyal, akademik ve iş hayatlarında ihtiyaç duyacakları beceri yelpazeleri olan yetkinlikler*” Türkiye Yeterlilik Çerçevesinde 8 anahtar yetkinlik olarak verilmiştir (MEB, 2018). Bunlar yaşam boyu öğrenme becerileri olup, yaşam boyu öğrenme sadece öğretim programlarıyla sınırlandırılmayacak kadar hayatidir. Dunlap ve Grabinger (2003) de yaşam boyu öğrenmeyi, insanların nitelikli yaşamlarını artırmak için ömür boyu istekli öğrenmeler yapması olarak tanımlamıştır.

Bu becerilerin kazandırılıp kalıcı hale getirilmesi için küçük yaşlarda fark ettirilmesi gerekir. Öğrencilerin fen eğitimiyle ilk kez 3. Sınıfta karşılaşması bu yönden fayda sağlayacaktır. Derslerde herkes için en ulaşılabilir ve en sık kullanılan kaynak ders kitaplarıdır. Dinçer (2019), ders kitaplarının öğretim programlarındaki konular ve amaçları barındırmasını eğer gerektiği ölçüde barındırmıyorsa eksik ve doğru olmayan öğrenmelere neden olabileceğini belirtmiştir. Derste programın faydalı olacak şekilde yürütülmesine imkan sağladığı için de ders kitaplarını önemli bulmaktadır. İçeriğinde bulunan bilgilendirici metinler, etkinlikler, sorular, değerlendirmeler, görseller, şemalar anlatımı zenginleştirir ve bunlar ders kitabının sorumluluğundandır.

İlgili literatürde 3.sınıf fen bilimleri dersiyle ilgili az çalışma arasından beş tanesi ders kitabı incelemesi iken; yaşam boyu öğrenmeyle ilgili hiçbir çalışmaya yer verilmemiştir. Yaşam boyu öğrenmenin doğru anlaşılması, ders kitabının bu konuda bilgi verme düzeyinin tespit edilmesi ve buna göre hazırlanmasına katkı sağlayacağı için eğitim faaliyetleri daha verimli geçeceği düşünülmektedir. Öğrencilere sadece derslerine nasıl bakacaklarını değil; hayatta da nasıl düşüneceklerini, neyi nasıl öğreneceklerini öğreten bir yol olduğu için de yetkinlikler açısından bir inceleme yapmak istenmiştir. Bu konuda ya da benzer başlıkta bir araştırmaya yer verilmemesi de çalışmanın gerekliliğini ve önemini artırmıştır.

1.4 Varsayımlar

Yürütülen bu çalışmada, incelemesi yapılan 3. sınıf fen bilimleri ders kitabının içeriğinin Türkiye'deki diğer fen bilimleri ders kitapları ile benzer olduğu varsayılmaktadır.

1.5 Sınırlılıklar

Araştırmada, 2021-2022 eğitim öğretim yılında ilkökul 3.sınıfta okutulan Anka Kuşu Yayınevi tarafından basılmış ve Talim Terbiye Kurulu tarafından kabul edilmiş fen bilimleri dersi kitabı kullanılmıştır.

1.6 Tanımlar

Ders Kitabı: Ders kitapları, ilgili alandaki amaçları en net versiyonunda öğrenciye sunulması için yazılı ve görsel faktörler, düşündürücü yönlendirmelerle hazırlanmış temel eğitim araçlarıdır (Demirezen, 2007).

Fen: İngilizce anlamı bilim (science) olan fen kavramı dilimizde 'doğa bilimi' olarak tanımlanır. Fen bilimi tabiatı ve içindeki olayları, bunlar arasındaki ilişkileri inceler (Güler, 2017).

Fen Bilimleri: Doğanın ve doğanın içinde kendi ritminde yaşananların yine belli bir sistemde incelenmesinin yanında, daha gözlemlenmemiş durumların öngörülmesine yarayan bilimdir (Can, 2020).

Fen Eğitimi: Öğrencilerin fen bilimine olan yakınlığını artırmak, doğanın ve fenin temel kavramlarının herkesçe anlaşılabilir olarak bu sayede bilinçli bir hayat yaşamalarını sağlamak amacıyla (Ateş, 2019 ;Güler, 2017).

Yaşam Boyu Öğrenme: Yaşam boyu eğitim ve öğrenme kişinin kendini geliştirmesi için tüm öğrenme imkanlarından faydalanarak bilgi, yetenek, tutum ve alışkanlıklar kazanmasını öngören bir anlayıştır (Sönmez, 2007).

Yaşam Boyu Öğrenme Becerileri: Yaşam boyu öğrenme becerileri bilgi ve iletişim teknolojilerini farklı yollarla öğrenmek, bu esnada doğru soruları sormak, öğrendiklerini kullanmak, eleştirel okumalar yapmak, bilgiyi araştırmak ve bir araya getirmek, neyin önemli olduğunu-öğrenilmesi gerektiğini ayırt etmek ve bir öğrenme düzeni belirleyip bu yolu izlemek şeklinde sıralanabilir. Bunlar bir öğretmenin sahip olması gereken becerilerdir (Schuman, Besterfield-Sacre ve McGourty,2005; Aktaran: Keleş, 2020).

Yetkinlik: Kişinin kendi öğrenmesini denetleyebilmesi için gereken bilgi, yetenek ve becerilerin desteklenmesidir (Harvey, 2004).

BÖLÜM 2

2. ALAN YAZIN

Bu bölümde, çalışmanın kuramsal çerçevesini oluşturan kavramlara ve ilgili araştırmalara yer verilmiştir.

2.1. Öğrenme

“Öğrenme” kavramı, kulağa ilk çalındığında ‘okullarda, örgün ve yaygın tüm eğitim kurumlarında gösterilen öğretme faaliyetlerinin anlaşılması’ olarak benimsenen bir kavramdır. Oysa insan, doğumundan hatta ana rahmine düştüğü andan ölünceye dek bulunduğu her ortamda istemli ve istemsiz olarak hep öğrenir. Kurumlarda gerçekleştiği düşünülen bu süreç, aslında hayatın her alanına yayılmış durumdadır. Öğrenme yaşam boyudur. Yaşam da bir anlamda öğrenmektir. İnsan, yaşamını kıymetle sürdürmek için varoluş amacını gerçekleştirebilmeli; bunun için de öğrenmeli ve öğrendiklerini uygulama gücünü kendinde hissedebilmelidir.

Taşpınar (2012)’a göre de öğrenme, bireyin var olduğu her ortamdan alabileceği bilişsel, davranışsal ve duyuşsal hareketlerin zeminini oluşturur. Ayrıca bir kişiye eğitilmiş diyebilmek için öğrenmeler gerçekleştirilmesi gereklidir. Kişinin öğrendiklerinin kalitesi, eğitim durumunu gösterir. Davranışlarının kalıcılığı tekrarlarla sağlandıkça, daha farkında bir şekilde bu davranışlarda bulunur. Senemoğlu (2011) gelişmenin sadece vücutta büyüme ve olgunlaşmayla olmayacağını söylemiş, gelişim için öğrenmenin de gerekliliğini bildirmiştir. Ona göre öğrenme, kişinin yaşam alanlarında tecrübe ettikleri sayesinde davranışlarında her zaman geçerliliğini sürdürecektir etkiler kazanmasıdır.

Yaşam alanlarından biri olan eğitimde, MEB’e bağlı okulların eğitim düzeni yine MEB’in öğretim programları ışığında sürmektedir. Öğretim sürecinin kalitesini yükseltmek, öğrenmeyi sevdirmek ve pratik yollarla bilgiye ulaşarak başarı sağlamak için eğitimde; öğretim yöntem ve teknikleri kullanılmaktadır. Şartlara en uygun yöntem ve teknik belirlenirken ortam, zaman, konu, öğrenci sayısı ve öğrenme faaliyetinin sonunda elde edilmesi istenen farkındalıklar gibi nitelikler dikkate alınmalıdır (Dinçer, 2019).

Öğrenme kavramına dair çeşitli yönlerden farklı farklı açıklamalar, düşünceler olsa da öğrenme çoğunlukla “davranışta kalıcı değişimler yaratabilme süreci” dir. Fakat öğrenmeyi sadece ‘davranışlarda değişimler meydana gelir’ ile sınırlandıramayız. Buradaki süreç yaşamın

kendisidir. Davranış değişimleri hastalık, ilaç etkisi gibi kısa vadeli gösterilen durumlar şeklinde olursa, bunlar öğrenme değildir. İstenmedik, geçici davranışlardır (Barutcuoğlu, 2019).

Öğrenmenin, sadece davranış değişikliğinde aramaması gerektiği gibi; öğrenme gerçekleşince hiçbir davranış değişikliği olmayadabilir. Bilgi, felsefede olduğu gibi yığılarak(kümülatif) artar, ilerler. Öğrenme, hali hazırdaki bilgilerle yeni gelen bilgilerin kaynaştığı, üstüne eklendiği bir süreçtir. Öğrenmenin tek bir yönüne odaklanmak yeterli değildir. Bilişsel, duyuşsal ve davranışsal yönleri de göz önünde bulundurulmalıdır. Zaten en başta bilgiyi öğrenecek canlının bir insan olduğunu göz önüne alırsak; hem ruhu hem bedeni doyuracak öğrenmelere ihtiyacının olduğunu unutmayız.

Öğrenme, kişinin ömrü boyunca okul ve okul dışında birçok alanda bilişsel olarak ceplerini doldurmasıdır. Kişi, ömrü boyunca aralıksız öğrenir. Bu süreçte bilişsel, duyuşsal ve davranışsal alanları da birbiriyle iletişim halindedir. Bu üç alan kişiyi yönlendirir ve bilgiyi almasında temel oluşturur (Senemoğlu, 2011).

Fen bilimleri eğitiminin öncülerinden Piaget, öğrenmenin ve zihin gelişiminin yaşa bağlı bir süreç olduğunu öne sürmüştür. Ona göre öğrenme, doğduğu yerden yetişkinliğe doğru bir gelişme gösterir. Burada, somuttan soyuta doğru bir öğrenme vardır. Bireyin ileriki öğrenmelerinin daha sağlam bir temele dayanması için başlarda olabildiğince çok somutlaştırmalarla edinmesi gerekir (Kaya, 2019). Barutcuoğlu (2019), öğrenmenin temel özelliklerini şöyle sıralamıştır:

Öğrenmenin ürünü olarak davranışlarda değişiklikler görülmesi,

Bunun sadece büyüme sonucunda olmaması,

Geçerliliğini sürdürdüğünü gösteren belirtilerinin olması,

İnsanın çevresindekilerle yaşadığı etkileşimin eseri olması,

Davranış farklılıklarının gündelik engellere takılmadan süreğen olması.

Buna göre öğrenme, bilişsel, duyuşsal ve davranışsal alanlardaki farklılaşmaların dikkat çektiği bir olgudur. Bir öğrenmeden bahsedebilmek için birey ile çevrenin birbirinden etkilenmesi gerekir.

2.2. Yaşam Boyu Öğrenme

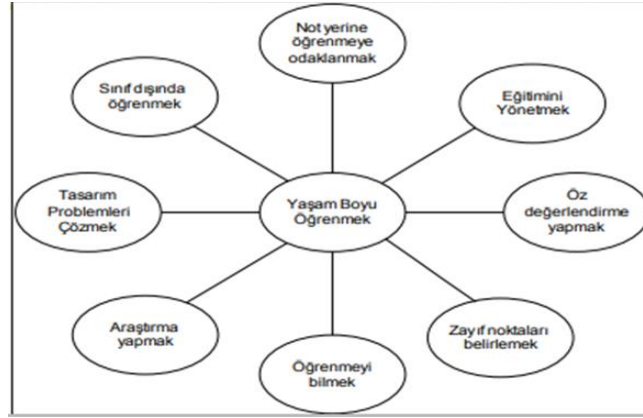
Yaşam boyu öğrenme teriminin doğmasına asıl sebep olan, evrenselleşme sayesinde göze çarpan; bilgi temelli ekonomidir. Teknolojik ilerlemelerle eş zamanlı olarak bilgi de aralıksız ilerlemektedir. Teknoloji ve bilginin karşılıklı olarak devamlı birbirini etkilediği bir düzen vardır. Buradan, henüz ulaşılmamış başarılarla ulaşmak için bir teşvik doğmaktadır. Bireyin günümüzle uyum içinde yaşaması için bu başarıları yakalaması gerekmektedir. Buna göre eğitim, yaşamın belli bir kısmında olup zamanı gelince de kalkacak bir şey değildir. Yaşam boyu öğrenme bireyin istediği bilgiyi, istediği zamanda, istediği yerde edinmesine fırsat vermek için var olmuştur (Akkuş, 2008).

Yaşam boyu öğrenme, bireyin yapabildiklerinin ve yapabileceklerinin ömür boyu zenginleşebileceği dinamik bir düzendir. Bu düzen sadece okul çatısı altında sürdürülemez. Öğrenme, böyle esnek olduğu gibi ucu da açıktır. Kişinin içinden gelen, ilgisini çeken konulara yoğunlaşması, yeni verilere ulaşma arzusunda olmasıdır. Hayatını daha kaliteli yaşayan bireyin, sadece iş alanında değil şahsi konularında da gelişmesine yardımcı olur. Yaşam boyu öğrenmeye gönüllü birey, katı sınırlar içinde kalmaktan kendini korur ve yeniliklere açıktır. Bu birey yaşamında aktiftir; yaşam boyu öğrenmede, onu sosyal ve mesleki hayatında güncel olana yönlendirir. Öğrenme imkanlarının hayatın bütün alanlarına yayılması gerektiğinin altını çizer. Öğrenme toplumu da bu imkanlardan herkesin faydalanması gerektiğini; formal ve informal eğitimden çalışma ortamlarına kadar her yerde olması gerektiğinin altını çizer. Teknolojide ve iş yerlerinde yaşanan hızlı gelişme ve değişimler, bu hızı yakalamak için insanları adeta bir yarışa sokmuştur. Daha iyi olmak, en iyiye ulaşmak için insanların iş hayatları süresince eğitimlere katılmasını gerektirmektedir (Akkuş, 2008).

Yaşam koşulları değiştikçe elde edilen bilgiler yetmemekte, devamlı eklemeler yapmak ve geliştirmek gerekmektedir (Topakkaya, 2013). Çünkü bireyler kendilerini topluma ve içinde hızla süren değişimlere hazırlaması gerekir (Akkuş, 2008). Bu hızlı değişim karşısında hazırlanılmak yine hızla gelişen teknoloji sayesinde olmuştur. Teknoloji bu noktada hem verici hem alıcı görevini üstlenerek, yaşam boyu öğrenen bireyi aktif tutmaktadır. Üretilen bilgiler yeni teknolojileri doğururken, bu teknolojiler de bilgilerin daha hızlı ve daha kolay paylaşımına imkân tanımaktadır.

Yaşam boyu öğrenmek; kişinin gün içinde birçok faaliyette bulunurken kendi kendine öğrendiği, neye ihtiyacının olduğunu bilip bunu nasıl gidereceğini planladığı, sonunda ilgisine yönelik bilgiler edindiği hem de hiçbir puan, seviye almayacağını bilerek kendi öğrenme

sorumluluğunu üstlenip öz denetim kurabilmesidir. Bunlar ve yaşam boyu öğrenmeyi destekleyen olgu ve etkinlikler şekil 1.1’de belirtilmiştir:

Şekil 1.1: Yaşam boyu öğrenmeyi destekleyen olgu ve etkinlikler. (Coşkun,2009).

Yaşam boyu öğrenme tartışmalarından doğan özelliklerden biri ‘iç içe geçmişlik’ tir. Bu özellik çalışma hayatı ve öğrenmenin iç içeliğini, bilginin kullanılabilirliğini öne çıkarmaktadır. Bu ‘esneklik’ tir. Esnekliğin olması için yer ve vakit durumlarının büyütülmesi uygun olacaktır. Bu sebeple yaşam boyu öğrenme ‘istediğin yerde, istediğin vakitte’ sözünü vurgular. Yaşam boyu öğrenenler, istediği yerde istediği vakitte ve istediği bilgiyi öğrenebilmelidir. Hayat ve öğrenme içi içedir, birbirini besler ve zenginleştirir (Akkuş, 2008).

Yaşam boyu öğrenme terimini 1920’lerde ilk kez kullananlar John Dewey, Eduard Lindeman ve Basil Yeaxle olmuştur. Onlara göre eğitim, her günümüzün süregelen devamlı bir yüzüdür. 1970’lere gelindiğinde kalkınma birliklerinin (özellikle OECD) çalışmalarında geçen yaşam boyu öğrenme terimi 1980’lerde pek anılmamış, 1990’larda evrenselleşmeyle birlikte yükselişe geçmiş, 2000’lerde zirveyi görmüştür. Bu yıllarda ülkemizde de oldukça çok yer almış ve değer görmüştür. MEB verdiği değeri, kendi bünyesinde ‘Hayat Boyu Öğrenme’ adında bir genel müdürlük kurarak göstermiştir (Çatal, 2019). Avrupa Komisyonu, 30 Ekim 2000 tarihinde "Yaşam Boyu Öğrenme Memorandumu" ilan etmiş ve Hayat Boyu Öğrenmeyi bir çatı altında toplayarak eğitim ve öğretimin bir bütün şeklinde bulunması gerekliliğini söylemiştir (Paksoy ve Şahan, 2019).

Zamanla sınırları genişleyen ve kabullenilen yaşam boyu öğrenme, 2014-2018 hayat boyu stratejik eylem planında bulunmuştur. “Hayat boyu öğrenme, örgün ve yaygın her türlü eğitim faaliyetlerini kapsayan geniş bir kavramdır” (Güleç, Çelik, Demirhan, 2012). Öğrenme, doğumla başlayıp insan yaşamının sonuna kadar devam eden bir yolculuktur.

OECD ise bunun yanına yaşam boyu öğrenmenin sonunun olmamasını ve kişisel yetkinliğin artmasında önemli görevi bulunmasını da eklemiştir.

Bir sonu olmayan bu yolculuğun başlangıcı önemlidir. Araştırmalara göre insan beyninin öğrenme alanının yarısı 5-6 yaşlarında gelişmektedir. Bu yüzden öğrenme okul öncesi dönemde başlamalıdır (Ersoy, 2009). Yaşam boyu öğrenme teriminin merak, sebat, motivasyon ve öğrenmeyi öğrenme gibi psikolojik alt yapısı vardır.

Merak; bir konu için ilginin uyanması, öğrendiklerine fazlasını katmak için duyulan istektir. Merakı Piaget (1952) daha fazla bilgi almak için şart, Bruner (1966) sadece insanlar değil tüm canlıların yaşamını sürdürebilmesi için gerekli bir nitelik, Freud (1915) bilgi oburluğu, Hebb (1955) bireyin bilişsel süreçlere olağan yönelimi, Maslow (1970) ise bireyin psikolojik olarak gelişmesinde mühim bir özellik olduğunu söylemişlerdir (Reio, 1997 aktaran: Coşkun, 2009). Sebat; *sözünden veya kararından dönmeme, bir işi sonuna kadar sürdürme, direnme, kararlılık anlamına gelmektedir* (TDK, 2022).

Motivasyon; bireyin emellerine doğru yürüdüğü yolda ihtiyaç duyduğu manevi gücü sağlayan, bireyi hareketlendiren, davranışlarına yön veren, takıldığı noktada yeniden yüreklendiren, gerekiyorsa ayağa kaldıran, öğrenme sürecini besleyen, iyileştiren etkenlerden biridir (Akbaba, 2006). Öğrenmeyi öğrenme yeteneği; kişinin nasıl öğrendiğini keşfetmesi, öğrenirken kullanılan yolları bilmesi, kendine uygun olanı belirlemesi ve yararlanmaya başlamasıdır. Kişinin yapabildiklerine ve yapabileceklerine göre o bilgiyi neden bilmesi gerektiğinin, nasıl ve nereden elde ettiğinin bilincinde olması ve bilgileri değişik yollardan elde etmesi demektir (Turan, 2005).

Çatal (2019)'a göre hayat boyu öğrenme; bireyle ilgili, toplumsal, kültürel, iktisadi ve bilhassa istihdamla ilgili bir bakış açısıyla bakarak bireylerin ilgilendiği konuların saptanarak; bilgi, yetenek, tavır ve hareketlerle becerilerini geliştirmek için bir ömür sürdürdükleri formal, informal ve bizzat yaşayarak öğrenme faaliyetleri ile bu faaliyetler nihayetinde ulaşılanların kayıt altına alınmasıdır.

Bilginin ve bilgili olmanın değer gördüğü bu döneme 'bilgi çağı' ; bu çağa yaraşır gerekleri karşılayan toplumlara da 'bilgi toplumu' denilmektedir (Güleç, Çelik ve Demirhan, 2012). Bu sebeple bilgi toplumundan yetiştirilmesi beklenen insan tipi; değişen teknolojiye hızla uyum sağlayabilen, kendini sürekli yenileyebilen, çözüm odaklı düşünen ve

sorgulayabilen insanlar gerekmektedir (Demiralay ve Karadeniz, 2008). İşte tam bu noktada ihtiyaca cevap verecek olan “yaşam boyu öğrenme” kavramı doğmuştur.

Çağımızın vazgeçilmez etkenlerinden biri de değişimdir. İhtiyaç olan bilgi, beceri ve teknolojiler; görev tanımları ve meslekler devamlı olarak değişmektedir. Bu da beklenen birey özelliklerinin de devamlı değişmesine sebebiyet vermektedir. 2000’li yıllarda bilgi sadece önemli değil; en temel değerdi. Bilgi, maddi açıdan oldukça önemli bir kaynak; bilim ve teknolojiye süregelen değişiklikler için ise bir faktör olarak yaşamdaki yeri önemlidir (Kahriman, 2021).

Bilgi çağı diye nitelendirdiğimiz bu çağın, insanına yüklediği ana sorumluluklardan biri, bilgi okuryazarlığıdır. Bu durumda kişi bilginin eksikliğini hissetmeli, öğreneceği bilgiyi belirlemeli, hangi yerden ve ne şekilde alabileceğini bilmelidir. Daha da önemlisi bu bilgiyi değerlendirebilmelidir. *“Buna göre teknolojik imkanlara hakimiyetiyle bilgiyi yöntemli bir şekilde elde edebilen, onu yönetip kullanan ve yeniden bilgi üreten insan bilgi okuryazarı olmaktadır.”* Öğrenen kişinin kendi öğrenme ortamını sağlaması da umulurken bu konuda sadece becerilerin değil; görev zihniyeti, öz değere sahip olma yolu ve bunları değerlendirme yönelimini edinmesi, geliştirmesidir (Köğçe, Özpınar, Şahin ve Yenmez, 2014).

Devletlerin iktisadi alanlarında büyük öneme sahip bir konumda bulunan bilgi; eğitim, bilim ve teknolojinin de en önemli yapı taşıdır. Ona erişme şartlarının iyileştirilmesi de bilgi kadar önemlidir. Teknolojide görülen seri ve kesintisiz büyüme, bilgiye erişimi kolaylaştırmış ve günümüzde yaşanan farklılıkları ilginç seviyelere getirmiştir (Keleş, 2020). Bu dönemde teknolojik değişimde meydana gelen hız, örgün eğitimde edinilen bilgi ve yeteneklerin geçerliliğini kısıtlamıştır. Buna göre eskiden bir mesleği öğrenip onu ömür boyu yapabilirken artık bu pek de mümkün değildir, yeterli görünmemektedir (Ayra ve Kösterelioğlu, 2015).

Bilgi toplumunda sosyal uyum, istihdam edilebilirlik ve aktif vatandaşlık için gerekli görülen hayat boyu öğrenmenin temel kriterleri, Avrupa Komisyonu tarafından sekiz yetkinlik olarak belirtilmiştir (EC, 2007: 3). Bu kriterlerin büyütülmesi için Comenius, Erasmus, Grunthvig, Lingua, Minerva, Socrates, Leonardo da Vinci, Tempus ve Youth gibi programlar geliştirilmiştir (Köğçe vd., 2014). Yaşam boyu öğrenmeyi tanımlayan cümleler kişi, zaman ve çevreye göre farklılıklar gösterse bile ortak noktaları da vardır;

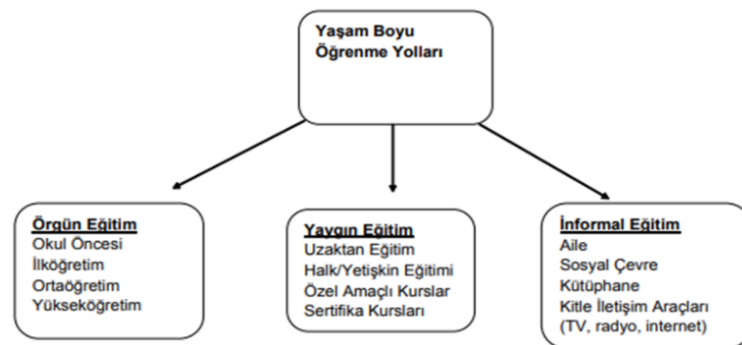
- Öğrenme, belli bir yaş dönemi arasına sıkıştırılamaz; beşikten mezara dek sürer.

- Çağdaş günlerin doğması için olmazsa olmazdır.
- Toplumda yaşanan değişikliklere uyum sağlamak için gereklidir.
- Yaş, cinsiyet ve bulunduğu yerden ayrı tutularak tüm bireyler öğrenme imkanlarını değerlendirebilmelidir.
- Öğrenme sadece bir çatı altında gerçekleşmez; örgün olabildiği gibi yaygın şekilde de devam ettirilebilir.
- Bilgiyi elde etme, onu anlama ve kullanabilme becerisini geliştirebilir.
- Kişinin, kendi öğrenme yolunu kendisinin belirleyebilme gücüne sahip olmasıdır.
- Sonsuz öğrenmenin mümkün olmasıdır (Sweeting, 2000).

Anlaşıldığı üzere birçok şekilde tarif edilebilen yaşam boyu öğrenme, insanların hayat niteliklerini yükseltmek ve kendini yeteri kadar tatmin etmek için ömür boyu, bile isteye sürdürecekleri bir öğrenmedir (Dunlap, 2005).

Her an her yerde öğrenen kişiler, başta ailesi olmak üzere geçmişi, geleneği, içinde bulunduğu ortamı ve bugünkü toplumu etkisi altına kitle iletişim araçlarından etkilenmektedir. Yani kişilere her an her yerde öğrenme imkanı sağlayan nedenlerden biri de kitle iletişim araçlarıdır, diyebiliriz. İlgi çekici ve elde etmesi kolay olduğundan, öğrenmesi de kolay olacaktır (Kalçık, 2017).

Yaşam boyu öğrenmede üç tür eğitim vardır. Birinci, müfredat üzerinden okullarda verilen formal eğitimidir. İkinci, meslek becerilerini geliştirmeye yönelik sertifika veya yeterlik belgesi verilen nonformal eğitimlerdir. Üçüncü ise kişilerin ihtiyaçlarına göre yetersiz oldukları bir durumu geliştirmek veya ilgi duydukları bir konuda daha çok bilgi edinmek için aldıkları informal eğitimidir. Bütün bu türler, hakikatli ve bilinçli öğrenmeler yapmak isteyen bireyi zaman ve mekan sınırlılığından özgürleştirecek teknolojilere yöneltmektedir (MEGEP, 2006). Buna göre yaşam boyu öğrenme yolları şekil 1.2’de gösterilmiştir (Coşkun, 2009).

Şekil 1.2. Yaşam boyu öğrenme yolları

2.2.1. Yaşam Boyu Öğrenmenin Tarihsel Gelişimi

Yaşam boyu öğrenme kavramının pek köklü bir tarihi yoktur. 20. yy gibi yakın bir zamanda ortaya çıktığı addedilir. Adı evrenselleşme, bilgi toplama ve benzeri kelimelerle birlikte geçmektedir. Teknolojinin ilerlemesiyle paralel her şeyin olağanüstü hızda geliştiği fikrinin herkesçe onaylandığı günümüzde, tabii ki öğrenme de bu hızdan etkilenecektir. Döneme uyum sağlanarak eğitimin de ihtiyaç duyduğu değişikliklerin sağlanmasıdır. Bilgi, çağımızda alıp satılan bir üründür ve şahsi veya sosyal gereksinimleri gidermekten ziyade değiş tokuş yapıldığında açığa çıkan o değer için üretilmektedir. Bilginin elde edilip sunulmasından oluşan eğitim süreci de bu ticari ilişkiden nasibini almıştır. Bu sebeple eğitim de gün geçtikçe daha kazançlı bir pozisyona sahip olmaktadır (Kaya, 2010).

Yaşam boyu öğrenme kavramı ülkemizde sonradan dikkat çekmiştir. Dünya’da topladığından sonra bir zamanda gerçekleştiği görülmüştür. İlgili çalışma ve araştırmaların da ülkemizde son yıllarda yoğunlaştığı görülmüştür. Bu sebeple yaşam boyu öğrenmenin tarihçesi, Dünya’da ve Türkiye’de gelişimi şeklinde ayrı başlıklar altında incelenecektir.

2.2.1.1. Dünya’da yaşam boyu öğrenmenin gelişimi

Sanayi Devrimi’nden sonra insanlar, yaşadıkları yerlerden şehirlere gönderilmiş ve topluluk olarak var olma güvenceleri kaybolmuş; kendi başlarına var olmak üzere bırakılmışlardır. Artık bilgi, toplumun yığıldığı bir servet ötesinde ilerisinde kişisel deneyim ve kişisel birikim olma özelliği edinmiştir (Torun, 2020).

Yaşam boyu öğrenme kavramının, birçok yenilikle beraber adının sıkça zikredildiği 2000’li yıllarda, ilk kez ortaya çıktığı sanılır. Oysa daha yakından bakıldığında bu kavramın, aydınlatılması zor antik çağlara kadar uzandığı görülmüştür. Bunu; Platon’un günümüze kadar ulaşan ‘Cumhuriyet’ adlı eserinde, yetişkin eğitimi için hazırlanan etkinlikler ve hayat ile öğrenmenin iç içe olup birbiri sayesinde yeşerdiğini okurken fark etmekteyiz (Çatal, 2019).

Öğrenmenin yaşam boyu süren kısıtlanamaz bir süreç olduğu gerçeği, 19. yüzyıla kadar bazı kaynaklarda ifade edilmiştir. Aynı yıllarda din, tarih ve şiirin insan yaşamıyla olan ilişkisini sınıflandırma yönünde çalışmalar yürüten Danimarkalı düşünür Grundtvig, yaşam boyu öğrenme kavramını ilk kez kullandığı için günümüzde bu geleneğin kurucusu kabul edilir. Bundan başka Comenius’un görüşleri de bu kavramı geliştirmiş, öne çıkarmıştır (Gencel, 2013; Wain, 2000).

Bunun yanında kimileri de 1920’lerde John Dewey, Eduard Lindeman ve Basil Yeaxle’nin eğitimin okulla sınırlandırılmayacağı, hayatın her yerinde öğrenmenin kendiliğinden gerçekleşeceği fikirleri üzerinde, yaşam boyu öğrenmenin ilk defa kapsamlı bir görüşte temeli olduğunu ileri sürmüştür. Eğitimin her an her yerde olduğu görüşünden hareketle, okul dışında kalan herkesten de ayrı düşünülemez bir parçadır.

Eğitilmiş olmanın sadece okul sınırlarından geçtiği, bu süreç bittiğinde eğitimin de bittiği düşüncesi uzun yıllar geçerli olmuştur. Yaşam boyu öğrenme, eğitimi ve öğrenmeyi okulun dışına çıkarmış; kişi, zaman, yer ve yaş ile sınırlandırılmayacağı gerçeğiyle bunun karşısında durmuştur. Eğitim yaşamdan ayrı düşünülemez (Çatal, 2019).

Eduard Lindeman, yetişkin eğitimi üzerine yaptığı çalışmalarıyla bir yaşam boyu öğrenme düşüncesi oluşturmuştur. Yukarıda verilen fikirlerin öncülerinden olmasının yanında 1926’da yazdığı “Halk Eğitiminin Anlamı” adlı eseri vardır.

1929’a gelindiğinde Basil Yeaxle tarafından “Yaşam Boyu Eğitim” adlı eser kaleme alınmıştır. Burada geçen "Yaşama bağlı bir süreç olarak kavranan eğitim, mesleki olmayan ideallerle ilgilidir, daha doğrusu mesleki eğitimin bıraktığı yerden başlar ve amacı yaşamın bütününe anlam vermektir (Kıvrak, 2007, s.60). " cümlesi konuyu özetler.

Yaşam boyu öğrenmenin varlığını yetişkin eğitimiyle başlatanlar da vardır. 1900’lü yıllarda İngiltere’de çalışan yetişkinlerin, değişen dünyanın şartlarına uyumlu hale gelebilmesi için eğitime ihtiyaç duymasıyla kurulan “Dünya Yetişkin Eğitimi Derneği” ile yaşam boyu öğrenme kavramı bir anılır. Olumlu sonuçların alınması üzerine yetişkin eğitime ilgi artmış, 1949’da Danimarka’da bir konferans yapılmıştır. 1960’ta Kanada Montreal’de bu kez uluslararası bir konferans gerçekleştirilmiştir. Yetişkin eğitiminin görevleri ve hedeflerinin tanımlandığı Montreal konferansı, yaşam boyu öğrenmeyi gelecekteki devlet politikalarının bir hedefi olarak seçildiği ilk uluslararası toplantıdır (Aksoy, 2008).

Bundan sonra yaşam boyu öğrenme kavramını Almanya’da UNESCO Eğitim Enstitüsü bir kez daha incelemiş ve geliştirmiştir. 1970’in ilk yıllarında yaşam boyu öğrenmeyi Avrupa Komisyonu “sürekli eğitim” , OECD ise “tekrarlanan eğitim” olarak açıklamıştır. Sürekli eğitim bilhassa sosyal ve kültürel değişkenleri biçimlendirdiği bir yaşam boyu öğrenmeyi anlatırken tekrarlanan eğitim; çoğunlukla ekonomik ve teknolojik değişkenlerin biçimlendirdiği yaşam boyu öğrenmeyi anlatır(Óhidy, 2008).

Yaşam boyu öğrenme eğitim çevresinde ilk kez, Paul Lengrad'ın 1970'te Hamburg'da düzenlenen UNESCO konferansında “Yaşam Boyu Öğrenme 'ye Giriş” bildirisıyla öne çıkmıştır (Dündar, 2016). 1972 yılında toplanan ve Edgar Faure'nin başkanlığını ettiği komisyon “Var Olmayı Öğrenmek (Learning To Be)” başlığını taşıyan UNESCO raporundan öne çıkan iki şey: “Sürekli öğrenme” ve “öğrenen toplum” olmuştur (Kıvrak, 2007).

Faure Raporu olarak da bilinen bu belge, yaşam boyu öğrenme kavramına öncülük etmiştir. Eğitimin sadece seçkin insanlara özel bir durum olmadığı ve belirli bir yaş aralığına yönelik de olmadığı söylenmiştir. Ayrıca eğitimin yaşam boyu sürmesi gerektiği ve tüm insanlığı ilgilendirdiği önemle belirtilmiştir (Faure,1972). Türk eğitim sistemine bir kavram olarak giren yaşam boyu öğrenme, Türkiye'nin de üyesi olduğu OECD ülkelerinin 1960'ta toplanıp aldığı kararla eğitim sisteminde kendine bir yer bulmuştur (DPT, 2001).

Yaşam boyu öğrenme, literatüre girmiş yeni bir kavram gibi görülse de çeşitli toplumlarda bu kavrama benzer düşünceleri içeren cümleler kurulmuştur. Buna rağmen kavramın tarif edilmesi, büyütülmesi ve sınırlarının genişletilmesi adımlarında diğer toplumlara göre Avrupa Birliği daha düzenli bir şekilde çalışmış, emek vermiştir. Bildiri, konferans ve toplantılarla birçok dile çevrilip daha fazla yayılması sağlanmıştır. Çalışmaları katlanarak devam etmiştir (Çatal, 2019).

Yaşam boyu öğrenme kavramı 1970'lerde yükselmiş fakat 1990'lara kadarki zaman aralığında burada gördüğü ilgi azalmış, gerekeni alamamıştır. Bu süreçte ulusal hükümetler ve uluslararası örgütlerce önceki dönemlere göre yaşam boyu öğrenmenin daha az üzerinde durulmuştur. Bunun sonuçlarından biri olarak hümanist yaklaşımlar da ülke gündeminden neredeyse düşmüştür (İlgin, 2020).

UNESCO'nun 1972'de ‘eğitim yaşam boyu devam eden bir süreç olmalı’ kararıyla ilk kez uygulamaya başlama düşüncesi gündeme gelmişti. Avrupa Birliği de 1993 yılında ‘Yeşil Bülten’, 1995'te ise ‘Beyaz Bülten’ raporunu hazırlamıştı. Raporun başlığı ‘Öğrenen Topluma Doğru: Öğrenme ve Öğretme’ dir. Burada, yaşam boyu öğrenme konusunda Avrupa Birliği'nin yapması gerekenlere yer verilmiştir (Akbaş ve Özdemir, 2002).

1980'li yıllarda eğitime ayrılan kaynakların azaltıldığı ve bazı sıkıntıların yaşandığı bilinir. Bir araştırma sürecinin sonucunda herkes için yaşam boyu öğrenme kavramına ulaşılmıştır. 1960'larda gündem olan ‘yinelene eğitim’ den; merkezinde bireyin olması, informal öğrenmeye de değer vermesi, eğitimin üzerindeki devlet gölgesinin hafifletilmesi ve sosyal yöne ağırlık verilmesi gibi özellikler bakımından ayrılır (DPT, 2001). Kurulduğundan

beri oldukça çeşitli adlar altında işlerini yürütüp 1993'te Avrupa Birliği (AB) adını almış örgüt, ilk dönemlerinde ekonomi hedefleri için bir arada olup eğitim alanına pek de yer vermemiştir.

Avrupa Birliği sonradan politikalar ürettiği bu alanla ilgili, birliğe katılımcı ülkelerden bu politikaların yürütülmesini talep etmiştir. Yaşam boyu öğrenmenin 1970'lerdeki yükselişinden sona gelen çöküş, 1990'lara kadar sürmüştür. Fakat bu tarihten itibaren yeniden popüler olmuştur. 1990'lı yıllardan beri Avrupa Birliği, yaşam boyu öğrenmeyi eğitim ve öğretim alanında çalışma ortaklığını temel ilkesi kabul etmiştir (Şahin ve Arcagök, 2014).

Eğitimle ilgili çalışmalarını katlayarak sürdüren Avrupa Birliği'nin yaşam boyu öğrenme alanındaki en değerli çalışması ise 1996 yılını 'Avrupa Yaşam Boyu Öğrenme Yılı' olarak ilan etmesi olmuştur. Bu ilanı *"fırsat eşitliği ve sosyal bütünlüğü sağlamak, Avrupa'da rekabet ve kalkınma ortamı oluşturmak, üye ülkelerde yaşam boyu öğrenmeyi hayata geçirmeye yönelik stratejiler belirlemek"* amacıyla Avrupa Komisyonu yapmıştır (Adabaş, 2016).

Yaşam boyu öğrenme için çok önemli bir yıl olan 1996'nın üç hedefi vardır:

"1-Yaşam boyu öğrenme kavramına teşvik etmek"

2-Anlam ve özelliklerini açıklamak"

3-Bütün Avrupa vatandaşları için bu kavramın bir gerçeklik olabilirliğini gözden geçirmek"

Bir başka ifadeyle komisyon yaşam boyu öğrenmenin amaç, ilke ve stratejilerinden bahsetmiştir (Akbaş ve Özdemir, 2002). Avrupa Birliği, 20. yüzyılın son beş yılı Socrates, Leonardo da Vinci II ve Youth; 21. yüzyılın ilk altı yılında ise Comenius, Erasmus, Leonardo da Vinci ve Grundtvig programlarını başlatmıştır.

AB Parlamentosu ve Konseyi'nin 2006 yılında yayınladığı raporda yaşam boyu öğrenmeyle ilgili anahtar yetkinlikleri belirtmiştir. Bu yetkinlikler; *"anadilde iletişim"*, *"yabancı dillerde iletişim"*, *"matematik becerisi, fen ve teknolojiye temel yeterlilikler"*, *"dijital yeterlilik"*, *"öğrenmeyi öğrenme"*, *"sosyal ve insani yeterlilikler"*, *"inisiyatif alma ve girişimcilik"* ve *"kültürel farkındalık ve ifade etme"* şeklindedir. Bu becerilerin iyileştirilmesi için ve kültürler arası iletişimin geliştirilmesi için yukarıda ismi geçen Comenius, Erasmus, Grunthvig, Lingua, Minerva, Socrates, Leonardo da Vinci, Tempus ve Youth gibi programlar yürütülmüştür (Köğçe vd., 2014).

2000 yılında Avrupa Konseyi, AB ülkelerinde yaşam boyu öğrenme için yürütülen çalışmalarını bir araya getirerek raporlaştırmıştır. Lizbon Stratejisi, yaşam boyu öğrenme adına

yapılan ilk somut eğitim stratejisidir. Yine bu yıl Avrupa Komisyonu, yaşam boyu öğrenmeye temel olacak bir bildirge yayınlamıştır. Bu temel, 6 belirleyici madde içermektedir (MEGEP, 2006):

- 1) Herkes için yeni beceriler: Aktif vatandaşlığı pekiştirmek ve sosyal birliği büyütmek için öğrenme kaynaklarına her an ve her yerde ulaşabilme imkanının güvence altına alınması.
- 2) İnsan kaynaklarına daha fazla yatırım: Öğrenmeye ayrılan vakit ve bütçenin miktarının kayda değer düzeyde arttırılması.
- 3) Öğretme ve öğrenmede yenilik: Her zaman her yerde öğrenmenin devamlı olması için etkili öğretme ve öğrenme yolları ile çevre ve imkanlarının iyileştirilmesi.
- 4) Öğrenmeye değer verilmesi: Öğrenmeye girenler ve çıkanların, başta informal eğitimin bilinme ve beğenilme yollarının geliştirilmesi.
- 5) Rehberlik ve danışmanlığın yeniden değerlendirilmesi: Her bireyin bir ömür nitelikli öğrenme imkanlarına ve yol göstermelere rahatlıkla ulaşabilmesi.
- 6) Öğrenmenin eve daha yakın hale getirilmesi: Bilgi ve iletişim teknolojisi kaynaklar sayesinde bilginin istenilen yerden-yakın çevresinden alınabilmesi.

Lizbon Stratejisi ve Avrupa Komisyonunun bildirge yayınlamasından sonra yaşam boyu öğrenme, toplum için yeni eğitim öğretim ve faaliyet planları için kılavuz teşkil etmiştir (MEGEP, 2006).

2.2.1.2. Türkiye’de Yaşam Boyu Öğrenmenin Gelişimi

Yaşam boyu öğrenme teriminin ülkemizde kullanımını genellikle istihdam ağırlıklıdır. Ayrıca yaşam boyu öğrenme ile ilgili detaylı bir yasa da yoktur. Terim, endirekt şekilde kurumsal dokümanlarda incelenmiştir. Bunlar; 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu, Beş Yıllık Kalkınma Planları, Milli Eğitim Şûraları’dır (Torun, 2020).

Yaşam boyu öğrenme ilk kez, 24 Haziran 1973 tarihinde yürürlüğe giren 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu’nda yer almıştır. Türk Milli Eğitim Sistemi’nin, bu konuda genel kuralları olarak görülen Temel Kanun’da; doğrudan adı geçmeyen yaşam boyu öğrenmenin sürdürülmesi ve bunun nasıl olacağı gösterilmiştir. Kanunun 1960’larda üzerinde durulan örgün, algın ve yaygın eğitim olarak gruplanan bir bakış açısı vardır (Erkal, 2015).

Eğitim sisteminin örgün ve yaygın olarak iki temelden oluştuğunu belirten 18. maddesi halen yürürlükte. “*Yaygın eğitim, örgün eğitimin yanında veya dışında düzenlenen eğitim faaliyetlerinin tümünü kapsar.*” (Madde 18).

Yaygın eğitimin kapsam, amaç ve görevleri, aynı yasanın 40. maddesinde incelenmiştir:

“Yaygın eğitimin özel amacı, milli eğitimin genel amaçlarına ve temel ilkelerine uygun olarak örgün eğitim sistemine hiç girmemiş yahut herhangi bir kademesinde bulunan veya bu kademededen çıkmış vatandaşlara, örgün eğitimin yanında veya dışında;

- 1. Okuma – yazma öğretmek, eksik eğitimini tamamlamaları için sürekli eğitim imkânları hazırlamak,*
- 2. Çağımızın bilimsel, teknolojik, iktisadi, sosyal ve kültürel gelişmelerine uyum sağlayıcı eğitim imkânları hazırlamak,*
- 3. Millî kültür değerlerimizi koruyucu, geliştirici, tanıtıcı ve benimsetici nitelikte eğitim yapmak,*
- 4. Toplu yaşama, dayanışma, yardımlaşma, birlikte çalışma ve örgütlenme anlayış ve alışkanlıkları kazandırmak,*
- 5. Toplumun iktisadi gücünün artırılması için gerekli beslenme ve sağlıklı yaşama şekil ve usullerini benimsetmek,*
- 6. Boş zamanları iyi bir şekilde değerlendirme ve kullandırma alışkanlıkları kazandırmak,*
- 7. Kısa süreli ve kademeli eğitim uygulayarak ekonomimizin gelişmesi doğrultusunda ve istihdam politikasına uygun meslekleri edinmelerini sağlayıcı imkânlar hazırlamak,*
- 8. Çeşitli mesleklerde çalışmakta olanlara hizmet içinde ve mesleklerinde gelişmeleri için gerekli bilgi ve becerileri kazandırmaktır.”*

Yaygın eğitimin kuruluş ve koordinasyonu ise yasanın 41. ve 42. maddelerinde yer almaktadır. Bu konuyla ilgili genel çalışmalar, diğer ülkelerde olduğu gibi bizde de 1970’li yıllarda başlamış ve yaşam boyu öğrenmenin kapsamı ülkemiz için şu şekilde sıralanmıştır (Köğçe vd., 2014):

- Eğitim sistemi, yaşam boyu öğrenmeyi tercih edebilecek kişiler geliştirmek amacıyla bir daha düzenlenecektir.
- Algın eğitimden faydalanılacaktır; günlük rutinler, eğitimlerin faydalarından, çevrenin getirilerinden, kitaplardan, teknolojik araçlardan, bilgi beceri ve değerlerden.
- Özgürce öğrenmenin önemi üzerinde durulacaktır.

Yaşam boyu öğrenme terimine önyak olan politika belgesi, 1970 yılında UNESCO tarafından hazırlanan “Faure” adıyla bilinen “Learning to Be” raporudur. Bu rapor ilk kez yaşam boyu öğrenmeyle ilgili birey, toplum ve eğitim kelimelerini barındıran bir görüş hazırlamıştır (Akkuş, 2008; Kalen, 1979).

Seksenlerde kalkınmış ülkelerin eğitime verdiği bütçe azalmış ve bazı sıkıntılar oluşmuştur. Eğitim alanında yeni bir sorgulama dönemi yaşamış ve sonucundan herkes için yaşam boyu öğrenme kavramı çıkmıştır. Çıkan bu sonucun, eğitimin 1960’larda zikredilen karşılığında farkı; kişi odaklı değerlendiren bir bakış açısına sahip olması, informal şekilde bilgi edinmeyi de değerli bulmak, eğitimde devletin etkisinin kırılması bunun yerine sosyal yönlerin geliştirilmesidir (DPT, 2001).

15 – 19 Ocak 1990’da bir araya gelen 13. Milli Eğitim Şûrası; yaşam boyu öğrenmeyle en ilişkili olan ve başlığında yaygın eğitim kavramını bulunduran tek şûradır. Eğitim ve öğrenmenin ömür boyu devam etmesi beklentisi üzerinde durulan şûrada komisyonlar oluşturulmuştur;

- Yaygın Eğitimde Kavram, Kapsam ve Eğilimler,
- Yaygın Eğitimde Organizasyon ve İşbirliği,
- Yaygın Eğitimde Yatırım ve Finansman,
- Yaygın Eğitimde Personel (MEB, 1990).

Bu şûrada alınan bazı kararlar şunlardır:

- MEB ve üniversitelerin işbirliği ile bir Milli Eğitim Terimleri Sözlüğü hazırlanması ve bu sözlük içinde yetişkin eğitimiyle ilgili bir bölümün yer alması.
- Yetişkin eğitimi programlarında demokrasi eğitimi, çevre bilinci ve katılımcı insan tipinin yetiştirilmesi konularına ağırlık ve öncelik verilmesi.
- Yaygın ve örgün eğitim arasında yatay ve dikey geçişlere olanak sağlanması.
- Yeni bir yaygın eğitim yasası çıkarılması.
- Yaygın eğitime ayrılan kaynakların arttırılması.
- Halk eğitimi merkezlerinde çalışacak olan personelin niteliklerinin yükseltilmesi.
- Yetişkin eğitiminin denetimi ve programların değerlendirilmesi uygulamasının gerçekleştirilmesi.
- Kalkınmada öncelikli yörelerdeki eğitim gereksinimlerinin karşılanması konusunun öncelikli olarak ele alınması.

- Meslek standartlarının oluşturulması.

Hayat boyu öğrenme hakkında ortaya koyulan bir belge de “Hayat Boyu Öğrenme Strateji Belgesi” dir. Amacını, ülkemizdeki insanların gereksinim duyduğu ve beklediklerine yetebilecek bir hayat boyu öğrenme sistemi kurmak ve bunu işler hale getirmek şeklinde açıklamıştır. Kendinden evvel ortaya konan çalışmalara yeni bir katkısı olmayan bu çalışma, AB ile istihdam ve eğitimde benzerlikler oluşturma amacıyla hazırlanmıştır (MEB, 2009).

Bilgi toplumuna dönüşme yolunda yapılması gerekenlerin organize edildiği ve yapıldığı bir çalışmadır. Herkesin eğitim fırsatlarına ulaşabilmesi, böylece öğrenme kültürünün büyümesi ve bireye katkıda bulunarak ülkemizin dünyayla yarıştaki potansiyelini artırması için bir başlangıçtır. Hayat Boyu Öğrenme Strateji Belgesi, hayat boyu öğrenmenin hedef, sınır ve içeriğinden en geniş şekilde bahsedilen belgedir (MEB, 2009). Bu belge ile esas hedef bireylerin bilgi ve becerilerini geliştirebilecekleri çeşitli öğrenme imkanları sağlamaktır (Aslan ve Cansever, 2009).

Türkiye’de ise Hayat Boyu Öğrenme yaklaşımını yaygınlaştırmak ve hayat boyu öğrenen bireyler yetiştirmek amacıyla Türkiye’de “652 Sayılı Millî Eğitim Bakanlığı’nın (MEB) Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname” ile 2009 yılında HBÖ Genel Müdürlüğü kurulmuştur. Genel müdürlük kuruluş aşamasından itibaren “Okullar Hayat Olsun”, “Öğrenme Şenlikleri”, “Öğrenen Hastane Projesi”, “Bağımlılıkla Mücadele Eğitimi” gibi yerel finansmana dayalı projelerin yanında “Hayat Boyu Öğrenmenin Geliştirilmesi Projesi”, “Türkiye’de Hayat Boyu Öğrenmenin Desteklenmesi Projesi 2”, “Türkiye Yetişkin Öğrenme Projesi” gibi AB finansman destekli birçok belgeye imza atmıştır (Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü, 2014).

1963-2005 yılları arasında yapılan sekiz tane 5 yıllık kalkınma planlarının ayrı ayrı hepsinde halkın eğitimi ve dolaylı olarak da hayat boyu öğrenmeye temas edilmiştir. Örneğin I. Beş yıllık planda (1963-1967) halk eğitimi, toplumun gelişmesi ve eğitim ihtiyacının karşılanması için gereklidir. II. Planda (1968-1972) ise yaygın eğitim başlığı altında yetişkin eğitimi incelenmiş; okuma, yazma ve kadınların eğitimine oldukça değer verilmiştir. V. Planda (1985-1989) formal informal eğitimin birleştirilmesi tavsiye edilmiş; örgün olmayan kurumların, büyükler için yaşam boyu öğrenme sağlayan kurumlar olarak baştan düzenlenmesi gerektiği dikkat çekmiştir (Erkal, 2015). VIII. Kalkınma planınının 676. ve 693. maddelerinde yaşam boyu öğrenmenin kavram olarak ilk kez adı geçmiştir.

30. Toplumsal dönüşümü içeren uzun vadeli gelişme stratejisinin ilk beş yıllık dönemini kapsayacak olan VIII. Planda; toplumun yaşam kalitesinin artırılması, ülkemizin dünya hasılasından daha çok pay alması, Avrupa Birliği üyeliği perspektifinde dünya ile bütünleşmenin hızlandırılması, ülkemizin kendi bölgesinde ve dünyada daha etkin bir güç haline gelmesi amaçlanacaktır (SBB, 2001).

MEGEP bünyesinde hazırlanan Hayat Boyu Öğrenme Strateji Belgesi'nde (2006) hayat boyu öğrenme; *“kişisel, toplumsal, sosyal ve/veya istihdama yönelik bir perspektifi ile ilgilerin, becerilerin ve yetkinliklerin geliştirilmesi amacıyla hayat boyunca gerçekleştirilen tüm öğrenme faaliyetleri”* olarak karşılık bulmuştur.

Kalkınma planlarının IX.'sunda (2007-2013) “Eğitim Sisteminin Geliştirilmesi” adı altında; 2014-2018 arasını kapsayan X. Kalkınma planında ise “Eğitim Politikaları” adı altında işgücü sektörüyle entegrasyonunu artıran, hayat boyu öğrenme açısından bakılırsa eğitim çalışmalarının devam ettirilmesi amacıyla kararlar alınmıştır. Eskiden istihdam ve kaliteli işgücü oluşturmada ve dünya ekonomisine yararlı olmak için çıkarılan bu kavram günümüzde yerini; 21. Yüzyıl öğrenenlerinin büyüyen hayat sınırlarına uyumlanması, meslekle ilgili ilerlemeleri ön sıralardan takip ederek kendilerini güncellemeleri ve nitelikli bir yaşam sürdürmeleri hedefine bırakmıştır (Güleç, Çelik, Demirhan, 2012).

Onuncu Kalkınma Planının kabulünden sonra Milli Eğitim Bakanlığı'nca 2014-2018 yılları için ‘Türkiye Hayat Boyu Öğrenme Strateji Belgesi’ hazırlanmıştır. Buna göre Avrupa Birliği yaşam boyu öğrenmeye katılımında 2010 yılı için tanımladığı %12,5 hedefini 2020 yılı için %15'e çıkmıştır. Strateji belgesinde Türkiye'de öğrenme geleneğinin istenildiği kadar gelişmediği ve bireylerin öğrenme sonucunda edinecekleri kazanımların yeteri kadar farkında olmadıkları öne çıkmıştır. Hayat boyu öğrenme ile ilgili farkındalığın az olması, öğrenme etkinliklerine katılımın da az olmasına sebep olmaktadır. Halihazırdaki öğrenme imkanlarından edinilecek kazanımlar ile ilgili farkındalık oluşturulmadan yaşam boyu öğrenme etkinliklerine de talep olmayacaktır. Bu sebeple yaşam boyu öğrenmenin faydaları üzerinde topluma farkındalık kazandırılması son derece gereklidir (MEB, 2014). Ayrıca yaşam boyu öğrenme temalı yazılan tezlerin sayısının 1980'li yıllardan günümüze doğru geldikçe arttığı ve 2010-2020 yılları arasında yoğunlaştığı söylenebilir. Yaşam boyu öğrenme çerçevesinde hazırlanan tezlerin çoğunun Ankara Üniversitesi, Marmara Üniversitesi ve Bartın Üniversitesi tarafından yapıldığı belirtilmiştir (Kılınç ve Uzun, 2020).

XI. Kalkınma Planı (2019-2023) Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sisteminin ilk kalkınma planıdır. Geniş zamanlı kalkınma hedefi oluşturarak ülkemizin ana değerlerini ve umduklarını gidermek, ülkemizin dünya çapında yerini iyileştirmek ve toplumumuzun yaşam kalitesini yükseltmek amacıyla bu plan, en büyük rehber olacaktır (Kalkınma Bakanlığı, 2017, s. 1).

2.2.2. Yaşam Boyu Öğrenmenin Amacı ve Önemi

Kişinin tüm öğrenme çevrelerinden faydalanarak gelişmesi için kazanacağı bilgi, yetenek, davranış ve alışkanlıklar (Sönmez, 2007) yaşam boyu öğrenmenin gerekliliği olarak ele alınmıştır. Demirel (2009) de şu şekilde ifade etmiştir: “Gelişkin bir toplumun bireyleri; kitaplar ve okumalarla ideal düzeyde muhatap olmuş, kendisinin ve yaşadığı yerin ihtiyaçlarını fark etmiş, inovasyon ve gelişmek için kendini yoklayarak tamamlamaya çalışan ve kusursuz olmak üzere yol alan, otokontrolünü elinde tutan bireylerdir. Bu kişiler esas hazzın ‘öğrenmek’ olduğunu içselleştirmiş ve öğrenmeyi öğrenmişlerdir. Bu yetenek ve alışkanlıklara sahip olanlar, başına gelmiş ya da gelebilecek şeyler için kendilerini ve ortamlarını sorgularlar. Bu sayede eğitim, zaman ve mekan sınırlılığından uzaklaşarak örgün kurumların dışında da yapılabilir. Bugün dünya ekonomisinin ihtiyaçları, hızla güncellenen teknolojik ihtiyaçlar ve buna göre iş yerlerinin çeşitli birimlerinde yetişmiş insan ihtiyacının zamanla artması, bireylerin bu farklılıklara uyum sağlaması için öğrenmeyi öğrenmelerini gerektirmektedir.”

Bu tanımda aslında yetiştirilmek istenen geleceğin insan tipi anlatılmaktadır. Amaç bireylerin farklı öğrenme yöntemleriyle bilgilerini, yeteneklerini ve yeterliliklerini geliştirmek, yeni bilgi ve becerileri edinmelerine ortam sağlamaktır. Öğrenme ve öğrenmenin getirdiği tecrübe, düşünme, hayal kurma, üretme, bilgi ve daha fazlasını merak etme hazzını duymak; anlamlı yaşamak için gereken ihtiyaçlardandır. Ancak öğrenmenin lezzetine varmış bireyler böyle hazları duyabilir. Yaşamdan alınan diğer hazlardan ayırt edilebilir. Bu bireyler neyi bilmek istediklerini ve nasıl bileceklerini öğrenmişlerdir. Esasında öğrenmeyi öğrenmişlerdir. 1918’de ölen Amerikalı tarihçi Henry Brooks Adams’ın “Nasıl öğreneceğini bilenler, yeterince biliyorlardır.” sözünden de hareketle diyebiliriz ki; öğrenmeyi öğrenmek, bilmeyi kolaylaştırır.

2000 yılında Avrupa Komisyonu’nun Lizbon’da düzenlediği memorandumda yaşam boyu öğrenme ile ilgili beş yeni amaç belirlemiştir. Bu amaçlar;

- “Yaşam boyu öğrenme fırsatlarının sağlanabilmesi amacıyla herkes için yeni temel beceriler geliştirmek,
- İnsan kaynaklarına daha fazla yatırım yapmak, öğretme ve öğrenme alanında yenilik yapmak,

- Öğrenmeye daha fazla değer vermek,
- Rehberlik ve danışmanlık hizmetlerinin verilmesi konusunda yeniden yapılanmaya gitmek,
- “Öğrenmeyi bireye yakınlaştırmak şeklindedir” (Mahiroğlu, 2005; Çatal, 2019). Görüldüğü gibi bu hedefler salt okul düzenindeki öğrenmeler üzerinden değil, okul dışındaki gündelik hayatta karşılaşılabilecek sorunların çözümüne ve hayatı öğrenmeye de yöneliktir.

Yaşam boyu öğrenmenin esas amacı, bireylerin içinde yaşadıkları bilgi toplumuna ısınması ve hayatlarını daha iyi sorgulayabilmeleri için sosyal ve ekonomik yaşamın tüm basamaklarına etkin katılımlarına fırsat vermektir (Milli Eğitim Bakanlığı, 2009). Güleç, Çelik ve Demirhan (2012) 'a göre ise yaşam boyu öğrenmenin üç temel amacı vardır. Bunlar; öğrenmede imkanlar vererek bireylerin kişisel gelişimlerini sağlamak, toplumsal entegrasyonu oluşturmak ve ekonomiyi büyütmektir.

2.2.3. Yaşam Boyu Öğrenen Bireyin Özellikleri

21. yüzyılda güçlü kabul edilen insanları; bilgiye nasıl ulaşabileceğini bilen, yeni bilgileri eski bilgileriyle ilişkilendirebilen ve mevcut bilgilerini etkili şekillerde kullanabilenler olarak tanımlamak mümkündür. Bahsedilen bu niteliklere sahip insanların aslında, yaşam boyu öğrenme becerilerine sahip oldukları söylenebilir (Çatal, 2019).

Yaşamı boyunca öğrenmeyi benimsemiş birey öncelikle kendini tanımalı, neyi öğrenmek istediğine karar vermeli ve buna ulaşabileceği yolları dikkatle takip etmelidir. Edindiği birikimleri zaman zaman gözden geçirmeli, hatırlamalı ve bunları yeni öğrenmelerinin altyapısı olarak görmelidir. Bu temelden hareket eden kişi artık, her yaşadığından kendi öğrenmesine ekleyecek şekilde bir bakış açısı geliştirir.

Buna ilişkin yaşam boyu öğrenme, toplumlar tarafından kullanılan öğrenme faaliyetlerinin hepsidir ve doğumdan ölüme kadar süren bir davranış biçimidir (Duman, 2007). Yaşam boyu eğitim ve öğrenme kişinin kendini geliştirmesi için tüm öğrenme imkanlarından faydalanarak bilgi, yetenek, tutum ve alışkanlıklar kazanmasını öngören bir anlayıştır (Sönmez, 2007). Bir toplumun gelişebilmesi ve bu gelişmenin sürdürülebilmesi için eğitimin yaşam boyunca sürmesi gerekir.

Tablo 1.1.' de yaşam boyu öğrenen bireylerin özelliklerine yer verilmiştir (Epçaçan, 2013).

Tablo 1. 1. Yaşam Boyu Öğrenen Bireylerin Özellikleri

Yaşam Boyu Öğrenen Bireylerin Özellikleri	
1.Kendi öğrenmesinden sorumlu olma	2.Öğrenmeyi öğrenme 2.1-Farklı bilgi kaynaklarını kullanma 2.2-Edindiği bilgileri değerlendirme 2.3-Sahip olduğu bilgileri kullanma 2.4-Kendi öğrenme biçimlerini bilme (Güngör, 2006)
3.Etkili okuma-yazma becerisi 3.1-Gerçekleri görebilme, konuşabilme, ifade edebilme; 3.2-Çevreyi anlamlandırabilme ve bireysel anlamları oluşturabilme; 3.3- Bilgiyi kullanabilme ve yeni düşünceler üretebilme; 3.4-Sistemleri kullanabilme, birleştirebilme ve bunlardan yeni	4.İletişim becerileri 4.1-Konuşma üslubunu belirleme 4.2-Uygun şekilde hitap etme 4.3-Vücut dilini etkili kullanma 4.4-Aktif dinleme 4.5-Arkadaşlarıyla etkin iletişim kurma (Özmantar, F., M., Bingölbali, E., Demir, S., Sağlam, Y., Keser, Z., (2009).
anlamlar ortaya koyabilme; 3.5-Edinilen bilgiyi davranışlara yansıtabilme ve kullanabilme; 3.6-Güncel bilgi ve becerilere sahip olma (Önal, 2010).	
5.Bilgi teknolojilerini kullanma becerisi 5.1-Bilginin araştırılması, bulunması, işlenmesi, sunulmasında teknolojiyi kullanma 5.2-Bilgi teknolojilerini kullanma becerilere sahip olma 5.3-Teknolojik kaynaklardan bilgiye ulaşma 5.4-Edindiği bilgileri yerinde kullanma 5.5-Öğrenme stratejilerini kullanma becerisi (Özmantar, F., M. ve diğer. 2009).	6.Kendini geliştirme becerisi
7.Üst düzey düşünme becerileri 7.1-Eleştirel düşünme 7.2-Yaratıcı düşünme 7.3-Yansıtıcı düşünme	8.Öz-düzenleme becerileri 8.1-Amaçlar belirleme, 8.2-Amaçlarını gerçekleştirmek için stratejiler geliştirme 8.3-Kazanımlarını denetleme (Üredi, I., Üredi, L., 2005).
9.Araştırma becerileri 9.1-Problemi fark etme ve kavrama, 9.2-Problemi çözmek amacıyla plan yapma, 9.3- Çözüm için öneriler sunma 9.4- Önerileri test etme 9.5- Doğru çözümü belirleme (Özmantar, F., M. ve diğer. 2009).	10.Sosyal beceriler (Adams, 2007; Cornford, 2002: 357; Crowther, 2004: 130; Koç, 2011: 215'dan aktaran: Demirel, 2010) 10.1-İletişimi başlatma ve sürdürme becerileri 10.2-Grupla çalışabilme becerileri 10.3- Duygu ve düşüncelerini ifade etme 10.4-Saldırgan davranışlarla baş edebilme 10.5-Stresle başa çıkabilme (Çubukçu, Z., Gültekin, M., 2006).
11-Derinlemesine akıl yürütebilme	12-Kendini değerlendirme
13-Gelişim ve değişime uyum sağlayabilme	14-Olumlu benlik algısına sahip olma (Candy ve Diğerleri 2006, Xhignesse 2003, Bates 2000, Parkinson, 1999'dan aktaran: Budak, 2009).

2.2.4. Yaşam Boyu Öğrenmenin Yeterlikleri

2.2.4.1. Avrupa Yeterlikler Çerçevesi

Dünya, birçok yönden ve oldukça hızlı bir şekilde değişmektedir. Bu yönlerden biri olan bilgi ve eğitim alanındaki değişiklikler hem kendini besleyip büyütmüş hem de her şeyin temeli olan eğitim, diğer tüm alanları da geliştirmiştir. Bir alanla ilgili literatüre eklenen yeni bir bilgi, o alanda yeniliklere ve ilerlemelere gebecektir.

Tüm bu etkilerin üretim ve maddi durumlara yansımalarının yanında; insanların bu aktif hayatın içinde kendini güncel tutması, değişikliklere adapte olması ve sahip olduğu seviyeyi iyileştirmesi gerekmektedir. Bu yüzden hayat boyu öğrenme herkes için şart durumuna gelmiştir. Hayat boyu öğrenmenin toplum tarafından anlaşılır olması için bazı alanlarda yeterlikler hazırlanmıştır (Bağcı, 2007).

AB devletleri, 2004'te mesleki eğitim ve öğretmeyi geliştirmek için kaynak teşkil edecek bir yeterlilik çerçevesi oluşturmaya karar verilmiştir. 32 ülkenin uzmanlarının bulunduğu bir komisyon kurulmuştur. Üzerinde gidilip gelinen bazı değişikliklerden sonra 23 Nisan 2008'de Avrupa Parlamentosu ve Konseyi, hayat boyu öğrenme için Avrupa Yeterlikler Çerçevesi 'ni kabul etmiştir. Avrupa Yeterlikler Çerçevesi Tavsiye Kararında, birliğe aday ve üye olan ülkelerden kendi ulusal yeterlikler çerçevelerini hazırlamalarını ve bunlarla Avrupa Yeterlikler Çerçevesi arasında bağlantı kurulmasını tavsiye etmektedir (Yüksel, 2019).

Avrupa Yeterlikler Çerçevesi; her bir düzeyi yeterli olacak en az bilgi, yetenek ve yetkinliği içeren sekiz düzeyden oluşmaktadır. İlk düzey en temel öğrenme düzeyi iken; son düzey en ileri öğrenme düzeyini yansıtmaktadır (European Parliament and the Council of Europe, 2006). Bu yeterlikler sırasıyla;

- Anadilde iletişim
- Yabancı dillerde iletişim
- Matematiksel yetkinlik ve bilim/teknolojide temel yetkinlikler
- Dijital yetkinlik
- Öğrenmeyi öğrenme
- Sosyal ve vatandaşlıkla ilgili yetkinlikler

□ İnisiyatif alma ve girişimcilik

□ Kültürel farkındalık ve ifade

2.2.4.2. Türkiye Yeterlikler Çerçevesi

Avrupa Yeterlikler Çerçevesi Tavsiye Kararı'nı göz önüne alarak hazırlanan Türkiye Yeterlikler Çerçevesi; ilk, orta, yükseköğretim gibi akademik öğretim programlarının yanında mesleki ve diğer tüm öğrenme yollarıyla edinilen, tüm yeterlik temellerini içeren ulusal yeterlik çerçevesi olarak belirlenmiştir. Türkiye Yeterlikler Çerçevesi hazırlanırken ülkemizin eğitim yapısı ve felsefesi göz önünde bulundurulmuştur. Avrupa Yeterlikler Çerçevesi gibi sekiz düzeyden ve yine her düzey sahip olması gereken bilgi, yetenek ve yetkinlikleri barındıran kazanımlardan oluşmaktadır.

2.2.4.3. Anadilde İletişim Yeterliği

Dil/Anadil beynin dil ile ilgili merkezinin yeterince gelişmesi sonucu; sosyal etkileşimlerle büyüyen ve yaşadığı çevreye bağlı olarak şekillenen bir olgudur. Dilin görevleri arasında insanlarla iletişim kurma, değer bulundurma, yaşananları anlamlandırabilme, kimlik hazırlama ve toplu yaşamı düzenleme bulunur (Çelebi, 2006: 285-307).

İnsan, anadili ile kendini ifade eder ve diğerleriyle iletişim sağlar. Anadil eğitimini aldığı esnada düşünme ve ifade etme yetenekleri de gelişmektedir. Hem de sosyal iletişimin niteliğine katkıda bulunarak yenileşmesi sağlanır. Avrupa Yeterlikler Çerçevesi 'nde belirtilen ilk yetkinliğin anadilde iletişim olmasının nedeni; yaşam boyu öğrenme için kişinin dinleme, konuşma, okuma ve yazma yeteneklerini taşımasının çok önemli olmasındandır. Bu durumda bireyden beklenen, bulunduğu çevre fark etmeksizin duygularını, fikir ve taleplerini ister sözel ister yazılı bir şekilde aktarmasıdır. Anadilde iletişim yetkinliği, belli başlı dilbilgisi kurallarını bilmeyi ve yeterince kelime bilmeyi gerektirir. Bunun yanında anadilde iletişim okuduğunu anlama, yazma, eleştirel düşünme, bilgiyi değerlendirip doğru yorumlayabilme ve anlamlı sonuçlar çıkarmayı da içerir (Yüksel, 2019).

İfadeleri toparlayacak olursak anadil becerilerini geliştirmek; bireye öncelikle bulunacağı her ortamda ve bu ortama göre şekillenecek doğal olarak ihtiyacı olacak iletişim kurma becerileri için gereklidir. Dahası dinleme, anlama, düşünme, konuşma, okuma ve yazma gibi sahip olunması gereken pek çok beceriyi içerir ve bu baş koşuldur.

2.2.4.4. Yabancı Dilde İletişim

Bu iletişim becerisi de anadilde iletişim becerisinin sıraladığı temel becerileri sıralar. Bunlar; kavram, duygu, düşünce ve fikirleri sözlü ve yazılı bir şekilde belirtme, görüş sunma, okulda, evde, işte, sosyal bölgelerde insanların kişisel talepleri ve gereksinimleri yönünde anlam verme, anlatma ve fikir paylaşabilme yeteneğidir. Bunun yanında anlaşmalar ve devletler; çeşitli kültürler arasında düşünce ve hayat görüşlerinin kabul edilmesi gibi yetenekleri gerektirir (Avrupa Komisyonu, 2002).

Yabancı dilde iletişim, kültürler arası etkileşimi ve tarihsel süreçleri birleştirir. Beklenen temel yeterlikler, bireyin ihtiyacına göre ve ihtiyacı kadar çeşitli dillerde sözel ifadeleri anlama, iletişimi başlatma, sürdürme, sonlandırma; yazılı ifadeleri okuyup anlayıp yazabilme yeterlikleridir. Bunlardan ayrı olarak yabancı dilde iletişim; milletler arası etkileşimde öğrenme isteği ve yakınlığı, kültürel farklılıklara olumlu bakmayı içerir (MYK, 2018). Yeni bilgilere, yeni düşüncelere sahip olmak; yabancı dil yeterliğiyle direkt ilgilidir. Çünkü bilgi ve teknoloji sahasındaki ilerlemelerin çeşitli alanlarda milletlerin arasındaki bağı iyileştirmesi, farklı toplum bireylerinin etkileşimlerinin çoğalması ve bunun artık kolay olması; yabancı dil bilmenin önemini göstermektedir. Bunun yanında dünyada maddi yönden üstün gelmek için alıcı ile verici arasında kaliteli diyaloglar kurulması gereklidir. Yabancı dil bilmek, iş sektörünün kriterleri arasında ilk sıraları almıştır. Bu yetkinlik fikir alışverişinde bulunma, anlayış ve orta yolu bulma becerilerini de gerektirir (Yüksel, 2019).

2.2.4.5. Matematiksel Yetkinlik ve Bilim, Teknoloji ve Mühendislikte Yetkinlik

Bir insanın günlük hayatta karşılaşılabileceği problemleri mantıksal çerçevede çözebilmesi için; matematiksel ve uzamsal düşünme becerilerini geliştirebilme noktasında ilgili ve yapılabilir olmayı ve bunları doğru aktarabilme becerilerine sahip olmayı gerektirir (Çatal, 2019).

Matematik, geçmişten günümüze dünyayı tanıma ve bilişsel gelişmenin olması için en yararlı yollardan biri olarak görülür. Matematik derslerinde yalnızca matematiksel kavramları öğretmek için değil; problemleri çözebilme, akla uygun yargılama ve isabetli kararlar alma kabiliyetleri edindirmek için de çalışılır. Matematik yetkinliğinin kapsamı; sayılar, ölçüler, yapılar ve temel bilgilere sahip olma, dört işlem becerisine ve oran hesaplayabilmeye kadar uzanır. Bunlara ek olarak formüller, modeller, yapılar, grafik, tablo ve çizelgeleri kullanabilme becerilerini de içerir. Bireyden beklenen; matematiksel düşünebilmenin yanında matematik diliyle ifade edilen sonucu anlayabilmesi ve bu dilde diyalog kurabilmesidir (Yüksel, 2019).

Bilimsel yeterlik ise dünyanın doğal yaşamını anlatabilecek bilgi ve yöntemden yararlanabilme yeteneğidir. Hedef, soruların hazırlanıp çıktıklarına belgeli ve kesin olarak ulaşmaktır. Ortaya çıkan soruları belirlemek ve kanıta dayalı sonuçlar elde etmek için deney ve gözlemlerle, içinde bulunduğumuz dünyayı tanımlama becerisi ve isteğidir. Bilim, teknoloji ve mühendislikte yetkinlik; insan eliyle gerçekleştirilen yenilikleri anlamayı ve bir vatandaş olarak görev almayı gerektirir. Yetkinlik özellikle; bireyin kendisinden başlayarak dünyaya mal olacak alanlarla ilgili yakından uzağa doğru bilimsel ve teknolojik ilerlemelere dair eleştiri yapabilmeyi, merakı, güvenliği, ahlaki noktaları ve devamlılığı barındırır (MYK, 2018).

Bilgi sahibi toplumlar teknolojiye yenilikler katmakta ve bunları kullanmaktadır. Teknolojinin kullanılması kişilere ve toplumlara, yaşanan durumlara karşı daha dirayetli bir duruş vermekte ve yaşamayı kolaylaştırmaktadır. Teknolojideki yenilikler, verdikleri bu imkanlarla aynı zamanda kişi ve topluluklara yeni sorumluluklar da getirmiştir. Bu sorumlulukları görüp hayatlarını teknoloji ile bir yürütebilenler, diğerlerine göre hep daha ileridedir. Gerekli olan; üretimin artması ve amaçların yerine getirebilmesine aracı olarak teknolojinin aktif şekilde kullanılmasıdır. Eğitimde teknolojiden yararlanmak ayrıca önemlidir. Bilimsel çalışmalarda, öğrenme ve beyin konularında teknoloji ile oldukça önemli faaliyetlerde bulunulmuştur. Bunun yanında bilim ve teknolojideki hızlı gelişmeler, insan ve toplumların yaşantısını da etkilemektedir (Barutcuoğlu, 2019).

2.2.4.6. Dijital Yetkinlik

Bilgi ve iletişim teknolojisi alanına hızla getirilen yenilikler, farklılıklar; kişilerin mesleki ve gündelik hayatında yüksek performans gösterebilmesi için teknolojinin doğurduğu imkanları bilmesini gerektirir. Bilmesi yanında kişinin bu teknolojiyi kendisi ve işi için etkili, önlemleri alınmış ve olumlu olumsuz tüm yorumlara açık şekilde kullanabilmesi, bilgiye ulaşabilmesi, değer katması ve koruyabilmesi; internet sayesinde gruplara dahil olabilmesini de gerektirir. Bilgi ve iletişim teknolojisinin ayrıca yeniliğe ve yaratıcılığa katkısının; bu yönleri nasıl güçlendirdiğinin fark edilmesi gerekir (Bilasa ve Taşpınar, 2017: 135-136). Bilgiye sahip olmak, onu korumak, yenisini yaratmak, yaymak ve bunu internet üzerinden yapmak; internetle iletişim kurmak dijital teknoloji kullanmayı zorunlu hale getirmiştir (Avrupa Komisyonu, 2002).

2.2.4.7. Öğrenmeyi Öğrenme

Geleneksel eğitimcilikte, bilgiyi sunmak vardır. Günümüzde yaşanan gelişmeler sayesinde bilginin sunulması yerine artık o bilgiye nasıl ulaşılacağıın gösterilmesi, daha çok

değer kazanmıştır. Bu durum bilgi aktarıcılığının yerine ‘öğrenmeyi öğrenme’ şeklinde de ifade edilebilir. Öğrenmeyi öğrenme sade bir ifadeyle; var olan bilgilerden yararlanarak yeni oluşabilecek durumlar için gerekli olan bilgiye ulaşmaktır. Bir yol olarak değil, tamamen düşünme sistemi olarak vardır. Birey bu sistemi geliştirerek zekasını devreye sokabilir. Günümüzün eğitim düzeninde kazanılan bilginin ne olduğundan ziyade, nasıl elde edildiğinin daha çok önemsendiği görülür. Mevcut yüzyılın getirdiği ideoloji, kişinin ne öğrendiği değil; ‘öğrenmeyi öğrenme’ yollarını bilip bilmediğidir (Barutcuoğlu, 2019).

Kişi ihtiyaç duyduğu öğrenme ve süreçlerini ayırt etmesi, öğrenme dizisinde önüne çıkan güçlüklerle mücadele etmesini öğrenmek için üsteleme, Avrupa Yeterlikler Çerçevesi’nde üzerinde çalışılan yeterliklerden biridir. Öğrenmeyi öğrenme; ferdi ve toplu olarak zamanı ve bilgiyi bilinçli yönetmeyi de içeren, kendi öğrenme yöntemini düzenleyebilme ve öğrenmesini sürdürürebilme gücüdür. Yeni bilgi ve yetenekleri edinmek, öğretmek ve sindirmek de öğrenmeyi öğrenme içinde incelenebilir. Öğrenmeyi öğrenen kişiler bağımsız, düzenli ve planlı bir şekilde öğrenmeye vakit bulabilir; zamanını ve bilgisini yönetebilir. Süreç içinde akranları ve öğretmenleriyle çalışma ortaklığı yapabilir ve edindiği bilgileri diğerleriyle paylaşabilir (Yüksel, 2019). Bireylerin kendilerine ulaşılacak bir yer belirlenmesini, bu yolda kendi kendine hangi bilgileri edinip nasıl yürüyeceğini öğrenmesini ve daima kararlı bir şekilde ilerlemesini gerektirir.

2.2.4.8. Sosyal Yeterlik ve Vatandaşlık Yetkinliği

Sosyal yeterlik kavramının, bütün ayrıntılarıyla açıklanmasının oldukça güç bir durum olduğu belirtilir. Bu kavram; bazı araştırmalarda çocuğun bulunduğu bir toplu ortamın içinde bazı araştırmalarda ise sadece çocuğun eğitim aldığı okul ortamında sergilediği davranışlar veya gösterdiği performanslardır. Sosyal yeterlik, bireyin toplumsal bir sorumluluk için ortaya koyduğu tutumların belli bir kritere göre uyumluluğunun incelenmesinin sonucudur. Sosyal yeterliğin anlamına bakıldığında engelsiz iletişim, değerlerini yaşatılabilirliğine benzetmek, ortak çalışma davranışı ve mütebessim olma kavramlarını içerir (Barutcuoğlu, 2019).

Sosyal yeterlik, bireysel ve toplumsal mutluluk ve rahatlıkla direkt bağlantılıdır. Çeşitli toplulukların genelinde onaylanan davranış ve görgü kurallarını kavramak işe yarar bulunmuş kişiler arası ve toplumsal etkileşim için ciddi anlamda önemli görülmüştür. Çok uluslu Avrupa için sosyal ve vatandaşlık yeterliği özel bir değere sahiptir. İşte bu sebeple bu yetkinlik Avrupa Yeterlikler Çerçevesi ’nde bulunur. Sosyal yeterlik; kişinin iş hayatında ve sosyal hayatında etkin olması ve olası problemleri cevaplayabilme yetisini içerir. Vatandaşlık yetkinliği ise

vatandaşlık hak ve sorumluluklarıyla ilgili kelimeleri, sosyal, politik kelimeleri, demokrasiyi ve ekonomiyi bilmesidir (Yüksel, 2019). Duyarlı bir vatandaş olarak davranmayı gerektirir. Dünyada olup bitenden ve kendi kültürüyle ilgili olan kısmından haberdardır.

2.2.4.9. İnisiyatif Alma Ve Girişimcilik Yetkinliği

Kişinin düşündüklerini yapabilme ve bir nihayete erdirmeye becerisidir. Girişimcilik, yenilik ve yarar sağlayabilme ihtimalinin yanında zararı da göze alabilmekle birlikte; varılacak yer için bir plana bağlı olarak çalışma ve projenin işlenmesini sağlama becerisini de gerektirir. Bireylerin yalnızca o günkü hayatlarında değil aynı zamanda; çalışma alanlarında yerine getirdikleri hizmete dikkat etmek, toplumsal veya alma verme işlemlerine yardım etmek isteyen girişimcilerin ihtiyaç duyduğu özel bilgi ve becerileri, elverişli durumları değerlendirmek için ana görev üstlenir, inisiyatif alır (Güçlü, 2015).

Girişimciliğin; toplumsal ve iktisadi hayatta yenilikler olması, yeni çalışma alanları doğması, yeni kurumların işe başlaması, maddi yönden ilerleme ve toplumun rahatlık seviyesinin artması gibi görevleri su yüzüne çıkmıştır. Ülkemizde son yıllara kadar girişimcilik konusunda edinilen bütün yargı; genel olarak yeni, küçük ve orta büyüklükteki işletmeler yürütme üzerindedir. Fakat dünya çapında yarışın hızlanması, kültürel, siyasal, meşru, iktisadi, teknolojik ortamda hızlı gelişmelerin olması, dünyanın her yerinde ve ülkemizde çalışan şirketlerin varlıklarını sürdürmek için sahip oldukları girişimcilik gücünün farkında olması ve bu gücü kullanmaya başlamanın yollarını bulmaya özendirilmektedir. Teknoloji ve bilimdeki hızlı değişimler toplumların fitratını da hızla değiştirirken; bu değişime vesile olan etkenlerden girişimci ve girişimcilik tutumunun insanlar arasındaki ve maddi yönden değeri yükselmiştir. Böylece entelektüel üretme gücünün önemi de artmıştır. Bu gücün eserleri konumundaki ekonomi, sanat ve bilim açısından oldukça değerli olan girişimciliğin; bilgi çağında en gözde zamanlarını yaşaması umuluyor (Barutcuoğlu, 2019).

2.2.4.10. Kültürel Farkındalık Ve İfade

AB anahtar yetkinliklerinden biri olan kültürel farkındalık ve ifade edebiyat, müzik, sahne sanatları ve görsel sanatları içeren kitle iletişim araçları sayesinde; deneyim, fikir, ve hislerin yaratıcı bir ruhla sergilenmesi ve değerinin anlaşılmasıdır. Kültürel bilgi yerel, milli ve Avrupa kültürel mirasının; bunun dışındaki tüm kültürlerin temel bilgisini bulundurur. Herkesçe bilinen modern kültürü de içine alan ana kültürel yapıtları öğrenmesi gerekir. Tüm dünyadaki kültürel ve dilsel farklılığı muhafaza etmek ve bu kültürlerin sıradan günlerdeki değerini de bilmek; bu yeterliğe dahildir (Yüksel, 2019).

Kültürel farkındalık ve ifade; fikirler ve anlamların farklı kültürlerde farklı yollarla sunulmasını ve tüm bunları saygıyla karşılamayı gerektirir. Kişilerin toplumdaki davranışının ve fikirlerinin çevreler tarafından kabul görmesini ve duygularını çeşitli yöntemlerle gösterme arzusunu gerektirir. Düşüncelerini iletirken oyun, tiyatro, film, dans, müzik, sanat ve mimari gibi farklı yolları bilmeyi gerektirir. Bu yetkinlik için olumlu tutum; üzerinde bulunduğumuz dünyayı öğrenmeyi istemek, karşısına çıkabilecek uygun durumların peşinde olmak ve değişik kültürel faaliyetlere girmeye ilgili olmaktır.

Yaşam boyu öğrenmenin tüm yetkinliklerine baktığımızda, bu yüzyılda etkili birey olmak gerektiği görülmüştür. Yapısında saygı ve empati bulunduran yetkinliklere hayat serüveniyle bir arada bakıldığında, beşikten mezara kadar alınabilen ve büyütülebilen yeteneklerdir. Bu sayede bu yetenekler günümüzde bireyi aktif tutmaya imkan verecektir (Özsoy, 2021).

2.3. Fen Bilimleri

Fen kavramı İngilizce’de bilim(science), Türkçe’de ‘Doğa Bilimi’ olarak tanımlanır. Fen bilimleri tabiattaki varlıkları, gerçekleşen olayları ve aralarındaki ilişkileri inceleyen bir bilim dalıdır. Çıplak gözle izleyebildiğimiz doğa ve doğa olaylarını belli kurallara göre tetkik eden ve halen gözlemlenemeyen olayları önceden anlayabilme gayreti olarak açıklanabilir. Fen bilimlerinin süreçleri; bilimsel yöntemler, gözlem yapma, hipotez kurma, hipotezi test etme, bilgi toplama, verileri toplama ve yorumlama, ulaşılan sonuçları sunma şeklindedir (Ateş, 2019).

İnsan eskiden beri daha güvende ve rahat yaşayabilmek için doğada bilinmeyenleri fark etme, doğadaki varlıkları ve olayları bilme, aralarındaki bağlantıları bulma, doğayı denetleme uğraşında olmuştur. Bu uğraş, şimdiki teknolojik ilerlemelerin temelidir. Sonuç olarak; fen bilimlerinin ülkelerin yetişmesi ve ilerlemesinde büyük bir etkisi vardır. Bu yüzden bilim ve teknolojiye dönemi yakalamak ve tüm değişikliklere uyum sağlamayı dileyen her ülke, fen bilimlerine hak ettiği değeri göstermektedir(Ateş, 2019).

Fen kelimesine tekabül eden bilim, çevremizde sadece elle tutulur gözle görülür varlıkları veya olayları araştırmaz; duyularla algılanamayacak olgu ve olayları da araştırır. Bu yüzden tek başına ‘fen’ kelimesi yerine ‘fen bilimi’ kavramı tercih edilir.

Fen bilimlerinin amacı; doğayı anlamak ve doğa hakkında bilgi vermek için emek vermektir. Fen eğitimi, doğanın nasıl çalıştığını inceleme ve anlatmada bilimsel düşünme

becerilerinin bilinmesini gerektirir. Bu alanla ilgilenen kişiler, doğadaki varlıkları ve doğada yaşananları izah ederken bu becerilerden yararlanabilmelidir. Buna göre öğretim programlarına fen dersinin eklenmesinin sebepleri şöyle açıklanmıştır(Ateş, 2019):

- 1) Yakınında yaşanan, kendiliğinden gelişen ve bilimle ilgili olan olayları açıklayabilme (Fen Okuryazarlığı)
- 2) Fen bilimleri dersleriyle bilişsel ve psikomotor yetenekler edinmesini sağlama
- 3) Edinilen bilimsel maddeleri sıradan bir günde de kullanabilme (Fen- Toplum- Çevre İlişkisi)
- 4) Fen bilimlerine yönelik olumlu tavır takınabilme
- 5) Doğa ve insan sevgisi besleyebilme
- 6) Fenle ilgili iş ve uğraşlara temel oluşturma.

2.3.1. Fen Bilimleri Dersinin Amacı

MEB (2018) 'in hazırladığı Fen Bilimleri Öğretim Programı'nda Fen Bilimleri Dersinin Özel Amaçları şu şekilde açıklanmıştır:

- 1) Fizik, kimya, biyoloji, yer, gök ve çevre bilimleri, mühendislik uygulamaları konularıyla ilgili olan ana beceriler edindirmek,
- 2) Doğada bilinmeyenlerin fark edilmesi ve doğanın insanla kurduğu iletişime bakılırken bilimsel süreç becerilerini ve araştırma yollarından bilimsel olanı tercih ederek çözüme gitme,
- 3) Birey, toplum ve çevrelerin birbirini etkilediğini görmek; insani, maddi ve doğal kaynaklarla ilgili tutarlı bir ilerleme aşamaları planlamak,
- 4) Her gün yaşanabilecek problemlerde ne yapabileceğini düşündürme ve bu esnada bilimsel bilgi ve bilimsel süreç becerilerini kullanmaya teşvik etmek,
- 5) Fen bilimlerine yönelik uzmanlaşma şuuru ve girişimcilik yeteneğini iyileştirmek,
- 6) Bilimsel bir bilgiye uzmanlar tarafından nasıl ulaşıldığı, bu bilginin geçtiği yolları, yeni yerlerde nasıl kullanıldığını anlamaya çalışmak,
- 7) Doğada ve yakınında olanlara karşı merak, tavır ve ilgi göstermek,
- 8) Bilimsel çalışmalarda güvenliğin önemini bilmek ve uygulatmaya uğraşmak,

- 9) Sosyobilimsel konuları kullanarak muhakeme etme, bilimsel düşünme ve karar verme yeteneklerini ilerletmek,
- 10) Tüm dünya vatandaşlığını kapsayan ahlak, milli ve kültürel değerler ve bilimde etik kuralların kabul edilmesini sağlamaktır.

Fen eğitiminin amaçları ülkemiz için böyle belirtilmiştir. Diğer ülkeler ise PISA, TIMSS gibi başarı incelemelerine girip konularını fark ederken; fen eğitimleri için kendi hedeflerini ortaya koyar. Eğitim kazanımlarını;

- Fen bilimlerine yönelik pozitif tavır taşımak ve herkesin fenle ilgili bilgilerini artırmak,
- Eğitim kurumlarında fen eğitimini iyileştirmek,
- Öğrencilerin fen bilimlerine karşı merakını artırarak üniversitede fenle ilgili alanlara yönlendirebilmek,
- İşinin gerektirdiği becerileri edinerek yarış ortamı oluşmasına yol açmak şeklinde ifade etmiştir.

Kısaca fen eğitiminin amacı; fene karşı ilgiyi yükseltmek, temel bilgileri herkesin anlaması ve farkındalık dolu bir hayat yaşamalarına zemin hazırlamaktır. Öğretmenlerin de fene yönelik olumlu tavır içinde olması ve öğretebilme gücüne inanması gerekir (Ateş, 2019).

2.3.2. İlkokul Fen Bilimleri Dersi Konu Alanları ve Ünite Başlıkları

MEB (2018) 'in hazırladığı Fen Bilimleri Öğretim Programı'nda, konu alanları dörde ayrılmıştır. Bunlar, “Dünya ve Evren; Canlılar ve Yaşam; Fiziksel Olaylar; Madde ve Doğası” şeklindedir. Ders kitaplarındaki bütün üniteler, bu konu başlıklarıyla Fen Bilimleri Öğretim Programı'nda ilişkilendirilmiştir (Tablo: 1.2.)

Tablo:1.2. Fen Bilimleri Dersi Öğretim Programı'nın Konu Alanları, Ünite Başlıkları, Kazanım Sayıları, Öngörülen Süre / Ders Saatleri ve Ders Saati Yüzdeleri

3. SINIF					
No	Ünite Adı	Konu Alanı Adı	Kazanım Sayısı	Süre	
				Ders Saati	Yüzde %
1	Gezegemizi Tanıyalım	Dünya ve Evren	5	9	8,3
2	Beş Duyumuz	Canlılar ve Yaşam	3	6	5,6
3	Kuvveti Tanıyalım	Fiziksel Olaylar	4	15	13,9
4	Maddeyi Tanıyalım	Madde ve Doğası	4	17	15,7
5	Çevremizdeki Işık ve Sesler	Fiziksel Olaylar	8	21	19,4
6	Canlılar Dünyasına Yolculuk	Canlılar ve Yaşam	8	18	16,7
7	Elektrikli Araçlar	Fiziksel Olaylar	4	22	20,4
Toplam			36	108	100

4. SINIF						
No	Ünite Adı	Konu Alanı Adı	Kazanım Sayısı	Süre		
				Ders Saati	Yüzde %	
* Fen, Mühendislik ve Girişimcilik Uygulamaları bölümündeki yönergelere göre öğrencilerden yıl içerisinde uygulamalar yapması beklenir.						
0 Fen, Mühendislik ve Girişimcilik Uygulamaları	1	Yer Kabuğu ve Dünya'mızın Hareketleri	Dünya ve Evren	5	15	13,9
	2	Besinlerimiz	Canlılar ve Yaşam	6	18	16,7
	3	Kuvvetin Etkileri	Fiziksel Olaylar	5	12	11,1
	4	Maddenin Özellikleri	Madde ve Doğası	10	21	19,4
	5	Aydınlatma ve Ses Teknolojileri	Fiziksel Olaylar	12	21	19,4
	6	İnsan ve Çevre	Canlılar ve Yaşam	2	6	5,6
	7	Basit Elektrik Devreleri	Fiziksel Olaylar	3	6	5,6
	Fen, Mühendislik ve Girişimcilik Uygulamaları: Yıl Sonu Bilim Şenliği (Öğrencilerin yıl içerisinde ortaya çıkardıkları ürünü etkili bir şekilde sunmaları beklenir.)				9	8,3
Toplam			46	108	100	

2.4. Ders Kitabı Ve Ders Kitabının Eğitim Öğretimdeki Yeri ve Önemi

Eğitim öğretimin gerçekleştiği zaman aralığının en önemli hedefi; öğretim programlarında bulunan bilgi, yetenek ve hareketleri öğrencilerin edinmesini sağlamaktır. Ders kitapları da bu zaman aralığının olmazsa olmaz unsurlarındandır. Bir dersin öğretim programında bulunan kazanımları açıklamak için yazılmış yazılardan oluşan ders kitapları; öğretim programlarına koyulan hedeflerin vücut bulmuş halidir. Örgün ve yaygın eğitim verilen yerler için derslerin içeriğine uygun bilgilerin toplanıp basılmış yayınlarıdır (Yüksel, 2019).

Bilgi ve iletişim teknolojilerindeki ilerlemeler, ders kitaplarının eğitim öğretimdeki lider konumunu e-kitaplar, z-kitaplar çıkararak etkilese de; ülkemizde derslerde halen ana kaynak olarak ders kitapları kullanılır. Öyle ki, 2006 yılında yapılan araştırmalara göre öğretmenlerin büyük bir kısmı (%95'i) derslerini, ders kitabı paralelinde yürütmüştür. Bir başka araştırmaya göre de ABD'de sınıf etkinliklerinin %70 ve %95'i, ders kitapları baz alınarak işlenmektedir.

Ders kitapları öğretmenlere bir eğitim öğretim yılının ve konularının planlanmasında yol gösterir, onların yükünü alır. Hem öğrencinin hem öğretmenin elinde bulunan ders kitabı, öğrencinin derse katılımında ve dersin takibinde karşılıklı olarak sağlıklı bir ilerleme sağlar.

Bunlara ek olarak; ünite sonlarında bulunan değerlendirme soruları, öğretmenlerin dersin çıktısını görmesine yardımcı olur (Yüksel, 2019).

Eğitimde amaçlananların yerine gelmesi ve nitelikli eğitim hizmeti sunulması ancak nitelikli kitaplarla mümkündür. Ders kitapları ne kadar donanımlı ortaya koyulursa, o kadar başarı getirir. Bu başarıyı, taşıdığı bilgiler güncel olan ders kitapları sağlayabilir. Güncelliğin önemi; öğrencilerin dikkatini daha çok çekmesi ve öğrenme eğilimlerinin güncel olaylara doğru olmasıdır (Uyar, 2019).

Ders kitabı, öğretim programlarındaki cümlelerin vücut bulur, elle tutulup gözle görülür halidir. Derslerin akışına düzen vererek bir günlük yaşanmadan sürmesini sağlar. İçeriğinde bulunan deneyler ve faaliyetler, öğrenilenlerin hafızadaki geçerliliğini korumasında büyük etkisi vardır. Tüm bu faydalarının yanında ders kitapları yine de eğitim için tek başına yeterli olacak bir kaynak olarak gösterilemez (Uyar, 2019).

Eğitim alanındaki uzman kişiler, verilecek kazanımlar için ilk sırada ve en iyi kaynak olarak ders kitabını sayar. Ders kitabı sınıfta hem öğretmenlerin hem öğrencilerin sorumluluğunu yerine getirmesinde tayin edici kaynak olduğundan, ders esnasındaki önemi görülmelidir. Eğitim sürecinde en çok yararlanan varlık olan ders kitapları, halen oldukça değerlidir. Öğretmenlerin çoğunun programlara bakmadan, öğretim süreçlerini ders kitabının gidişatına göre ayarladığı bilinir. Bu yüzden ders kitapları her zaman değerlidir (Baduroğlu, 2018).

Ders kitabı öğretim programı ile öğrenci arasında bağ kurar. Eğitimin varmak istediği yer; daha önceden planlanmış kazanımları edinmesini sağlamaktır. Bunun için öğrenci öğrenme alanında etkin olmalıdır. Her öğrencinin ücretsiz bir şekilde sahip olduğu ders kitabının, temel bilgi seviyesini yükseltecek durumu vardır. Teknoloji sayesinde ders kitaplarına aynı amaç uğrunda yarışacağı rakipler doğmuş; yegane eğitim kaynağı olma konumu değişmiştir. Teknolojinin ürünlerine rağbet artsa da ders kitapları bilgiyi muhafaza ederek her koşulda değerini korumuştur (Koçoğlu, 2014).

Teknolojinin ilerlemesi ders kitapları dalında da yenilikler getirmiş, e-kitap veya z-kitap ismi verilen elektronik kitaplar sıkça görülmeye ve daha çok insana ulaşmaya başlamıştır. Bu kitaplarla amaçlanan; eğitim sürecinin beş duyu organına da hitap edecek içeriklerle desteklenerek, daha çok fayda sağlayacağı duruma ulaştırılmasıdır (Yüksel, 2019).

Ders kitapları her öğrencinin evini giren yaygın bir ders aracı olduğundan toplumsal değerlerimizin öğrencilere bildirilmesi de bu yolla olacaktır. İçerisinde bulunan metinler, resimler, sorular, değerlendirmeler öğrencileri bilgilendirirken bir yandan da halkın görüntüsünü çizer. Bunun yanında ders kitabı basıldığı yıllara toplumsal, siyasal ve maddi açıdan farkındalıklar kazandırır. Ayrıca diğer kültürler hakkında çeşitli bilgiler sunar, müşterek eserlerimizden bahseder.

Milliyetçi düşüncenin doğmasında ders kitaplarının yeri büyüktür. Öğrenciden beklenen ders performansının yükseltilmesinde millete düşen görevlerden, ders kitapları da büyük bir pay almıştır. Özenle ortaya koyulmuş ders kitapları, eğitimde zaman kazandırır ve ziyan olmayı engeller. Okulun ilk dönemlerinde öğrenciler yavaş yazar. Yazı yazarken kaybedilebilecek zamanı önlemek için ders kitapları devreye girebilir. Faydalı bir ders kitabı öğrenciye araştırarak, uzlaştıracak, öz değerlendirme yaptıracak çeşitli geliştirici sorumluluklar yükler. Öğretim programlarının yeterliklerinin edinilmesinde de ders kitapları önemlidir (Yüksel, 2019).

2.4.1. Ders Kitaplarının Öğretmene Faydaları

Yaşam boyu öğrenmeye göre öğretmen; kendi hedeflerini belirlemede ve bu hedefe doğru yürürken rehberlik edendir. Öğretmenler, bu misyonu kolaylaştırmak için derslerde ders kitaplarından yararlanırlar. Ülke genelinde köyden kente her bölgede ortak kullanılan ders kitapları, eğitimde fırsat eşitliğini sağlayacak en önemli araçlardandır. Bununla birlikte ülke genelinde gerçekleştirilen kademe geçiş sınavları için de yine ortak bir kaynaktır.

Her öğrencinin ulaşabildiği ders kitapları, o sınıf düzeyinde öğrenilmesi gereken her konu için gerekli ve yeterli bilgiyi içerir. Bu sayede hem öğrenme hedefleri yerine getirilirken hem de konu eksikliği olma şüphesi ortadan kalkar. Öğretmenler için ayrıca ders planlamasında ve ders sürecini yönetmede katkı sağlar. İçindekiler bölümü dikkate alınarak bilginin sistemli ve düzenli bir şekilde gösterildiği kaynaklar olan ders kitapları; öğrenciyi konuya hazırlayan, öğreten ve sonuçlandıran bölümler içerir. Bu da öğretmen için dersin akışını kolaylaştırır. Tüm bu bölümlerde yer alan etkinlikler ve uygulamalar, öğrenmeyi eğlenceli hale getirir. Bunun yanında değerlendirme soruları da konuyu pekiştirmek ve öğrendiklerini yoklamak için hizmet eder. Şahin (2004), ders kitaplarının öğretmene faydalarını maddeler şeklinde bildirmiştir:

- 1) Ders kitapları olduğu için öğretmenler, farklı okul düzeylerinde ve yoğun olan derslerde içeriklerin öğrenilmesinde enerjisini yetirebilmek için dengeli kullanır.

- 2) Ders kitapları bünyesinde öğrencilere ödev bulundurduğu için öğretmeni ödev araştırmaktan bir miktar uzaklaştırır.
- 3) Öğretme öğrenme süreçleriyle ilgili yapacaklarını tasarlayan öğretmene katkıda bulunur.

2.4.2. Ders Kitaplarının Öğrenciye Faydaları

Öğrencilerin günlük, haftalık, aylık gibi her süre zarfının tekrarını yapmak için yanında bulunan temel kaynaktır. Tekrarların yanında derse hazırlık için ve değerlendirme için de öğrencilere yararlı olur. Aynı şekilde hatırlamak istediklerine kolaylıkla ulaşılabilir. Ders kitabında eksik bir bilgi varsa öğretmenin ders anlatımı sırasında öğrenci ders kitabının üzerine not alabilir. Şahin (2004), ders kitaplarının öğrenciye faydalarını maddeler halinde aşağıda sıralamıştır:

- 1) Ders kitapları, öğretmenin anlattıklarının yazıyla somutlaştırılmış bir ekidir.
- 2) Sözel anlatımın noksanlarını giderir ve böylece aktarılanlarla arasındaki iletişimsizlikleri yok eder.
- 3) Edinilen bilgilere birçok kez bakma imkan verir.
- 4) Öğrenci çalışmasını ders kitabından yürütürken daha etkili düşünür ve sorumluluk duygusunu daha çok duyar.
- 5) Öğrenciler, farklı tarzlarda sorular, alternatif çözümler ve ders anlatımlarının farklı tarzlarda ele alındığını görür.
- 6) Eğitimi tekdüzelikten uzaklaştırır, öğrenci ile ilişkilerini sürdürür.
- 7) Her öğrencinin elinde bulunan ders kitaplarıyla derse ön hazırlık yapabilmesine fırsat verir(Şahin, 2004).

2.4.3. Ders Kitabında Bulunması Gereken Özellikler

Ders kitapları, Talim Terbiye Kurulu tarafından seçilmektedir. Yayınevleri, belirtilen noktaları göz önünde bulundurarak hazırladıkları ders kitaplarını, Talim Terbiye Kurulu'na götürerek değerlendirmeye bırakır. Bundan sonra tasarı kitaba, Ders Kitapları ve Öğretim Materyalleri Daire Bakanlığı ön incelemede bulunur ve teknik değerlendirme gerçekleşir. Daha sonra öğretmen, öğretim elemanı ve bilirkişilerce oluşturulmuş bir komisyon; tasarı ders kitaplarını inceler. Tüm bu aşamalar sonunda kabul gören kitapları, Talim Terbiye Kurulu ders kitabı olarak seçer (Yüksel, 2019).

Ders kitabı, her dersin öğretim programıyla uyumlu, uzmanlarca belli başlı ölçütlere göre ortaya koyulan ve incelenip onay alan, derslerin temel araçlarıdır. MEB'in, Ders Kitapları

Yönetmeliği'nde (2007) ders kitabını, “Her tür ve düzeydeki örgün ve yaygın eğitim kurumları tarafından müfredata uygun olarak, öğrenme amaçlı kullanılması amaçlanan basılı materyaller” olarak tanımlanmaktadır. Öğretim programlarında verilmek istenenler, ders kitapları vasıtasıyla verilmektedir. Ders kitapları eğitim faaliyetlerinde önde gelen ve en iyi kaynaktır. Okullarda da yaygın bir şekilde faydalanılan araçlar oldukları için olumlu ve olumsuz yanları bilinip bunlara göre regüle edilmelidir (Demiröz, 2022).

MEB’ in 2015’te yayımladığı “MEB Ders Kitapları ve Eğitim Araçları Yönetmeliği” nde bir ders kitabında bulunması gereken özellikler şu şekilde ifade edilmiştir:

(1) Ders kitapları;

a) Anayasa ve kanunlara aykırı hususları içermez.

b) Bilimsel hata içermez.

c) Temel insan hak ve özgürlüklerini destekleyen ve her türlü ayrımcılığı reddeden bir yaklaşım sunar.

ç) Reklam niteliğinde öğeler içermez.

d) Eğitim ve öğretim programının amaçladığı kazanımları kapsar.

e) Görsel tasarım ve içerik tasarımı, öğrenmeyi destekleyecek nitelikte ve öğrencilerin gelişim özelliklerini dikkate alarak yapılır.

(2) z-Kitaplar, ders kitaplarının niteliklerine ilave olarak;

a) Kazanımları destekleyici nitelikte hazırlanır.

b) Temel tasarım ilkelerine uygun olarak hazırlanır.

c) Hangi kazanımı desteklediği ve teknik özellikleri gibi tanımlayıcı bilgileri uygun olarak etiketlenir.

ç) Sesli içeriklerde ses net ve anlaşılır olur.

d) Zenginleştirme içeriklerinde yer alan ses, grafik, video, animasyon, simülasyon, etkileşimli oyun gibi unsurlarda, süre kazanımın gerektirdiği etkinlik veya işleme uygun olarak sınırlandırılır.

e) Zenginleştirme içeriklerinde, elektronik materyallere atıf veya telif hakları ile ilgili bilgilendirme zorunlulukları dışında reklam amaçlı öğeler kullanılmaz(MEB, 2016).

Gagne 'den esinlenerek hazırlanan, bir ders kitabında bulunması gereken özellikler şöyle sıralanabilir (Uyar, 2019):

- Öğrencinin derse bağlılığını kuvvetlendirmeli,
- Konuların hedeflerini kolay anlaşılır şekilde açıklamalı,
- Öğrencideki ilgiyi önemli yerlere çekmeli,
- Her noktayı değil, önemli olanları içermesi,
- Bilginin biriktirilmesinde faydalı olmalı,
- Örnek uygulamalar gerektiği kadar olmalı,
- Öğrenciyi, bilgi ve yeteneklerini iyileştirmeye teşvik etmeli,
- Problemi anlayıp çözmeyi göstermeli,
- Öğrenciye, öz değerlendirme yapabilmesi için alternatifleri tanıtmalı,
- Öğrenciyi kişilik, öz denetim, çalışma gibi açılardan geliştirmeye yönlendirmeli.

Öğretim programlarında gidilen farklılıklar ders kitaplarını da etkilemiş, orada da önemli farklılıklar görülmüştür. Bundan sonra kitaplar fazla fazla bilgi sunmak yerine; öğrencinin kendisinin bilgiye erişmesini kolaylaştıracak hamlelerde bulunmuştur.

2.5. İlgili Araştırmalar

Hamdona (2007) Filistin'de yaptığı araştırmasında 6. Sınıf İngilizce ders kitabında bulunan örtük yaşam becerilerine açıklık getirmek için; ders kitaplarındaki etkinlikleri yaşam becerilerine göre incelemiştir. Filistin'de kabul edilen 5 yaşam becerisi olup bunlar; iletişim becerileri, kişisel/sosyal beceriler, liderlik becerileri, karar verme/problem çözme ve eleştirel düşünme becerileridir. İncelemeleri sonucunda ders kitabında en çok yer alan beceri; iletişim becerisi olmuştur. En az ise eleştirel düşünme becerisi üzerinde durulmuştur.

Harwood (2008)'un "Yaşam Boyu Öğrenme: Deneyimsel Öğrenmenin, Yaşam Kalitesi Çalışmalarının Topluluklarda ve Yükseköğretimde Entegrasyonu" başlıklı tezi, tanımlayıcı nicel bir çalışmadır. Elderhostel uluslararası deneyimsel programlarına ve Montana Üniversitesi Mezunlar Derneği eğitim seyahat programlarına katılan yetişkin öğrencilerin tercihlerini incelemiştir. Söz konusu tercihler, örneklem popülasyonların toplumlarındaki yaşam kalitesini iyileştirmeye yardımcı olmak için yeni bir kariyer alanında çalışma ve orta yaşta kariyer değişikliği yapma konusundaydı. Çalışmada katılımcıların insani hizmetler, eğitim, çevre, sanat ve kültür yönetimi ve kar amacı gütmeyen toplum liderliği de dahil olmak

üzere sosyal sorumluluk disiplinlerinde; eğitim, sertifikasyon ve/veya üniversite derecesi taşıyan çalışmalara katılma isteği durumu araştırılmıştır. Elde edilen sonuçlar şöyledir: 1. Katılımcıların, başta sanat ve kültür yönetimi olmak üzere sosyal sorumluluk alanında kariyer yapmaya istekli oldukları görülmüş; yaşlılara, hastalara ve yoksullara yardım eden insani hizmetler ve sivil toplum liderliği yapma, okul sonrası programlarda ve gençlere din öğretiminde ders verme konularında istekli oldukları görülmüştür. 2. Coğrafi keşif, maceracı, etkinlik odaklı ve hizmet öğrenme tipolojileri ile yetişkin öğrencilere verilen içsel ödüller ve yükseköğrenimin lisans programlarına olan ilgileri arasında olumlu bir ilişki vardır. 3. Finansal teşvikler, yetişkin öğrenci segmentlerinde gelir akışları yaratan kursları genişletmek için yükseköğrenimde potansiyel olarak kazançlıdır. 4. Her iki örnek popülasyonun katılımcıları büyük çoğunlukla kamu yararı için; eğitim ve çalışma için vergi kredisi istemektedir.

Çıtıba (2012)'nin geleneksel üniversiteler için yaşam boyu öğrenmenin avantaj ve dezavantajlarını incelediği araştırmasına göre yaşam boyu öğrenmenin benimsenmesinin altında yatan en önemli etkenlerden biri; nüfusun ihtiyaçlarını karşılamak için beceri geliştirmeye olan ihtiyaçtır. Yaşam boyu öğrenme stratejilerinin, yüksek eğitim düzeyinde uygulanmasının önündeki en önemli engeller ise akademik personelin bu sürece kabul edilmemesi, katılamaması ve fon eksikliğidir.

Çalışoğlu, M., Tortum, T., Erişmiş, F., Koçyiğit, D. (2014) “Yeni Yapılandırılan 3. Sınıf Hayat Bilgisi ve Fen Bilimleri Derslerine Yönelik Öğretmen Görüşleri” isimli çalışması ile öğretmenlerden beklediği görüşler genel olarak olumlu olmuştur. Ancak bunun yanında öğretmenlerin ders saati ve kazanım sayısının azaltılmasını ve çalışma kitabının olmasını talep ettiği; malzeme eksikliğinden yakındıkları bilgisine ulaşmıştır.

Şahin ve Arcagök (2014) 'ün çalışmasının amacı, öğretmenlerin yaşam boyu öğrenme yeterlikleri düzeyini çeşitli değişkenler açısından incelemektir. Çalışma tarama modelinde yapılmış olup; Çanakkale il merkezinde bulunan 20 ilköğretim okulunda farklı branşlarda çalışan 206 öğretmenin katılımıyla gerçekleştirilmiştir. Beşli likert tipi toplamda 51 maddeden oluşan ‘Yaşam Boyu Öğrenme Yeterliği Ölçeği’, araştırmanın veri toplama aracıdır. Ulaşılan bulgulara göre öğretmenlerin yaşam boyu öğrenme yeterlikleri düzeyinin cinsiyete göre değişiklik göstermediği; mesleki kıdem, branş ve öğrenim durumuna göre ise bu düzeyin alt boyutlarında anlamlı farklılıkların olduğu kaydedilmiştir.

Yaman (2014) araştırmasında, öğretmenlerin yaşam boyu öğrenme eğilimlerini incelemek istemiştir. Araştırmada betimsel araştırma yöntemlerinden tarama modeli

kullanılmıştır. Evreni, Diyarbakır ili merkez ilçelerindeki Anadolu Liselerinde görev yapan öğretmenlerden oluşurken; ulaşılan 293 öğretmen araştırmanın örneklemini oluşturmuştur. Veriler, araştırmacının kendi geliştirdiği "Yaşam Boyu Öğrenme Eğilimleri Ölçeği" nden elde edilmiştir. Geliştirilen ölçeğin güvenilirliğini hesaplamak için yapılan ön uygulama sonucu güvenilirlik (cronbach alpha) katsayısı 0,914 olarak bulunmuştur. Verilerin analizinde ise SPSS programı kullanılmıştır. Elde edilen bazı sonuçlar şunlardır: • Öğretmenlerin yaşam boyu öğrenmeye eğilimi yüksektir ve bunu cinsiyet faktörü etkilememektedir. • Öğretmenlerin yaşam boyu öğrenme eğilimleri, öğrenim düzeylerine göre değişiklik göstermektedir. Öğrenim düzeyi lisansüstü olan öğretmenlerin yaşam boyu öğrenme eğilimleri; öğrenim düzeyi lisans olan öğretmenlerden daha yüksektir. • Öğretmenlerin branşlarına göre yaşam boyu öğrenme eğilimlerinde farklılıklar görülmektedir. Güzel Sanatlar alanındaki öğretmenlerin yaşam boyu öğrenme eğilimleri, diğer alanlardaki öğretmenlerden daha yüksektir. • Öğretmenlerin yaşam boyu öğrenme eğilimleri, kıdeme göre de farklılık göstermiştir. Kıdemi 6-10 yıl olan öğretmenlerin yaşam boyu öğrenme eğilimleri, diğerlerinden daha yüksektir.

Yıldırım (2015)'in araştırmasının amacı, sınıf öğretmenlerinin yaşam boyu öğrenmeye ilişkin yeterlik algılarını anahtar yetkinlikler açısından incelemek ve düşüncelerini öğrenmektir. Yöntem olarak karma desenlerden, yakınsayan paralel desen seçilmiştir. Öğretmenlerin yeterlik algılarının düzeyini görmek için Çanakkale Merkez'de bulunan ilkokullardaki 155 sınıf öğretmenine ölçek uygulanmış; 10 öğretmene de yarı yapılandırılmış görüşme formu uygulanarak, görüşme yapılmıştır. Görüşmelerde ulaşılan nitel verilerin çözümlemesi betimsel analiz ile yapılmıştır. Araştırmada uygulanan yaşam boyu öğrenmeye yönelik yeterlik algıları ölçeği nicel verilerine göre, öğretmenlerin yeterlik algıları yüksek çıkmıştır. Alt boyutlar arasındaki farklar ise azdır. Öğretmenlerin kendini en yeterli bulduğu alt boyut bilgiyi elde etme iken; en yetersiz bulduğu alt boyut öz yönetim olmuştur. Öğretmenlerin yeterlik algılarında cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir farklılık görülmemiştir. Kıdem değişkenine göre ise üç boyutta anlamlı fark bulunmuştur. Bu boyutlar öğrenmeyi öğrenme, dijital yeterlik ve bilgiyi elde edebilmektir. 8 anahtar yetkinlikle ilgili yapılan görüşmelerin bir kısmı nicel bulguları desteklerken, bir kısmı farklılık göstermiştir.

Güney ve Işık (2016) çalışmasında ilköğretim öğretmenlerinin yaşam boyu öğrenmeye yönelik görüşlerinin tespit edilmesi ve cinsiyet, öğrenim durumu, branş, mesleki kıdem, lisansüstü çalışma yapma isteklerine göre fark durumunu ortaya konmayı amaçlamıştır. Araştırma, tarama modelinde betimsel bir çalışmadır. Araştırmanın örneklemini, Çaycuma

ilçesinde ilkokullarda çalışan 130 öğretmen oluşturur. Veriler, Diker Coşkun (2009)'un geliştirdiği “Yaşam Boyu Öğrenme Eğilimleri Ölçeği” nden elde edilmiştir. Analizi SPSS programı ile yapılmıştır. Araştırmada öğretmenlerin yaşam boyu öğrenmeye ilişkin görüşlerinin; cinsiyetlerine, öğrenim durumlarına, branşlarına, mesleki kıdemlerine ve yüksek lisans yapma isteklerine göre anlamlı bir farklılık görülmemiştir.

Tüysüz ve Balıkcı (2016) 3.sınıf fen bilimleri öğretim programı için sınıf öğretmenlerinin görüşlerini aldığı çalışmada betimsel araştırma modeli kullanırken; kendilerinin hazırladığı yarı yapılandırılmış görüşme formuyla da verilerini toplamışlardır. Programın olumlu ve olumsuz yanlarını belirten öğretmenlerin olumlu yorumları ağır basarken; ders kitabını içerik yönünden 3. Sınıf seviyesine ve yaşına uygun bulmuş ve 4. Sınıf için iyi bir temel oluşturacağını öngörmüşlerdir. Eksik noktalar için ise önerilerde bulunmuşlardır.

Yurdakul (2016) araştırmasında; özerk öğrenme ve yaşam boyu öğrenme arasındaki ilişki ve bunlar yönünden cinsiyet ve sınıf düzeyi değişkenlerine göre farkların mevcudiyet durumunu incelemiştir. Araştırmanın çalışma grubunu Sakarya ilinde bulunan üç ortaokulda, 11-16 yaşları arasında 285 erkek, 372 kız öğrenci; toplamda 657 ortaokul öğrencisi oluşturmaktadır. Araştırmada, özerk öğrenme ve alt boyutları ile yaşam boyu öğrenme değişkenleri arasındaki ilişkilere bakılmıştır. İncelemeler sonucunda özerk öğrenme ve yaşam boyu öğrenme yapılarının ilişkili olduğu; özerk öğrenme ve alt boyutları olan bağımsız öğrenme ve ders çalışma alışkanlıklarının yaşam boyu öğrenmeyi pozitif açıdan tahmin ettiğine ulaşılmıştır. Elde edilenlere göre, kişinin kendi öğrenmesinin sorumluluğunu alabilmesi olarak kabul edilen özerk öğrenmenin; yine kişinin ömür boyu isteyerek ve kendi motivasyonunu sağlayarak öğrenmesi olarak belirtilebilecek bir kavram olan yaşam boyu öğrenme üzerinde olumlu etkileri olduğu çıkarılabilir. Araştırma sonucunda; hem özerk öğrenme hem de yaşam boyu öğrenme yönünden cinsiyete göre kız öğrencilerin lehine anlamlı bir farklılık olduğu belirlenmiştir. Sınıf düzeyleri açısından özerk öğrenmeye göre anlamlı farklılık ortaya çıkarken; yaşam boyu öğrenmeye göre ise anlamlı bir farklılığa rastlanmamıştır.

Bilasa ve Taşpınar (2017) hayat boyu öğrenme kapsamında özellikle yetişkin eğitimi için hazırlanan anahtar yeterlilikler konusunda Türkiye’de yapılan çalışmaların kalitesi ve geleceğine dair bir durum analizi yapmak amacıyla bu çalışmayı hazırlamıştır. Nitel araştırma modeline bağlı olarak olgu bilim yöntemine göre yapılan çalışmanın verilerine; doküman analizi ve uzman görüşlerinin alındığı yarı yapılandırılmış görüşme formu ile ulaşılmıştır. Çalışma grubunu oluşturan yedi uzman, amaçlı eleman örnekleme yöntemine göre seçilmiştir.

Elde edilen veriler ışığında; yetişkin eğitimi açısından hayat boyu öğrenmenin son derece önemli olduğu ve bu kapsamda hazırlanan sekiz anahtar yeterliğe ilişkin modüllerin uzaktan eğitim ya da yüz yüze eğitimde kullanılmasının gerektiğine karar verilmiştir.

Erdener ve Gül (2017) araştırmasında, ilkokullarda görev yapan öğretmenlerin yaşam boyu öğrenmeye ilişkin görüşlerini farklı değişkenlere göre belirlemeyi amaçlamıştır. Çalışma evreni, 2016-2017 eğitim öğretim yılında Balıkesir ili Altıeylül İlçesinde merkez ilkokullarda görev yapan toplam 920 öğretmenden oluşmaktadır. Örneklem grubunu ise 157 öğretmen oluşturur. Çalışmada yaşam boyu öğrenme yeterliğini ölçecek altı boyuttan oluşan “Yaşam Boyu Öğrenme Yeterlik Ölçeği” ve araştırmacıların hazırladığı bilgi formu kullanılmıştır. Veriler analiz edilirken doğrulayıcı faktör analizi (DFA) ve MANOVA kullanılmıştır. İncelemeler sonucunda fakülte ve cinsiyetin; öğretmenlerin yaşam boyu öğrenme yeterlikleri üzerinde anlamlı bir etkisinin olduğuna ulaşılmıştır.

Tararınceva, Sergeeva, Dmitrichenkova, Chauzova, Andryushchenko ve Shaleeva (2018), üstün zekalı ve yetenekli öğrencilerin öğrenmesiyle ilgili bir çalışma hazırlamıştır. Böyle öğrenciler seçilir, eğitim ihtiyaçları giderilir ve daha yüksek sonuçlar elde edilir. Bu tür insanlar birincil duyu kanalları aracılığıyla yeni bilgileri algılayabilir. Daha sonra kasıtlı olarak ikincil araçlarla güçlendirip, duyu kanallar oluşturularak yaşam boyu öğrenmede başarılarını ve yaratıcılıklarını artırır. Yaşam boyu öğrenme, benzersiz yaklaşımlarla kritik öneme sahiptir. Yetenekli ve üstün zekalı öğrenciler ortak entelektüel fikirler, hedefler, değerler ve destekleyici yaratıcı etkileşimlerle pekiştirildiğinde; bu onların bilişsel ihtiyaçlarını güçlendirir. Karar verilen öneriler, üstün zekalı ve yetenekli öğrenciler için müfredat içeriğinde detaylandırılmalıdır. Üstün zekalı ve yetenekli öğrenciler, genellikle yaşam boyu öğrenmelerinden kendilerini sorumlu hissederler ve bu süreci kontrol ederek kendi yollarını çizerler. Onlar için teşvik edecek çok yönlü materyaller, yöntemler ve öğretilmemiş yaratıcı öğrenme görevleri verilmelidir.

Kaya (2019)'nın çalışmasının amacı, ilkokul 3. sınıf fen bilimleri ders kitabını öğretmenlerin düşüncelerine göre yorumlamaktır. Araştırmanın çalışma grubunu; toplumsal ve ekonomik yönden zayıf, normal ve güçlü seviyede bulunan okulların sınıf öğretmenlerinden 11 tanesi oluşturmuştur. Bu okullarda çalışan ilkokul 3. sınıf öğretmenlerinin fen bilimleri ders kitabının içerik, dil anlatım ve üslup, öğrenme öğretme, teknik tasarım ve düzenleme, ölçme ve değerlendirme özelliklerine dair fikirleri alınmaya çalışılmıştır. Araştırmacı, resmi kriterlere uygun yazılı görüş alma formu hazırlamıştır. Elde edilen verilerin analizi Nvivo 11 programıyla

yapılmıştır. Alınan yanıtlara göre betimsel analiz ile verilere bakılmıştır. Kitabın yokladığı özelliklerin, her üç seviyede okulda görev yapan öğretmenler tarafından farklı farklı yeterlik seviyelerinde olduğu tespit edilmiştir.

Özdemir (2019) çalışmasında 2015-2016 eğitim-öğretim yılında okutulan 3. Sınıf fen bilimleri ders kitabına dair öğretmenlerin fikirlerini alarak; bulgularının yeni hazırlanacak ders kitabına yön vermesini amaçlamıştır. Çalışma grubu 2015-2016 eğitim-öğretim yılında Bayburt Merkez ilçesinde 13 ilkokulda görev yapan 47 tane sınıf öğretmeninden oluşur. Bilgi toplama aracı, 5 bölümden oluşan bir değerlendirme anketidir. Elde edilenlere bakılırsa fen bilimleri ders kitabı öğretmenlere göre bilimsel içerik yönünden yeterlidir. Fakat bunun yanında ders kitaplarına dikkat çekici karikatür, etkinlik, bulmaca vb. ile değer katılmasının iyi olacağını; öğrendiklerini denetlemek için sorulara daha fazla yer verilmesi gerektiğini söylemişlerdir.

Şentürk ve Şaban (2019)'ın hazırladığı "İlkokul 3. Sınıf Fen Bilimleri Dersi Öğretim Programının Değerlendirilmesi" adlı çalışma, 200 tane 3. Sınıf Öğretmeni ile yürütülmüştür. Elde edilen bulgulara göre 3. Sınıf fen bilimleri öğretim programı; kazanımlar, içerik, öğretme ve öğrenme süreci, ölçme ve değerlendirme yönünden yeterli bulunmuştur. Bunun yanında öğretim programında deneylere az yer verilmesi, çalışma kitabı ve öğretmen kılavuz kitapları hazırlanması; programın bir eksik yanı olarak belirtilmiştir.

Yirik (2020) çalışmasında hayat bilgisi ve fen bilimleri derslerinde 2019-2020 eğitim-öğretim yılında kullanılan ders kitaplarını, çevre kazanımları yönünden incelemeyi hedeflemiştir. Nitel yöntemle başvurulmuş bu çalışmada 9 tane ders kitabı incelenmiştir. Bulgulara göre her iki dersin kitabında çevre konulu kazanımlar olduğu, ilgili görsellerin bulunduğu ve çevre konusuna 3. Sınıf Hayat Bilgisi ders kitabında daha fazla yer verildiği görülmüştür.

Yüksel (2020)'in çalışmasının amacı; fen bilimleri öğretmenlerinin bireysel yenilikçilik düzeyi, yaşam boyu öğrenme eğilimleri, STEM uygulamaları öz yeterlik algıları ile bunlar arasındaki ilişkiyi incelemektir. Çalışma 332 fen bilimleri öğretmenin katılımıyla gerçekleştirilmiştir. Betimsel araştırma yöntemlerinden ilişkisel tarama modelinden yararlanılmıştır. Veri toplama araçları ise bireysel yenilikçilik ölçeği, yaşam boyu öğrenme eğilimi ölçeği ve STEM uygulamaları öğretmen özyeterlik ölçeği kullanılmıştır. Araştırma sonucuna göre yaşam boyu öğrenme eğilimi ve bireysel yenilikçilik düzeyi; fen bilimleri öğretmenlerinin STEM uygulamaları özyeterlik algılarını anlamlı düzeyde tahmin

edebilmektedir. Yapılan korelasyon analizindeki bulgulara göre, ilişkisi incelenen üç faktör arasında orta düzeyde pozitif ve anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür.

Taşcı (2021) yeteri kadar yer verilmemiş bir konu olan, fen bilimleri ders kitabında yaşam becerilerinin bulunma durumunu incelediği bir çalışma hazırlamıştır. Bulgularını ders kitabı inceleyerek elde ettiği bu çalışmada, doküman analizi yöntemini kullanmıştır. Araştırmacı bunun yanında öğretmen ders uygulamaları esnasında gözlemiştir. Araştırmanın birinci basamağında 7. Sınıf Fen Bilimleri Ders Kitabı'nın 5, 6 ve 7. üniteleri incelenerek, Yaşam Becerileri İnceleme Formu'na göre çözümlenmiştir. Araştırmanın ikinci basamağında araştırmacı iki fen bilimleri öğretmenin 5, 6 ve 7. üniteleri işlerken derslerine katılmış, öğretmenleri gözlemlenmiştir. Bunları da Öğretmen Uygulaması Gözlem Formu'na kaydetmiştir. Araştırmanın sonucunda 7. sınıf fen bilimleri ders kitabında öğrencilerin ilk olarak girişimcilik becerisi; daha sonra yaratıcı düşünme, analitik düşünme ve karar verme becerisini geliştirecek düzeyde olduğu bilgisine ulaşılmıştır. Fakat iletişim ve işbirliği becerilerini iyileştirecek hiçbir içerik görülmemiştir. 7. sınıf fen bilimleri öğretmenlerinin ise en çok girişimcilik ve takım çalışması becerilerini; en az da yaratıcılık becerilerini kazandırmak için sınıf içinde faaliyetler düzenlediği gözlemlenmiştir.

Revşen (2022) ortaokulun tüm seviyelerindeki fen bilimleri ders kitaplarının etkinliklerini, yaşam becerilerini bulundurma açısından incelediği çalışmasında doküman analizi yönteminden yararlanmış. Kendi hazırladığı değerlendirme rubriğini, her bir etkinliğe uygulayarak verilerini toplamıştır. Bulgularını grafik halinde sunmuştur. Buna göre becerilere 5. sınıftan 8. sınıfa doğru %50 - %60 arasında artan bir oranda yer verildiği görülmüştür. Ayrıca tüm kademelerin ders kitaplarında bulunan 127 etkinliğin ortalama %54'ünün yaşam becerileri edindirmeye yönelik olduğunu tespit etmiştir.

Ülger (2022) araştırmasında İlkokul Türkçe ders kitaplarını anahtar yetkinlikleri bulundurma açısından incelemiş; nasıl ve ne düzeyde bulunduğunu belirlemeyi amaçlamıştır. Bunun için kitabın metinlerini ve etkinliklerini baz almıştır. Her ikisinde en az ve en çok bulunan yetkinlikler birbirinden farklıdır. Çözümlemesi betimsel analiz ve içerik analizi yöntemiyle yapılan çalışmada anahtar yetkinlikler; düzenli ve dengeli bir şekilde dağılmamıştır. Ayrıca incelediği ders kitabında anahtar yetkinliklerin yeterli düzeyde bulunmadığını bildirmiştir.

BÖLÜM 3

3. YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeli, evren ve örnekleme, veri toplama araç ve teknikleri, verilerin analizinde bu çalışmalar sırasında kullanılan istatistiksel yöntemler hakkında bilgi verilmiştir.

3.1 Araştırmanın Modeli

Bu çalışmada, Anka Kuşu Yayınevi'nin Fen Bilimleri ders kitabında yer alan metinler ve etkinlikler Türkiye Yeterlilikler Çerçevesi açısından incelenmiştir. Bu kapsamda 8 anahtar yetkinliği tespit etmek amaçlanmıştır. Bu yetkinlikler ve araştırma probleminin doğasına en uygun yöntem; nitel araştırma yöntemi olacaktır. Araştırmanın veri kaynağı ders kitabı olduğu için doküman incelemesine tabi tutulmuştur. Elde edilen veriler içerik analizi ile çözümlenmiştir.

Nitel araştırma, bünyesinde pek çok araştırma deseni ve analiz tekniği taşıyan genel bir kavram olduğu için tek bir ifadeyle açıklanması oldukça zordur. Yıldırım (2013: 45) nitel araştırmayı *“gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği araştırma”* diyerek tarif eder. Doküman incelemesinde veri kaynağı olarak kullanılacak doküman, problem durumuna göre seçilir. Örneğin eğitim araştırmalarında ders kitabı, program talimatları, öğrenci kayıtları, ödevler ve sınavlar, öğretim programları vb. doküman olarak belirlenebilir (Yıldırım ve Şimşek, 2013).

Doküman analizinin birçok kolaylığının yanında bazı olumsuz yanları da vardır. Bunlar; tek bir biçimin olmaması, noksanlık, sınırlı-söze dayanmayan davranış ve kodlama zorluğu gibi durumlardır. Her doküman farklı kurum, kuruluş, yazar veya grup tarafından yazılmıştır. Tüm bunları incelemek için tek bir biçim olmadığından; anlaşılmaları, kıyaslanmaları ve kodlanmaları araştırmacı için ciddi anlamda zor olur.

Doküman incelemesinde araştırma konusuyla ilgili yazılı kaynaklar analiz edilir. Veri kaynağı olarak yalnızca dokümanlar yeterlidir. Buna göre ders kitaplarına geniş bir içerik analizi uygulanır. Bu çalışmada da toplanan verilerin analizinde içerik analizi yöntemi kullanılmıştır. Buradaki durum benzeyen verilerin kodlanması, ana konular altında toplanması

ve elde edilenlerin sistemli hale getirilip yorumlanarak aktarılmasıdır. Ayrıca betimsel analizde görülemeyenler fark edilebilir (Çepni, 2014; Aktaran: Topak, 2017).

3.2 Evren ve Örneklem

İlgili araştırmanın evrenini 2021-2022 Eğitim ve Öğretim yılında Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı ilkokullarda okutulan 3. sınıf Fen Bilimleri ders kitapları arasından, Anka Kuşu Yayınları'na ait 3. sınıf Fen Bilimleri ders kitabı oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklemini ise bu kitapta yer alan metinler, etkinlikler ve değerlendirme soruları oluşturmaktadır.

3.3 Veri Toplama Aracı

Araştırmada Anka Kuşu Yayınları 3. sınıf fen bilimleri ders kitabı kullanılmış olup, araştırmanın verileri bu dokümandan elde edilmiştir. Verileri toplamak amacıyla araştırmaya uygun olacak şekilde konu ile ilgili literatür incelenmiş ve doküman analizi tekniğine karar verilmiştir. Elde edilen veriler, içerik analizi yöntemi ile analiz edilmiştir. Bu yöntem, benzer fikirlerin belli başlı ana konular etrafında birleştirilerek düzenli bir bütün halinde sunulmasıdır (Yıldırım ve Şimşek, 2013). Hem bu sebeple hem de bir ders kitabını incelemek ve analiz etmek için mevcut seçenekler içinde en uygun yöntem olarak bu yöntem belirlenmiştir. Verilerin çalışmanın amacına uygun ve ekonomik şekilde toplanması ve çözümlenmesi için koşullar düzenlenmiştir.

Veri toplama aracı olarak Epçaçan (2013) tarafından hazırlanmış olan “Yaşam Boyu Öğrenen Bireylerin Özellikleri” tablosu kullanılmıştır. Bu ölçek, ders kitabında yaşam boyu öğrenme becerilerine ne düzeyde yer verildiğini görmemize yardımcı olmuştur. Bunun yanında çalışmanın güvenilirliğinin saptanması için uzman incelemesine yer verilmiş, araştırmacı ile onun bulguları da sunulmuştur. Uzman; Karaman ilinde bir devlet okulunda mesleğinde 30. yılını çalışan, 57 yaşında bir erkek sınıf öğretmenidir. Yürüttüğü doküman incelemesine dair bazı sayfalar, örnek teşkil etmesi için çalışmanın sonunda sunulmuştur (Ek: 2). Bunun yanında, araştırmacının doküman incelemesinden de örnekler eklenmiştir (Ek: 3). Araştırmacının ve uzmanın bulguları karşılaştırılarak “görüş birliği” ve “görüş ayrılığı” yaşanan maddeler tespit edilmiş ve bunlar tartışılmıştır. Miles ve Huberman'ın (1994) hazırladığı güvenilirlik formülünden yararlanılmıştır:

$$\text{Güvenirlilik} = \frac{\text{Görüş Birliği}}{\text{Görüş Birliği} + \text{Görüş Ayrılığı}} \times 100$$

Araştırmacının ve uzmanın bulgularının arasındaki güvenilirlik, Miles ve Huberman'ın (1994) formülünden yararlanarak temalar bazında hesaplanmıştır. Buna göre; 'Gezegemimizi Tanıyalım' adlı 1. Tema için %88,8, 'Beş Duyumuz' adlı 2. Tema için %88, 'Kuvveti Tanıyalım' adlı 3. Tema için %99,62 , 'Maddeyi Tanıyalım' adlı 4. Tema için %95, 'Çevremizdeki Işık ve Sesler' adlı 5. Tema için %93,75, 'Canlılar Dünyasına Yolculuk' adlı 6. Tema için 91,89 ve 'Elektrikli Araçlar' adlı 7. Tema için ise %91,6 güvenilirlik oranı hesaplanmıştır. Bu oranın %70 üzeri olması, güvenilir olması için yeterlidir (Miles ve Huberman, 1994). Buna göre yapılan bu araştırma güvenilir bulunmuştur.

3.4 Verilerin Analizi

Her bir nitel çalışma, değişik özellikler gösterdiği için çalışmayı yürütenin hem çalışmayı hem de elde edilen bilgilerin niteliklerinden faydalanarak ve mevcut veri analiz yollarını inceleyerek, çalışması için bir veri analiz tasarısında bulunması beklenir (Yıldırım ve Şimşek, 2013). 3.sınıf fen bilimleri ders kitabında yer alan anahtar yetkinlikleri tespit etmek için yapılan bu çalışmada veriler, doküman incelemesiyle elde edilmiştir. Bu verilerin analizinde içerik analizinden yararlanılmıştır.

Bir araştırmada bütün bilgi kaynağı yalnızca dokümanlardan oluşuyorsa bu dokümanlar araştırmanın da hedefine göre geniş kapsamlı bir içerik analizine alınması gerekir (Yıldırım ve Şimşek, 2013). İçerik analizinde, belli başlı ilkelere bağlı kodlamalarla bir yazının bazı kelimelerinin daha küçük içerik gruplarıyla kısaltılarak sunulduğu düzenli ve tekrarlanabilir bir yöntem olarak zikredilir. Bu analiz çeşidinde kodlar ve temalar, içeriğin organize edilmesi ve elde edilenlerin sözel olarak tasvir edilmesini kolaylaştırarak seçilir. İçerik analizinde dokümanlardan edinilen bulgular dört adımda çözümlenir (Yıldırım ve Şimşek, 2013):

- 1) Verilerin kodlanması,
- 2) Temaların bulunması,
- 3) Kodların ve temaların düzenlenmesi,
- 4) Bulguların tanımlanması

Veriler kodlanırken araştırmacı ulaştığı verilere bakar, anlamlı kısımlara böler ve her kısmın ne anlatmak istediğini bulmaya koyulur. Bu bölümler bir kelime, bir cümle, paragraf veya bir sayfa yazı olabilir. Kodlamadaki kavramlara araştırmacıdan, çalıştığı literatürden veya verinin kendisinden ulaşılabilir. İkinci aşamada temalar bulunurken kodlara toplu olarak bakılır

ve aralarındaki ortak noktalar tespit edilmeye çalışılır. Üçüncü aşamada verilerin anlaşılır bir şekilde açıklanması ve aktarılması önemlidir. Son aşama olan bulguların tanımlanmasında ise ulaşılan verilerin anlam kazanması sağlanır. Aralarındaki ilişkileri söyler, sebep sonuç bağlantısı kurar, bulgulardan bazı çıkarımlarda bulunur ve bu çıkarımların önemiyle ilgili gerekli bilgileri verir (Yıldırım ve Şimşek, 2013).

Ders kitapları, tarihi belgeler, raporlar gibi yazılı kaynaklar nitel araştırmaların etkili bir şekilde kullanılması gereken önemli veri kaynaklarıdır. Araştırılacak bilgi görüşme yapmadan, anket düzenlemeden elde edileceği için zamandan ve maddi yönden tasarruf sağlayacaktır (Biçer, 2019). Doküman incelemesi ile elde edilen veriler içerik analizine tabi tutulmuştur. *“İçerik Analizi, temaları, olguları, önyargıları ve kavramların anlamlarını tespit etmek amacıyla durumların ya da görüşlerin ayrıntılı bir şekilde dikkatlice incelenmesi ve yorumlanmasıdır”* (Abalı,2019).

İçerik Analizi: *“Birbirine benzeyen verilerin belirli kavramlar ve temalar etrafında bir araya getirilmesi ve bunların anlaşılır biçimde düzenlenip yorumlanması sürecidir. İçerik analizine kodlama yardımıyla verilerin altında yatan kavramlar arasındaki ilişkiler ortaya çıkartılır. Bu sürece aynı zamanda tümevarımcı analiz ismi de verilmektedir”* (Baltacı, 2019). Ders kitabının incelenmesinde ‘Yaşam Boyu Öğrenen Bireyin Özellikleri’ dikkate alınmıştır (Epçaçan, 2013).

BÖLÜM 4

4.BULGULAR

Çalışmanın bu bölümünde, toplanan verilerin analiz edilmesi sonucu ulaşılan bulgulara yer verilmiştir.

4.1. Araştırmanın Birinci Alt Problemine İlişkin Bulgular

4.1.1. 1. Temaya İlişkin Bulgular

“İlkokul 3.sınıf fen bilimleri ders kitabının ‘Gezegelimizi Tanıyalım’ adlı 1. Tema’sında ‘Yaşam Boyu Öğrenme Becerileri’ nin yer alma düzeyi nasıldır?” şeklinde verilmiştir. Ders kitabında ilgili temada yer alan cümleler araştırmacı ve uzman tarafından ayrı ayrı incelenmiştir. Edinilen sonuçların dağılımı aşağıdaki tabloda verilmiştir (Tablo 4.1.).

Tablo 4.1.

Gezegelimizi Tanıyalım Temasında Yer Alan Konularda Yaşam Boyu Öğrenen Bireylerin Özellikleri

1.Tema: Gezegelimizi Tanıyalım Yaşam Boyu Öğrenen Bireylerin Özellikleri	KONU 1.1.1		KONU 1.2.1		KONU 1.2.2	
	ARAŞTIRMACI	UZMAN	ARAŞTIRMACI	UZMAN	ARAŞTIRMACI	UZMAN
1. Kendi Öğrenmesinden Sorumlu Olma					1*	
2. Öğrenmeyi Öğrenme	2.1, 2.3	2.1, 2.3				
3. Etkili Okuma ve Yazma Becerisi	3.1, 3.3 3.5	3.1, 3.3, 3.5	3.1, 3.4 3.5	3.1, 3.4 3.5	3.1	3.1
4. İletişim Becerileri						
5. Bilgi Teknolojilerini Kullanma Becerisi	5.2	5.2	5.3, 5.4	5.3, 5.4		
6. Kendini Geliştirme Yeteneği					6	6
7. Üst Düzey Düşünme Becerileri						
8. Öz Düzenleme Becerileri						

9. Araştırma Becerileri		9.4*			
10. Sosyal Beceriler					
11. Derinlemesine Akıl Yürütebilme	11	11			
12. Kendini Değerlendirme			12	12	12
13. Gelişim ve Değişime Uyum Sağlayabilme					
14. Olumlu Benlik Algısına Sahip Olma					

(* ile görüş ayrılığı yaşanan maddeler belirtilmiştir.)

Tablo 4.1 incelendiğinde, birinci temada bulunan konuların bazı yerlerinde yaşam boyu öğrenen bireylerin özelliklerine yer verildiği görülmüştür. Fakat kendi öğrenmesinden sorumlu olma, iletişim becerileri, derinlemesine akıl yürütebilme ve kendini değerlendirme becerileri sadece birer konuda yer bulurken; kendini geliştirme yeteneği, üst düzey düşünme becerileri, araştırma becerileri, gelişim ve değişime uyum sağlama ve olumlu benlik algısına sahip olma becerilerine hiçbir konuda rastlanmamıştır. Bunların yanında öğrenmeyi öğrenme, etkili okuma-yazma becerisi, bilgi teknolojilerini kullanma becerisi, öz-düzenleme becerileri ve sosyal becerilere sıklıkla yer verildiği görülmüştür.

1. Temada geçen Yaşam Boyu Öğrenme Becerileri' nin yer almasıyla ilgili örneklerden bazıları aşağıda verilmiştir.

- 2.1. Farklı bilgi kaynaklarını kullanma, 5.2. Bilgi teknolojilerini kullanma becerilerine sahip olma

“Dünya'nın ve diğer gezegenlerin modellerini, resimlerini ve bilgisayarda uydu haritalarını gördüler.” (Konu 1.1.1, s.13).

- 3.1- Gerçekleri görebilme, konuşabilme, ifade edebilme

“Gökyüzünü gözlemleyerek Dünya'nın küre şeklinde olduğunu savunmuştur”. (Konu 1.1.1, s.14).

- 11- Derinlemesine akıl yürütebilme

“Dünya'yı yuvarlak varsaymıştı. Bu sebeple 'Batya doğru gidersem Hindistan'ı bulurum.' diye düşündü.” (Konu 1.1.1, s.14).

- 2.3- Sahip olduğu bilgileri kullanma, 3.2- Çevreyi anlamlandırabilme ve bireysel anlamları oluşturabilme

“Yukarıdaki fotoğrafı incelersek Dünya’nın farklı katmanlardan oluştuğunu görürüz. Dünya yüzeyinde kara ve su katmanını net bir şekilde gözlemleyebiliriz.” (Konu 1.2.1,s.22).

- 5.3-Teknolojik kaynaklardan bilgiye ulaşma, 3.3- Bilgiyi kullanabilme ve yeni düşünceler üretebilme

“Dünya’mızın uydu fotoğraflarına baktığımızda mavi renkli görülen bölümler su katmanı, kahverengi olarak görülen bölümler ise kara katmanıdır. Sizce hangisinin kapladığı yer daha fazladır? ” (Konu 1.2.1, s.24).

- 4.5-Arkadaşlarıyla etkin iletişim kurma, 10.3- Duygu ve düşüncelerini ifade etme

“Karalar mı yoksa sular mı Dünya’ımızda daha çok yer kaplıyor? Arkadaşlarımızla tartışalım.” (Konu 1.2.2, s.25).

“Sonucu arkadaşlarımızla tartışalım.” (Konu 1.2.2, s.26).

1. Tema için 16 maddede görüş birliği, 2 maddede görüş ayrılığı yaşanmıştır. Buna göre;

$$\text{Güvenirlilik} = \frac{16}{16+2} \times 100 = \%88,8$$

4.1.2. 2.Temaya İlişkin Bulgular

“İlkokul 3.sınıf fen bilimleri ders kitabının ‘Beş Duyumuz’ adlı 2. Tema’sında ‘Yaşam Boyu Öğrenme Becerileri’ nin yer alma düzeyi nasıldır? ” şeklinde ifade edilmiştir. Edinilen sonuçların dağılımı aşağıdaki tabloda verilmiştir (Tablo 4.2.).

Tablo 4.2.
Beş Duyumuz Temasında Yer Alan Konularda Yaşam Boyu Öğrenen Bireylerin Özellikleri

2.Tema: Beş Duyumuz	KONU 2.1.1		KONU 2.1.2		KONU 2.1.3	
	ARAŞTIRMACI	UZMAN	ARAŞTIRMACI	UZMAN	ARAŞTIRMACI	UZMAN
Yaşam Boyu Öğrenen Bireylerin Özellikleri						
1. Kendi Öğrenmesinden Sorumlu Olma					1	1
2. Öğrenmeyi Öğrenme			2.3	2.3	2.2, 2.3	2.2, 2.3
3. Etkili Okuma ve Yazma Becerisi	3.1, 3.2	3.1, 3.2	3.1, 3.2 3.4*, 3.5	3.1, 3.2 3.5	3.1, 3.3 3.5 3.6	3.1, 3.3 3.5, 3.6

4. İletişim Becerileri				
5. Bilgi Teknolojilerini Kullanma Becerisi	5.5	5.5	5.5	5.5
6. Kendini Geliştirme Yeteneği			6	6
7. Üst Düzey Düşünme Becerileri	7.1	7.1		7.2*
8. Öz Düzenleme Becerileri			8.3	8.3
9. Araştırma Becerileri	9.4	9.4	9.3	9.3
10. Sosyal Beceriler	10.2	10.2	10.1*	
11. Derinlemesine Akıl Yürütebilme				
12. Kendini Değerlendirme			12	12
13. Gelişim Ve Değişime Uyum Sağlayabilme				
14. Olumlu Benlik Algısına Sahip Olma				

(* ile görüş ayrılığı yaşanan maddeler belirtilmiştir.)

Tablo 4.2. incelendiğinde, ikinci temanın sayfa sayısı en az olan tema olmasına rağmen yaşam boyu öğrenme becerilerine yeterli düzeyde yer verildiği görülmüştür. Fakat yine de iletişim becerileri, derinlemesine akıl yürütebilme, gelişim ve değişime uyum sağlama, olumlu benlik algısına sahip olma becerileri hiç yer almazken; kendi öğrenmesinden sorumlu olma, kendini geliştirme yeteneği, üst düzey düşünme becerileri, öz-düzenleme becerileri ve kendini değerlendirme becerileri de birer konuda görülmüştür. Bunların yanında öğrenmeyi öğrenme, etkili okuma-yazma becerisi, bilgi teknolojilerini kullanma becerisi, araştırma becerileri ve sosyal becerilere de sıklıkla yer verildiği görülmüştür. 2.Temada geçen Yaşam Boyu Öğrenme Becerileri' nin yer almasıyla ilgili örneklerden bazıları aşağıda verilmiştir.

- 3.2- Çevreyi anlamlandırabilme ve bireysel anlamları oluşturabilme

“Çevremizdeki sesleri işitmemizi sağlar. İnsanların sesini, kapı zilini, telefon sesini ve daha birçok sesi kulağımız sayesinde işitiriz.” (Konu 2.1.2, s.33).

- 10.2- Grupla çalışabilme becerileri

“Arkadaşlarımıza kestiğimiz bu yiyecekleri sırasıyla tattıralım. Arkadaşlarımıza, tattıklarının hangi yiyecek olduğunu soralım.” (Konu 2.1.2, s.35).

- 7.1- Eleştirel düşünme

“Tat ve koku alma arasında nasıl bir ilişki olabilir? Arkadaşlarımızla tartışalım.” (Konu 2.1.2, s.35).

- 3.4-Sistemleri kullanabilme, birleştirebilme ve bunlardan yeni anlamlar ortaya koyabilme

“Örneğin, nezle olup da burnumuz tıkanıldığında yediğimiz besinlerin tadını, kokusunu eskisi gibi alamayız. Bunun nedeni, burun ve dilin birbiriyle ilişki hâlinde olmasıdır. Besinlerin tadını tam olarak algılamamız için burnumuzun dilimizle birlikte görev yapması gerekir.” (Konu 2.1.2, s.35).

- 1-Kendi öğrenmesinden sorumlu olma, 6- Kendini geliştirme becerisi

“Duyu organlarının sağlığını korumak için yapmamız gerekenleri araştıralım.” (Konu 2.1.2, s.35).

- 3.5-Edinilen bilgiyi davranışlara yansıtabilme ve kullanabilme

“Kitap okurken kitapla göz arasındaki mesafenin en az 30 santimetre olmasına dikkat edilmelidir.” (Konu 2.1.3, s.36).

- 9.3- Çözüm için öneriler sunma

“Bulaşıcı hastalıklardan korunmak için bütün duyu organlarının temizliğine önem verilmelidir. Salgın hastalık yaşandığı dönemlerde koruyucu maske kullanmaya dikkat edilmelidir.” (Konu 2.1.3, s.37).

- 1-Kendi öğrenmesinden sorumlu olma, 10.1-İletişimi başlatma ve sürdürme becerileri

“Hatice ile Baha, duyu organlarının sağlığını korumak için neler yapılması gerektiğini doktora danıştı.” (Konu 2.1.3, s.39).

2. Tema için 22 maddede görüş birliği, 3 maddede görüş ayrılığı yaşanmıştır. Buna göre;

$$\text{Güvenirlilik} = \frac{22}{22+3} \times 100 = \%88$$

4.1.3. 3. Temaya İlişkin Bulgular

“İlkokul 3.sınıf fen bilimleri ders kitabının ‘Kuvveti Tanıyalım’ adlı 3. Tema’sında ‘Yaşam Boyu Öğrenme Becerileri’ nin yer alma düzeyi nasıldır? ” şeklinde ifade edilmiştir. Edinilen sonuçların dağılımı aşağıdaki tabloda verilmiştir (Tablo 4.3.).

Tablo 4.3.
Kuvveti Tanıyalım Temasında Yer Alan Konularda Yaşam Boyu Öğrenen Bireylerin Özellikleri

3. Tema: Kuvveti Tanıyalım	KONU 3.1.1		KONU 3.2.1		KONU 3.2.2		KONU 3.2.3	
	ARAŞTIRMACI	UZMAN	ARAŞTIRMACI	UZMAN	ARAŞTIRMACI	UZMAN	ARAŞTIRMACI	UZMAN
Yaşam Boyu Öğrenen Bireylerin Özellikleri								
1. Kendi Öğrenmesinden Sorumlu Olma			1	1				
2. Öğrenmeyi Öğrenme	2.2	2.2, 2.4*	2.3	2.3				
3. Etkili Okuma ve Yazma Becerisi	3.1, 3.2, 3.3, 3.4, 3.6	3.1, 3.2, 3.3, 3.4, 3.6	3.1, 3.6	3.1, 3.6	3.1	3.1	3.1, 3.5	3.1, 3.5
4. İletişim Becerileri			4.5	4.5	4.5	4.5		
5. Bilgi Teknolojilerini Kullanma Becerisi		5.5*					5.3, 5.5	5.3, 5.5
6. Kendini Geliştirme Yeteneği	6	6					6	6
7. Üst Düzey Düşünme Becerileri								
8. Öz Düzenleme Becerileri						8.3*	8.3	
9. Araştırma Becerileri	9.4	9.4	9.4	9.4	9.4	9.4	9.1, 9.3, 9.5	9.1, 9.3, 9.5
10. Sosyal Beceriler			10.2	10.2				
11. Derinlemesine Akıl Yürütebilme							11	11
12. Kendini Değerlendirme	12	12					12	12
13. Gelişim ve Değişime Uyum Sağlayabilme								
14. Olumlu Benlik Algısına Sahip Olma								

(* ile görüş ayrılığı yaşanan maddeler belirtilmiştir.)

Tablo 4.3. incelendiğinde, 3. Temada bulunan konularda yaşam boyu öğrenme becerilerine büyük ölçüde yer verildiği görülmektedir. Özellikle etkili okuma ve yazma becerisi ile araştırma becerilerine konularda sıkça rastlanmıştır. Bunun yanında kendi öğrenmesinden sorumlu olma, öz-düzenleme becerileri, sosyal beceriler ve derinlemesine akıl yürütebilme becerilerine birer konuda yer verilirken; üst düzey düşünme becerileri, gelişim ve değişime uyum sağlayabilme ve olumlu benlik algısına sahip olma becerilerine hiç yer verilmemiştir. 3.Temada geçen Yaşam Boyu Öğrenme Becerileri' nin yer almasıyla ilgili bazı örnekler aşağıda verilmiştir.

- 3.2- Çevreyi anlamlandırabilme ve bireysel anlamları oluşturabilme

“Çevremizdeki binalar, taşlar hareketsizdir fakat çevremizde yürüyen kişiler, oyun oynayan çocuklar, hayvanlar hareketlidir. Çevremizde bu şekilde hareketli ve hareketsiz birçok varlık bulunur.” (Konu: 3.1.1. , sf.46)

- 3.1- Gerçekleri görebilme, konuşabilme, ifade edebilme

“Hareket eden bir otomobile baktığımızda otomobilin tekerlekleri dönme hareketi yapar. Otomobil bazen hızlanır bazen yavaşlar. Bir kavşağa geldiğinde ise yön değiştirebilir.” (Konu: 3.1.1. , sf.47)

- 3.4-Sistemleri kullanabilme, birleştirebilme ve bunlardan yeni anlamlar ortaya koyabilme

“İki arkadaşınız koşu yarışı yaptığı zaman daha hızlı koşan yarışı kazanır. Çünkü koşulacak mesafeyi en kısa sürede tamamlayan arkadaşınız yarışı önde bitirir. Yani bir mesafeyi ne kadar kısa sürede tamamlarsak o kadar hızlı hareket ediyoruz demektir.”(Konu: 3.1.1. , sf.49)

- 4.5-Arkadaşlarıyla etkin iletişim kurma

“- Gizem, kuvvet uygulayınca lastiğin şekli değişiyor mu?

-Evet, lastiği çektüğimde lastiğin şekli değişiyor.” (Bölüm 3.2.2. , s.56)

- 9.1-Problemi fark etme ve kavrama

“Parkta sallanan bir salıncağa yaklaştığımızda salıncak bize çarpabilir ve yaralanmamıza neden olabilir.” (Bölüm 3.2.3. , s.57)

- 9.5- Doğru çözümü belirleme

“Annemiz kek yapmak için mikseri çalıştırdığında mikseri ellerimizle durdurmaya çalışmamalıyız. Çünkü yaralanmamıza neden olacağı için çok tehlikelidir.” (Bölüm 3.2.3., s.57)

- 8.3-Kazanımlarını denetleme

“Aşağıdaki fotoğraflarda gördüğümüz hareketlerin hangileri, itme, hangileri çekme hareketidir? Karşılarındaki noktalı yerlere yazalım.” (Bölüm 3.2.3. , s.59)

3. Tema için 29 maddede görüş birliği, 3 maddede görüş ayrılığı yaşanmıştır. Buna göre;

$$\text{Güvenirlilik} = \frac{29}{29+3} \times 100 = \%90,62$$

4.1.4. 4. Temaya İlişkin Bulgular

“İlkokul 3.sınıf fen bilimleri ders kitabının ‘Maddeyi Tanıyalım’ adlı 4. Tema’sında ‘Yaşam Boyu Öğrenme Becerileri’ nin yer alma düzeyi nasıldır? ” şeklinde ifade edilmiştir. Edinilen sonuçların dağılımı aşağıdaki tabloda verilmiştir (Tablo 4.4.).

Tablo 4.4.
Maddeyi Tanıyalım Temasında Yer Alan Konularda Yaşam Boyu Öğrenen Bireylerin Özellikleri

4. Tema: Maddeyi Tanıyalım	KONU 4.1.1		KONU 4.1.2		KONU 4.1.3		KONU 4.2.1	
	ARAŞTIRMACI	UZMAN	ARAŞTIRMACI	UZMAN	ARAŞTIRMACI	UZMAN	ARAŞTIRMACI	UZMAN
Yaşam Boyu Öğrenen Bireylerin Özellikleri								
1. Kendi Öğrenmesinden Sorumlu Olma			1	1			1	1
2. Öğrenmeyi Öğrenme	2.1, 2.2 2.3, 2.4	2.1, 2.2 2.3, 2.4	2.1, 2.3	2.1, 2.3	2.3	2.3	2.2	2.2
3. Etkili Okuma ve Yazma Becerisi	3.1, 3.2 3.3, 3.4 3.5, 3.6		3.1, 3.4, 3.6		3.1, 3.5		3.1, 3.2 3.3, 3.6	
4. İletişim Becerileri								
5. Bilgi Teknolojilerini Kullanma Becerisi	5.4, 5.5	5.4, 5.5	5.4	5.4	5.4	5.2*, 5.4	5.5	5.3*, 5.5
6. Kendini Geliştirme Yeteneği							6	6
7. Üst Düzey Düşünme Becerileri								
8. Öz Düzenleme Becerileri					8.2	8.2		
9. Araştırma Becerileri	9.1, 9.4	9.1, 9.4	9.1, 9.3	9.1, 9.3				
10. Sosyal Beceriler								
11. Derinlemesine Akıl Yürütebilme	11	11						

12. Kendini Değerlendirme	12	12
13. Gelişim ve Değişime Uyum Sağlayabilme		
14. Olumlu Benlik Algısına Sahip Olma		

(* ile görüş ayrılığı yaşanan maddeler belirtilmiştir.)

Tablo 4.4. incelendiğinde 4. Temada bulunan konularda yaşam boyu öğrenme becerilerine çoğunlukla yer verildiği görülmektedir. Özellikle öğrenmeyi öğrenme, etkili okuma- yazma becerisi ve bilgi teknolojilerini kullanma becerisi her konuda yer bulurken; kendi öğrenmesinden sorumlu olma ve araştırma becerileri de yeterince görülmektedir. Ancak iletişim becerileri, üst düzey düşünme becerileri, sosyal beceriler, gelişim ve değişime uyum sağlayabilme ve olumlu benlik algısına sahip olma becerilerine rastlanmamıştır.

4. Temada geçen Yaşam Boyu Öğrenme Becerileri' nin yer almasıyla ilgili bazı örnekler aşağıda verilmiştir.

- 2.2-Edindiği bilgileri değerlendirme, 2.3-Sahip olduğu bilgileri kullanma

“Çevremizdeki maddeleri; görerek, tadarak, koklayarak, duyararak veya dokunarak algılayabildiğimizi ikinci ünite de öğrenmiştik. Peki, duyu organlarını kullanarak maddeyi niteleyen; sertlik, yumuşaklık, esneklik, kırılgenlik, renk, koku, tat, pürüzlü ve pürüzsüz olma gibi özelliklerin neler olduğunu fark edebilir miyiz?” (Konu 4.1.1, s.65)

- 5.4-Edindiği bilgileri yerinde kullanma

“Camların görüntüyü net göstermesi için pürüzsüz olmasına dikkat etmeliyiz.” (Konu 4.1.1, s.65)

- 2.4-Kendi öğrenme biçimlerini bilme

“Maddelerin esnek olup olmadığını dokunarak ve görerek algularız.” (Konu 4.1.1, s.68)

- 11-Derinlemesine akıl yürütebilme

“Tuz, un, şeker gibi maddeler ise aynı renktedir. Fakat aynı renkte olan tuz, un ve şeker birbirlerinden farklıdır. Bundan dolayı, aynı renkteki farklı maddeleri yalnızca renklerine bakarak ayırt etmek yeterli değildir.” (Konu 4.1.1, s.69)

- 9.1-Problemi fark etme ve kavrama

“Ancak bilmediğimiz maddelerin tadına bakmanın ya da koklamanın sakıncalı olacağını unutmamalıyız.” (Konu 4.1.1, s.70)

- 5.4-Edindiği bilgileri yerinde kullanma

“Taşın, tuğlanın, ağaç gövdesinin ve zımparanın yüzeyi pürüzlüdür. Cilalı bir masanın, camın, televizyon ekranının, yere döşenmiş seramiğin yüzeyi pürüzsüzdür.” (Konu 4.1.1, s.71)

- 5.5-Öğrenme stratejilerini kullanma becerisi

“Özelliklerin belirlendiği cisimleri aşağıdaki tabloya not edelim.” (Konu 4.1.1, s.72)

- 3.6-Güncel bilgi ve becerilere sahip olma

“Örneğin; temizlik için kullandığımız tuz ruhu, çamaşır suyu, kireç sökücü, gibi maddelere dokunmak, koklamak veya tatmak vücudumuza zarar verir. Kaynak makinesinden çıkan ışığa bakmak da gözlerimizi olumsuz etkiler.” (Konu 4.1.2, s.72)

- 2.1-Farklı bilgi kaynaklarını kullanma

“Doktorumuz tarafından yazılan ilaçları eczaneden alarak reçetede yazdığı şekilde kullanmalıyız.” (Konu 4.1.2, s.74)

- 9.1-Problemi fark etme ve kavrama, 9.3- Çözüm için öneriler sunma

“Çamaşır suyu, leke giderici, kireç sökücü, tiner, aseton, tuz ruhu, bazı yapışkanlı boyalar, kozmetik ürünler, çevremizde bulunan kimyasallar vb. tehlikeli maddelere örnektir. Bu maddelerle çalışırken aşağıda verilen güvenlik önlemlerini almalıyız.” (Konu 4.1.2, s.75)

- 8.2-Amaçlarını gerçekleştirmek için stratejiler geliştirme

“Laboratuvardaki deney maddelerini kullanmadan önce üzerlerinde bulunan etiketi okumalıyız. Çalıştığımız ortamı temiz tutmaya özen göstermeliyiz.” (Konu 4.1.3, s.76)

- 1.Kendi öğrenmesinden sorumlu olma

“Daha önce buzun suya ya da suyun buza dönüştüğünü gördünüz mü? Peki, evde yemek pişerken tencereden yükselen buharı fark ettiniz mi? (Konu 4.2.1, s.78)

4. Tema için 38 maddede görüş birliği, 2 maddede görüş ayrılığı yaşanmıştır. Buna göre;

$$\text{Güvenirlilik} = \frac{38}{38+2} \times 100 = \%95$$

4.1.5. 5. Temaya İlişkin Bulgular

“İlkokul 3.sınıf fen bilimleri ders kitabının ‘Çevremizdeki Işık ve Sesler’ adlı 5. Tema’sında ‘Yaşam Boyu Öğrenme Becerileri’ nin yer alma düzeyi nasıldır? ” şeklinde ifade edilmiştir. Edinilen sonuçların dağılımı aşağıdaki tabloda verilmiştir (Tablo 4.5.).

Tablo 4.5.

Çevremizdeki Işık ve Sesler Temasında Yer Alan Konularda Yaşam Boyu Öğrenen Bireylerin Özellikleri

5. Tema: Çevremizdeki Işık Ve Sesler	KONU 5.1.1		KONU 5.2.1		KONU 5.3.1, 5.3.2, 5.3.3		KONU 5.4.1, 5.4.2, 5.4.3	
	ARAŞTIRMACI	UZMAN	ARAŞTIRMACI	UZMAN	ARAŞTIRMACI	UZMAN	ARAŞTIRMACI	UZMAN
Yaşam Boyu Öğrenen Bireylerin Özellikleri								
1. Kendi Öğrenmesinden Sorumlu Olma					1	1	1	1
2. Öğrenmeyi Öğrenme	2.1, 2.2 2.3	2.1, 2.2, 2.3	2.2, 2.3	2.2, 2.3	2.1, 2.2	2.1, 2.2	2.1, 2.2, 2.3	2.1, 2.2 2.3
3. Etkili Okuma ve Yazma Becerisi	3.1, 3.3	3.1 3.3 3.4*	3.1, 3.2 3.3	3.1, 3.2 3.3	3.1, 3.2 3.3, 3.4	3.1, 3.2 3.3, 3.4	3.1, 3.2 3.3, 3.4	3.1, 3.2 3.3, 3.4
4. İletişim Becerileri							4.5	4.5
5. Bilgi Teknolojilerini Kullanma Becerisi	5.3, 5.5	5.3 5.5					5.2, 5.4	5.2, 5.4
6. Kendini Geliştirme Yeteneği	6	6			6	6	6	6
7. Üst Düzey Düşünme Becerileri				7.2*			7.1	7.1
8. Öz Düzenleme Becerileri							8.2	8.2
9. Araştırma Becerileri	9.4	9.4	9.4	9.4	9.3, 9.4	9.3, 9.4	9.1, 9.3 9.5	9.1, 9.3 9.5
10. Sosyal Beceriler								
11. Derinlemesine Akıl Yürütebilme					11	11	11	11
12. Kendini Değerlendirme					12	12	12	12
13. Gelişim ve Değişime Uyum Sağlayabilme								
14. Olumlu Benlik Algısına Sahip Olma								

(* ile görüş ayrılığı yaşanan maddeler belirtilmiştir.)

Tablo 4.5. incelendiğinde 5.Temada bulunan konularda yaşam boyu öğrenme becerilerine büyük oranda yer verilmiştir. Özellikle öğrenmeyi öğrenme, etkili okuma-yazma becerisi, kendini geliştirme becerisi ve araştırma becerileri her konuda yer alırken; kendi öğrenmesinden sorumlu olma, bilgi teknolojilerini kullanma becerisi, derinlemesine akıl yürütebilme ve kendini değerlendirme becerileri de ikişer konuda görülmüştür. Sosyal beceriler, gelişim ve değişime uyum sağlayabilme ve olumlu benlik algısına sahip olma becerilerine ise hiç yer

verilmemiştir. 5.Temada geçen Yaşam Boyu Öğrenme Becerileri' nin yer almasıyla ilgili bazı örnekler aşağıda verilmiştir.

- 5.3-Teknolojik kaynaklardan bilgiye ulaşma

“Öğretmen, Ufuk ve sınıf arkadaşlarına canlılarla ilgili bir belgesel izleteceğini söyledi. Ardından öğretmen, belgeseli izletmek için sınıfta gerekli düzenlemeleri yaptı.” (Konu 5.1.1, s.85)

- 5.5-Öğrenme stratejilerini kullanma becerisi

“Görmeyi sağlayan duyu organımızın göz olduğunu ikinci ünite de öğrenmiştik. Şimdi görmeden de cisimlerin adını ve rengini ayırt edip edemeyeceğimizi öğrenmek için aşağıdaki uygulamayı yapalım.” (Konu 5.1.1, s.85)

- 3.3- Bilgiyi kullanabilme ve yeni düşünceler üretebilme

“Güneş batıp akşam olduğunda Ay, Güneş'ten aldığı ışığı yayararak etrafı aydınlatır. Bu nedenle Ay, ışık kaynağı değildir.” (Konu 5.2.1, s.90)

- 3.2-Çevreyi anlamlandırabilme ve bireysel anlamları oluşturabilme

“Bazı hayvanlar da ışık kaynağıdır. Örneğin; ateş böcekleri, bazı denizanasları, bazı kurbağalar, kendiliğinden ışık yayar. Bu canlılar da doğal ışık kaynaklarıdır.” (Konu 5.2.1, s.91)

- 11-Derinlemesine akıl yürütebilme

“Peki, çevremizde sadece tabiat olaylarının ve tabiattaki varlıkların mı sesleri vardır? Yoksa tabiatta başka sesler de var mıdır?” (Konu 5.3.1, s.95)

- 3.4-Sistemleri kullanabilme, birleştirebilme ve bunlardan yeni anlamlar ortaya koyabilme

“Ses çıkaran her varlığın ses kaynağı olduğunu ve kaynağına göre, seslerin birbirinden farklı olduğunu öğrendik. Tıpkı ışık kaynaklarında olduğu gibi ses kaynaklarını da doğal ses kaynakları ve yapay ses kaynakları olarak iki kısma ayırabiliriz.” (Konu 5.3.2, s.96)

- 5.4-Edindiği bilgileri yerinde kullanma

“Kulağımızın işitme organı olduğunu “Beş Duyumuz” ünitesinde öğrenmiştik. Kulaklarımız, her sesi işitemeyebilir ve her sesi aynı oranda duymayabilir.” (Konu 5.4.1, s.101)

- 4.5-Arkadaşlarıyla etkin iletişim kurma

“Daha sonra önde oturan arkadaşımıza, “Sesi duyuyor musun?” diye soralım. Ardından bu iki arkadaşımızdan yerlerini değiştirmelerini isteyelim.” (Konu 5.4.2, s.104)

- 9.5- Doğru çözümü belirleme

“Gürültülü ortamlarda şiddetli seslerden korunmak için çalışan insanlar, kulak tıkacı veya kulaklık takarlar.” (Konu 5.4.2, s.104)

- 9.3- Çözüm için öneriler sunma

“Sesin kulaklara zarar vermemesi için yapılması gerekenler, aşağıda sıralanmıştır: Gürültülü ortamlardan uzak durulmalı, böyle ortamlarda bulunulduğunda ise kulaklık takılmalıdır...” (Konu 5.4.3, s.108)

5. Tema için 45 maddede görüş birliği, 3 maddede görüş ayrılığı yaşanmıştır. Buna göre;

$$\text{Güvenirlilik} = \frac{45}{45+3} \times 100 = \%93,75$$

4.1.6. 6. Temaya İlişkin Bulgular

“İlkokul 3.sınıf fen bilimleri ders kitabının ‘Canlılar Dünyasına Yolculuk’ adlı 6. Tema’sında ‘Yaşam Boyu Öğrenme Becerileri’ nin yer alma düzeyi nasıldır? ” şeklinde ifade edilmiştir. Edinilen sonuçların dağılımı aşağıdaki tabloda aktarılmıştır (Tablo 4.6.).

Tablo 4.6.

Canlılar Dünyasına Yolculuk Temasında Yer Alan Konularda Yaşam Boyu Öğrenen Bireylerin Özellikleri

6. Tema: Canlılar Dünyasına Yolculuk	KONU 6.1.1		KONU 6.2.1		KONU 6.2.2		KONU 6.2.3	
	ARAŞTIRMACI	UZMAN	ARAŞTIRMACI	UZMAN	ARAŞTIRMACI	UZMAN	ARAŞTIRMACI	UZMAN
Yaşam Boyu Öğrenen Bireylerin Özellikleri								
1. Kendi Öğrenmesinden Sorumlu Olma	1	1						
2. Öğrenmeyi Öğrenme	2.2	2.2				2.1*		
3. Etkili Okuma ve Yazma Becerisi	3.1, 3.2 3.3, 3.4, 3.6	3.1, 3.2 3.3, 3.4, 3.6	3.1, 3.2 3.4, 3.5 3.6	3.1, 3.2 3.4, 3.5 3.6	3.1, 3.2 3.3, 3.4 3.6	3.1, 3.2 3.3, 3.4 3.6	3.1, 3.2	3.1, 3.2
4. İletişim Becerileri								
5. Bilgi Teknolojilerini Kullanma Becerisi								
6. Kendini Geliştirme Yeteneği	6	6						
7. Üst Düzey Düşünme Becerileri								7.3*
8. Öz Düzenleme Becerileri			8.1	8.1			8.3	8.3

9. Araştırma Becerileri	9.1, 9.2 9.3, 9.4	9.1, 9.2 9.3, 9.4	9.4	9.4	9.1, 9.2, 9.3	9.1, 9.2, 9.3
10. Sosyal Beceriler					10.3	
11. Derinlemesine Akıl Yürütebilme			11	11		
12. Kendini Değerlendirme	12	12			12	12
13. Gelişim ve Değişime Uyum Sağlayabilme						
14. Olumlu Benlik Algısına Sahip Olma	14	14			14*	

(* ile görüş ayrılığı yaşanan maddeler belirtilmiştir.)

Tablo 4.6. incelendiğinde, 6. Temada bulunan konularda yaşam boyu öğrenme becerilerine sıklıkla rastlanmıştır. Etkili okuma yazma becerisi ve araştırma becerileri hemen her konuda bulunurken; öz-düzenleme becerileri, derinlemesine akıl yürütebilme, kendini değerlendirebilme ve olumlu benlik algısına sahip olma becerileri de sıkça yer bulmuştur. Ancak iletişim becerileri, bilgi teknolojilerini kullanma becerisi, üst düzey düşünme becerileri, gelişim ve değişime uyum sağlayabilme becerilerine yer verilmemiştir. 6. Temada geçen Yaşam Boyu Öğrenme Becerileri' nin yer almasıyla ilgili bazı örnekler aşağıda verilmiştir.

- 11-Derinlemesine akıl yürütebilme

“Ağaçlar canlıdır. Peki ama neden? Taşlar cansızdır. Peki ama neden? Biz de çevremizde gördüğümüz toprak, hava, ağaç ve at gibi varlıkları düşünelim. Bu varlıkların canlı mı yoksa cansız mı olduğuna nasıl karar verebiliriz?” (Konu 6.1.1, s.113)

- 3.2-Çevreyi anlamlandırabilme ve bireysel anlamları oluşturabilme

“Canlı varlıklar, çevrelerinde gerçekleşen durumlara göre tepki verir. Ayçiçekleri Güneş'e doğru yönelerek Güneş ışığına karşı tepki verirken bir köpek ise ses duyduğunda kulaklarını dikleştirerek sese karşı tepki verir.” (Konu 6.1.1, s.116)

- 6 -Kendini geliştirme becerisi

“Aşağıda fotoğrafları verilen canlı ve cansız varlıkların benzerliklerini ve farklılıklarını noktalı yerlere maddeler hâlinde yazalım.” (Konu 6.1.1, s.116)

- 1.Kendi öğrenmesinden sorumlu olma

“Üzerlerine bir miktar su dökelim. Kurumaya başladıkça sulamaya devam edelim. Fasulyedeki değişimleri gözlemleyerek aşağıda verilen boşluğa kaydedelim.” (Konu 6.1.1, s.121)

- 9.1-Problemi fark etme ve kavrama

“Sokaklara bırakılan çöpler, atık piller, atık sular vb. çevrenin kirlenmesine neden olur.”
(Konu 6.2.1, s.123)

- 14-Olumlu benlik algısına sahip olma

“Her insan, sağlıklı bir çevrede yaşama hakkına sahiptir.” (Konu 6.2.1, s.124)

- 3.5-Edinilen bilgiyi davranışlara yansıtabilme ve kullanabilme

“Çevremizin temizliğine önem verdikçe hem temiz hem de sağlıklı bir ortam oluşturmuş oluruz. Okulumuzda çevre temizliği ile ilgili kulüplerde görev alıp okul temizliği ile ilgili aktif faaliyetlere katılabiliriz. Okul ve çevresindeki kirliliğin nedenlerini tespit edip araştırmalar yapabiliriz.” (Konu 6.2.1, s.124)

- 8.1-Amaçlar belirleme

“Yaşadığımız çevrenin daha temiz olması için neler yapabiliriz? Düşüncelerimizi belirtelim.”
(Konu 6.2.1, s.124)

- 9.3- Çözüm için öneriler sunma

“Yaşadığımız çevrenin temiz olması için aşağıdaki önerilere dikkat edebiliriz:” (Konu 6.2.1, s.124)

- 3.2-Çevreyi anlamlandırabilme ve bireysel anlamları oluşturabilme

“İnsanlar genellikle evlerinde, iş yerlerinde, sokaklarda, parklarda yaşam alanı oluşturarak bu alanları kendilerine göre düzenlemişlerdir.” (Konu 6.2.2, s.128)

- 3.6-Güncel bilgi ve becerilere sahip olma

“Bu nedenle bu oluşumların turistik değerleri de vardır. Ülkemizde Ürgüp Peribacaları, Pamukkale Travertenleri, Balıca Mağarası, Kapuzbaşı Şelalesi, İnkaya Çınarı doğal anıtlara örnek olarak verilebilir.” (Konu 6.2.2, s.129)

- 14-Olumlu benlik algısına sahip olma

“Bu sorumluluklar vatanımızı korumak anlamına gelir. Üzerinde yaşadığımız toprakları ve canlıları korumamız vatan sevgimizi yansıtır.” (Konu 6.2.3, s.131)

- 10.3- Duygu ve düşüncelerini ifade etme

“Akarsuları, gölleri, denizleri kirlettiğinizde ben ve arkadaşlarım zarar görüyoruz. Lütfen bize yardım edin!” (Konu 6.2.3, s.131)

6. Tema için 34 maddede görüş birliği, 3 maddede görüş ayrılığı yaşanmıştır. Buna göre;

$$\text{Güvenirlilik} = \frac{34}{34+3} \times 100 = \%91,89$$

4.1.7. 7. Temaya İlişkin Bulgular

“İlkokul 3.sınıf fen bilimleri ders kitabının ‘Elektrikli Araçlar’ adlı 7. Tema’sında ‘Yaşam Boyu Öğrenme Becerileri’ nin yer alma düzeyi nasıldır?” şeklinde ifade edilmiştir. İncelemeler sonucu edinilen sonuçların dağılımı aşağıdaki tabloda aktarılmıştır (Tablo 4.7.).

Tablo 4.7.
Elektrikli Araçlar Temasında Yer Alan Konularda Yaşam Boyu Öğrenen Bireylerin Özellikleri

7.Tema: Elektrikli Araçlar	KONU 7.1.1, 7.1.2		KONU 7.2.1, 7.2.2		KONU 7.3.1	
	ARAŞTIRMACI	UZMAN	ARAŞTIRMACI	UZMAN	ARAŞTIRMACI	UZMAN
Yaşam Boyu Öğrenen Bireylerin Özellikleri						
1. Kendi Öğrenmesinden Sorumlu Olma						
2. Öğrenmeyi Öğrenme	2.1	2.1	2.3	2.3		
3. Etkili Okuma ve Yazma Becerisi	3.1, 3.6	3.1, 3.6	3.1, 3.2, 3.3 3.4, 3.6	3.1, 3.2 3.3, 3.4 3.6	3.1, 3.5, 3.6	3.1, 3.5 3.6
4. İletişim Becerileri	4.4	4.4		4.4*		
5. Bilgi Teknolojilerini Kullanma Becerisi	5.3	5.2*, 5.3	5.4	5.4, 5.5*		
6. Kendini Geliştirme Yeteneği	6	6	6	6		
7. Üst Düzey Düşünme Becerileri		7.3				
8. Öz Düzenleme Becerileri	8.3	8.3	8.3	8.3	8.3	8.3
9. Araştırma Becerileri	9.1	9.1	9.1, 9.3, 9.5	9.1, 9.3 9.5	9.1, 9.2, 9.3	9.1, 9.2 9.3
10. Sosyal Beceriler	10.1	10.1				
11. Derinlemesine Akıl Yürütebilme					11	11

12. Kendini Değerlendirme	12	12	12	12
13. Gelişim ve Değişime Uyum Sağlayabilme	13	13		
14. Olumlu Benlik Algısına Sahip Olma				

(* ile görüş ayrılığı yaşanan maddeler belirtilmiştir.)

Tablo 4.7. incelendiğinde 7. Temada bulunan konu miktarına göre yaşam boyu öğrenme becerilerine oldukça yer verildiği görülmektedir. Genel olarak bakıldığında etkili okuma yazma becerisi, öz-düzenleme becerileri ve araştırma becerileri her konuda bulunurken; öğrenmeyi öğrenme, bilgi teknolojilerini kullanma becerisi, kendini geliştirme yeteneği ve kendini değerlendirme becerileri de sıklıkla görülmektedir. Fakat kendi öğrenmesinden sorumlu olma ve olumlu benlik algısına sahip olma becerileri bu temada yer bulamamıştır. 7.Temada geçen Yaşam Boyu Öğrenme Becerileri' nin yer almasıyla ilgili bazı örnekler aşağıda verilmiştir.

- 13-Gelişim ve değişime uyum sağlayabilme

“Keşfedildiğinden beri her alanda kullandığımız elektrik, hayatımızın vazgeçilmezi olmuştur. Odamızı aydınlatan ampul, evimizin temizlenmesini sağlayan elektrikli süpürge, çamaşırlarımızı yıkayan çamaşır makinesi, yemeklerimizi ısıttığımız mikrodalga fırın, evimizde kullandığımız elektrikle çalışan araçlardandır.” (Konu 7.1.2, s.140)

“Geçmişte çamaşır elde yıkanırken günümüzde çamaşır makineleri bu işi kolaylıkla yapmaktadır.” (Konu 7.1.2, s.140)

- 9.1-Problemi fark etme ve kavrama

“Elektriğin, hayatımızın her aşamasını kolaylaştırdığını öğrendik. Bu durumu daha iyi anlamak için elektriğin kesildiği bir günü düşünelim. Evlerimizde, iş yerlerimizde, okulumuzda kullandığımız elektrikli araç-gereçleri kullanamayız. Böylece elektriğin kesildiği zamanlarda onun günlük yaşantımızda ne kadar önemli olduğunu anlayabiliriz.” (Konu 7.1.2, s.141)

- 8.3-Kazanımlarını denetleme

“Aşağıda bazı elektrikli araçların fotoğrafları verilmiştir. Fotoğrafların üstünde yer alan kullanım alanlarını, uygun fotoğrafın altındaki noktalı yerlere yazalım.” (Konu 7.1.2, s.143)

- 3.6-Güncel bilgi ve becerilere sahip olma

“Bilgisayar, çamaşır ve bulaşık makineleri, elektrikli ısıtıcı, cep telefonu günlük hayatımızda yararlandığımız elektrikle çalışan aletlerdir. Bunları; ısınma, aydınlanma, haberleşme, soğutma gibi faaliyetler için kullanırız.” (Konu 7.2.1, s.145)

- 3.4-Sistemleri kullanabilme, birleştirebilme ve bunlardan yeni anlamlar ortaya koyabilme
“Elektrikle ilgili kaynakların hepsi sınırlı ve pahalı kaynaklardır. Sınırlı olan bu kaynakları tutumlu kullanmalıyız. Elektrikli araçları ihtiyacımız dışında kullanmamalıyız. Elektrikli araçları satın alırken tasarruflu olmalarına, pil alırken şarj edilebilenleri almaya dikkat etmeliyiz.” (Konu 7.2.1, s.145)

- 9.1-Problemi fark etme ve kavrama, 9.3- Çözüm için öneriler sunma
“Pil üretilirken çeşitli maddeler kullanılır. Bu maddeler toprağa ve suya karıştığında bize ve bizim dışımızdaki diğer canlılara çok ciddi zararlar verebilir. Bu sebepten biten pilleri gelişigüzel yerlere atmamalıyız. Biten pilleri okullarımızda ve çevremizde bulunan atık pil toplama kutularına atmalıyız.” (Konu 7.2.2, s.149)

- 9.2-Problemi çözmek amacıyla plan yapma, 9.3- Çözüm için öneriler sunma
“Elektrik çarpan birini gördüğümüzde bu kişiye elle müdahale etmemeliyiz. Bu durumu önce büyüklerimize haber vererek onlardan sigortaları kapatmalarını istemeliyiz. Eğer bu durum o an için mümkün değilse plastik, kumaş ya da tahta bir maddeden yararlanarak kişinin elektrikle olan ilişkisinin kesilmesini önermeliyiz. Ardından hemen 112 Acil Servis’i arayıp yardım istemeliyiz.” (Konu 7.3.1, s.157)

7. Tema için 33 maddede görüş birliği, 3 maddede görüş ayrılığı yaşanmıştır. Buna göre;

$$\text{Güvenirlilik} = \frac{33}{33+3} \times 100 = \% 91,6$$

4.2. Araştırmanın İkinci Sorusuna İlişkin Bulgular

Araştırmanın ikinci sorusu “İlkokul 3.sınıf fen bilimleri ders kitabında Yaşam Boyu Öğrenme Becerileri’nden en çok yer verilen beceri(ler) hangisidir?” şeklinde ifade edilmiştir. Bunun için ders kitabında yer alan bütün tema ve bölümler incelenerek bir tablo hazırlanmıştır (Tablo 4.8.).

Tablo 4.8

3.Sınıf Fen Bilimleri Ders Kitabında Yaşam Boyu Öğrenme Becerilerinin Bulunma Durumu

Yaşam Boyu Öğrenen Bireylerin Özellikleri	1. TEMA	2. TEMA	3. TEMA	4. TEMA	5. TEMA	6. TEMA	7. TEMA	TOPLAM
1. Kendi Öğrenmesinden Sorumlu Olma	1	1	1	2	2	1	0	8
2. Öğrenmeyi Öğrenme	2	3	2	8	10	1	2	28
3. Etkili Okuma ve Yazma Becerisi	7	10	10	15	13	17	10	82
4. İletişim Becerileri	0	0	2	0	1	0	1	4
5. Bilgi Teknolojilerini Kullanma Becerisi	3	2	2	5	4	0	2	18
6. Kendini Geliştirme Yeteneği	1	1	2	1	3	1	2	11
7. Üst Düzey Düşünme Becerileri	0	1	0	0	1	0	1	3
8. Öz Düzenleme Becerileri	0	1	1	1	1	2	3	9
9. Araştırma Becerileri	0	2	6	4	7	8	7	34
10. Sosyal Beceriler	0	2	2	0	0	1	1	6
11. Derinlemesine Akıl Yürütebilme	1	0	1	1	2	2	1	8
12. Kendini Değerlendirme	2	1	2	1	2	2	2	12
13. Gelişim ve Değişime Uyum Sağlayabilme	0	0	0	0	0	0	1	1
14. Olumlu Benlik Algısına Sahip Olma	0	0	0	0	0	2	0	2

Buna göre;

- Her temada olmak üzere toplam 82 yerde görülen etkili okuma -yazma becerisi,
- ‘Gezegemizi Tanıyalım’ teması (1. Tema) hariç her temada toplam 34 yerde görülen araştırma becerileri,
- Toplam 28 yerde görülen öğrenmeyi öğrenme becerisi,

en çok yer verilen beceriler olmuştur. Uzman incelemesinde de bu durum benzer şekildedir.

4.3. Araştırmanın Üçüncü Sorusuna İlişkin Bulgular

Araştırmanın üçüncü sorusu “İlkokul 3.sınıf fen bilimleri ders kitabında Yaşam Boyu Öğrenme Becerileri’nden en az yer verilen beceri(ler) hangisidir?” şeklinde ifade edilmiştir. Bunun için, ders kitabında yer alan bütün tema ve bölümler incelenerek hazırlanan tablodan yararlanılacaktır (Tablo 4.8.). Buna göre;

- Sadece ‘Elektrikli Araçlar’ temasında (7. Tema) 1 yerde görülen gelişim ve değişime uyum sağlama becerisi,
- Sadece ‘Canlılar Dünyasına Yolculuk’ temasında (6. Tema) 2 yerde görülen olumlu benlik algısına sahip olma becerileri, en az yer verilen iki beceridir.
- Toplam 3 yerde bulunan üst düzey düşünme becerileri ile
- Toplam 4 yerde bulunan iletişim becerileri de oldukça az yer verilen becerilerdendir.

Uzman incelemesinde de bu durum benzer şekildedir.

BÖLÜM 5

5. TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu bölümde; bulgulara dayanarak elde edilen sonuçlara, tartışmaya ve bunlara yönelik önerilere yer verilmiştir.

5.1. Sonuç ve Tartışma

Yaşam boyu öğrenme becerileri ele alınırken öncelikle ‘yaşam boyu öğrenme’ kavramına bakılırsa; kişinin nitelikli yaşam, kişisel gelişim, ilgi ve merakı için ya da ekonomi, işgücü ve toplumun beklentisine ayak uydurmak için istediği yer ve zamanda öğrenmesidir. Öğrenmeyi kolaylaştıracak olan ve öğretim programlarında da yer alan bu beceriler, her öğrencinin ulaşabildiği ve en çok tercih edilen ders materyali olan ders kitaplarına işlenmelidir. Ders kitapları öğretim programına göre hazırlanırsa, beklenen bilgi ve yeteneklerin edinilmesine büyük oranda yardımcı olacaktır. Bu nedenle ders kitaplarının incelenip ilgili yerlere geribildirimlerde bulunulması; amaçların uygun ve yararlı bir şekilde gerçekleştirilebilmesi için oldukça önemlidir. Ders kitapları arasından Fen bilimleri’ nin tercih edilmesinin bir sebebi, bu konuyla ilgili fen bilimleri için bir çalışmanın bulunmamasıdır. Diğer bir sebebi ise fen bilimleri sayesinde gözlemler ve bilinçli sorgulamalar yapılabilmesidir. Bununla birlikte ilk fen bilimleri dersinin olduğu, farkındalığı temelden sağlayacak olan 3. sınıf ders kitabı tercih edilmiştir. Yaşam boyu öğrenmenin doğru anlaşılması, ders kitabının bu yönden bilgi verme düzeyinin tespit edilmesi ve yapılacak geri dönüşler; ders kitaplarının hazırlanmasına katkı sağlayacağı için eğitim faaliyetleri daha verimli geçecektir. Beceriler, öğrencilere sadece derslerine yönelik geliştirebileceği bir bakış açısı kazandırmayacak; hayatta nasıl düşüneceklerini, neyi nasıl öğreneceklerini öğreten bir yol sunduğu için de böyle bir inceleme yapma ihtiyacı olmuştur.

5.1.1. Araştırmanın Birinci Alt Problemine İlişkin Sonuç ve Tartışma

Araştırmanın birinci alt probleminde, 3.sınıf fen bilimleri ders kitabının temalarında yaşam boyu öğrenme becerilerinin yer alma düzeyi tespit edilmeye çalışılmıştır.

Yaşam boyu öğrenen bireylerin özelliklerinden beş tanesi; öğrenmeyi öğrenme, etkili okuma-yazma becerisi, bilgi teknolojilerini kullanma becerisi, öz-düzenleme becerileri ve sosyal beceriler diğer temalarda olduğu gibi ‘Gezeganimizi Tanıyalım’ (1.Tema) temasında da sıkça yer almıştır. Özelliklerden bir diğer beşi; kendini geliştirme yeteneği, üst düzey düşünme becerileri, araştırma becerileri, olumlu benlik algısına sahip olma ile gelişim ve değişime uyum

sağlama olmak üzere bu temada hiç yer almamıştır. Temada hiç yer almayan fakat oldukça gerekli olan bu özelliklerden ‘olumlu benlik algısına sahip olma’ nın önemini gösteren bir araştırmayı Aktaş (2020), okul öncesi çağındaki çocuklar üzerinden yürütmüştür. Bu dönemdeki çocukların kişilik gelişimlerini etkileyen en önemli etkenlerden birinin, benlik gelişimi olduğunu ve benliğin büyük oranda bu yaş döneminde geliştiğini söyler. Olumlu benlik algısının pozitif davranışları artırdığı, istenmedik davranışları ise azalttığını belirtir. Bireyin hem kendisine hem çevresine karşı daha anlayışlı ve özenli davranmasını sağlar. Böylece herkesle sağlıklı diyalog ve etkileşimde bulunur. İlkokul dönemindeki öğrencilerden de böyle yararlı davranışlar ve gelişimler beklenmektedir. Bu beklentiye zemin hazırlaması ve bunu desteklemesi için ders kitaplarının olumlu benlik algısına sahip olma özelliği taşımasının önemli olduğu görülmektedir. Benzer konuda çalışma yapan Kocaayan (2021) ise çalışmasında ilkokul 3. ve 4. Sınıf çocuklarının öznel iyi oluşlarını, çeşitli psikolojik değişkenlere göre incelemiştir. Ulaştığı birçok bulgunun yanında mutlu çocukların; olumlu benlik algısına sahip, çevresiyle iyi ilişkiler içinde olan ve bu ilişkide sosyal destek bulabilen çocuklar olduğunu belirtmiştir. Araştırmalar, bulguları yönüyle birbirini desteklemiş ve olumlu benlik algısının önemini göstermiştir.

Geriye kalan dört özellik ise kendi öğrenmesinden sorumlu olma, iletişim becerileri, derinlemesine akıl yürütebilme ve kendini değerlendirme becerileri olup, birer kez kullanılmıştır. Uzman ile benzer sonuçlara ulaşıldığına göre yaşam boyu öğrenme becerileri 1.temada kısmen yeterli sayıda bulunurken, dengesiz bir dağılım gösterdiği söylenebilir.

‘Beş Duyumuz’ (2. Tema) teması, ders kitabının sayfa sayısı en az olan temasıdır. Buna rağmen bulgulara bakıldığında yaşam boyu öğrenen bireylerin özelliklerine oldukça yer verildiği görülmektedir. Bu özelliklerden beş tanesi; öğrenmeyi öğrenme, etkili okuma-yazma becerisi, bilgi teknolojilerini kullanma becerisi, araştırma becerileri ve sosyal beceriler 1.temada olduğu gibi bu temada da sıkça görülmüştür. Bir diğer beş özellik de kendi öğrenmesinden sorumlu olma, kendini geliştirme yeteneği, üst düzey düşünme becerileri, öz-düzenleme becerileri ve kendini değerlendirme becerileri olup birer kez yer verilmiştir. Geriye kalan dört özellik ise iletişim becerileri, derinlemesine akıl yürütebilme, gelişim ve değişime uyum sağlama, olumlu benlik algısına sahip olma becerilerine bu temada hiç rastlanmazken yine dengesiz bir dağılımdan söz edilebilir.

Kısmen daha dengeli bir dağılımın olduğu görülen ‘Kuvveti Tanıyalım’ (3. Tema) temasında sıklıkla etkili okuma ve yazma becerisi ile araştırma becerilerine yer verilirken; üst düzey düşünme becerileri, gelişim ve değişime uyum sağlayabilme ve olumlu benlik algısına

sahip olma becerilerine ise hiç yer verilmemiştir. Bunun yanında birer ve ikişer kez yer verilen dokuz becerinin olması; becerilerin tema içinde dengeli bir şekilde dağılım gösterdiği yorumunu yaptırabilir.

Bu temada sıklıkla yer verilen araştırma becerilerinin, öğrencilere etkisini inceleyen Turan (2019) bunu 2005 ve 2013 yıllarına ait fen bilimleri öğretim programlarını karşılaştırarak yapmıştır. Araştırma becerilerinin, 2005 öğretim programı ile eğitim gören öğrencilerin 2013 programıyla eğitim gören öğrencilerden daha gelişmiş olduğuna ulaşmıştır. Araştırma becerilerinin alt becerileri; araştırılacak soruyu belirleme, hipotez kurma, verileri kaydetme ve verileri yorumlama olup bu becerinin öğrencilere kazandırılma durumunu da iki programla eğitim alan öğrencileri karşılaştırarak incelemiştir. Sonuç olarak yine 2005'teki program ile eğitim gören öğrenciler lehine anlamlı bir farka ulaşmıştır. Fen bilimlerini araştırma sorgulamaya dayalı öğrenmek için temel eğitim, bu alt becerilere göre başlamalıdır. Bunun için ders kitaplarının bu becerilere yönelik bir sistemle geliştirilmesi faydalı olacaktır. Fen bilimlerinin ilkökul 4. sınıfta araştırmaya dayalı öğrenme yaklaşımıyla işlenmesiyle ilgili Coşkun (2018) bir çalışma yapmıştır. Bu yaklaşımla öğrencilerin fen bilimlerini daha iyi öğrendiğine, fene ve araştırma becerilerine karşı olumlu tutum geliştirmelerine katkı sağladığına ulaşmıştır. Ayrıca bu yaklaşımın, öğrenci sayısı fazla ve kısıtlı imkanlara sahip olan sınıflarda uygulanabilmesi de araştırma becerilerinin önemini gösterir. Geleceğin bilim insanlarının bilimle tanıştığı fen bilimleri dersinde, herkesin ortak imkanı olan ders kitaplarının araştırma becerilerini edindirmesi; bilimsel araştırma yürütmede bir disiplin oluşturabilecek ve birey ilerideki çalışmalarında bu disiplinden yararlanabilecektir. Araştırmaya dayalı öğrenmeyle ilgili Alkan Dilbaz (2013) yürüttüğü çalışmasında bu yaklaşımın birçok alana etkisini incelediği gibi araştırma becerilerine olan etkisine de bakmıştır. Aralarında anlamlı bir ilişki bulunduğu ve bu sürecin araştırma becerilerinin gelişmesini desteklediğine ulaşmıştır. Birbiriyle ilişkisi olan ve birbirini pozitif etkileyen bu yaklaşımlarla ilgili bir diğer çalışma Kula (2009)'ya aittir. Kula (2009) araştırmaya dayalı öğrenmenin, öğrencilerin fen bilimleri dersine karşı olumlu tutum geliştirmesinde ve feni bu yöntemle öğrenmenin başarı üzerindeki olumlu etkisinin olduğuna ulaşmıştır.

'Maddeyi Tanıyalım' (4. Tema) temasında iletişim becerileri, üst düzey düşünme becerileri, sosyal beceriler, gelişim ve değişime uyum sağlayabilme ve olumlu benlik algısına sahip olma becerilerine hiç yer verilmemesi; büyük bir eksiklik olduğu gösterir. Bunun yanında öğrenmeyi öğrenme, etkili okuma- yazma becerisi ve bilgi teknolojilerini kullanma becerilerinin bu temadaki her konuda bulunmasıyla bir dengesizliğin olduğu sonucuna varılabilir. Bu üç özellik, bütün temalarda en sık yer verilen özelliklerdendir. Geriye kalan kendi

öğrenmesinden sorumlu olma, araştırma becerileri, kendini geliştirme becerisi, öz düzenleme becerileri, derinlemesine akıl yürütebilme ve kendini değerlendirme becerileri ise temada birer ikişer kez yer bulmuştur. Hiç yer verilmeyen becerilerden üst düzey düşünme becerilerini, 4. Sınıf fen bilimleri öğretim programının kazandırması yönünden Aslan (2019) incelemiştir. Aslan (2019) bu beceriyi yaratıcı düşünme, problem çözme ve eleştirel düşünme boyutlarıyla sınırlandırarak çalışmıştır. Çoğu öğretmen, öğretim programının bu becerileri geliştirdiği yönünde görüş bildirmiştir. Fen bilimleri 7. Sınıf ders kitabındaki soruları, üst düzey düşünme becerileri yönünden inceleyen Erol (2021) da çalışmasını bu becerinin bazı boyutlarıyla sınırlandırmıştır. Ulaştığı sonuçlara göre, ders kitabının yaratıcı düşünme ve karar verme becerileri yönünden geliştirilmesi gerektiğini ve tüm becerilerin ders kitabına eşit bir şekilde dağıtılması gerektiğini bildirmiştir. Çalışma bu açıdan, bu araştırmada edindiğimiz sonuçlarla benzerlik göstermektedir. Araştırmada üst düzey düşünme becerileri eleştirel düşünme, yaratıcı düşünme ve yansıtıcı düşünme olarak ele alınmış; eksikliği görülen ve dengeli bir şekilde dağılım göstermesi beklenen bu beceriler yönünden bir benzerlik vardır. Yakın bir sonuca, 7. Sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarını üst düzey düşünme becerileri yönünden inceleyen Ödemiş (2019) de ulaşmıştır. Kıyasladığı ders kitapları arasında MEB yayınlarına ait kitabın bu becerileri daha fazla içerdiğini, ders kitaplarının bu beceriler açısından geliştirilmesi gerektiğini ve bu becerilerin eşit bir şekilde dağılması gerektiğini bildirmiştir. Bu görüşün bu araştırmada da yer alması, benzer sonuçlara ulaştığımızı gösterir. Zengin (2018) de 7. Sınıf fen bilimleri dersini bilim merkezinde yürütmenin sınıf ortamında yürütmeye göre, üst düzey düşünme becerilerini geliştirdiğine ve fen bilimlerine karşı pozitif tutumlar beslediğine ulaşmıştır. Buna göre üst düzey düşünme becerilerinin, fen bilimleri dersi için oldukça önemli olduğunu söyleyebiliriz. Yavaş (2013)'ın çalışmasında, 4. ve 5. Sınıf öğrencilerinin üst düzey düşünme becerileri ile kitap okuma durumları arasındaki ilişkinin olumlu yönde yüksek olduğu görülmüştür. Birçok yerde etkili olduğu görülen bu beceri, 3. Sınıf fen bilimleri ders kitabında da yer almalıdır.

Ders kitabının en çok konu içeren teması 'Çevremizdeki Işık ve Sesler' (5. Tema) olmuştur. Buraya kadar edinilen sonuçlara göre temalarda en az ve en çok yer verilen özellikler, genellikle aynı olmuştur. Sosyal beceriler, gelişim ve değişime uyum sağlayabilme ve olumlu benlik algısına sahip olma becerilerine hiç yer verilmezken; inceleme boyunca en sık rastlanan öğrenmeyi öğrenme, etkili okuma-yazma becerisi, kendini geliştirme becerisi ve araştırma becerileri bu temada da bulunmuştur. Geriye kalan sekiz özelliğin bu temada yer alması, dengeli bir dağılımın olduğunu gösterir. Sosyal becerilerin, ilkökul çağındaki çocukların edinmesi gereken temel becerilerden olduğunu Çubukçu ve Gültekin (2006) bildirmiştir. İnsanlarla iyi

ilişkiler içinde olma ve onlara yardım etme, topluluğa uyma, sorumluluk alma ve haklarından yararlanabilmesinde; sosyal becerilerin önemli etkisinin olduğunu ekler. Çünkü bireyin sosyal hayattaki yerini bilmesinin, bu beceriyi kazanmasıyla mümkün olduğunu söyler. Becerinin geliştirilmesi ve uygulanması, ilkokul çağlarına rastlar. Bu dönemde karşılaşıcağı ders kitaplarının, sosyal becerilerini geliştirebilecek olması beklenir. 3.sınıf fen bilimleri ders kitabında bu yaşam boyu öğrenme becerisinin olması; bu yaş grubundaki çocuklar için birçok açıdan geliştirici olacaktır.

‘Canlılar Dünyasına Yolculuk’ (6. Tema) temasında, çalışmada şimdiye kadar görülmeyen olumlu benlik algısına sahip olma becerisi, ilk kez bu temada yer almıştır. Bunun yanında iletişim becerileri, bilgi teknolojilerini kullanma becerisi, üst düzey düşünme becerileri, gelişim ve değişime uyum sağlayabilme becerilerine hiç rastlanmazken; etkili okuma yazma becerisi ve araştırma becerileri hemen her konuda bulunmuştur. Ayrıca öz-düzenleme becerileri, derinlemesine akıl yürütebilme ve kendini değerlendirebilme becerileri de sıkça yer bulmuştur. Becerilerin dengeli bir şekilde dağıldığı söylenebilir. Çocuklar akıl yürütme becerilerini; sahip oldukları bilgileri kullanarak tahmin etmek, çıkarımlarda bulunmak ve çıkarımlarını mantık süzgecinden geçirmek için kullanır. Çocukların bir durumun nedenini tahmin edebilmesi için önceki öğrendikleri ve çevrelerinde yaşananları dikkatle gözlemlmeleri gerekir. Mantıkla ilgili bir problemi çözebilmesi de akıl yürütme becerilerini kullanabildiğini gösterir. Bunu yapabilenler, o konuda genel bilgilere sahiptir. Çocukların bu becerileri kazanmak için kişilerle, eşyalarla ve olaylarla interaktif bir ilişki içinde yaşayıp yeni öğrenmeler edinmesi gerekir. Gözüm (2017) çalışmasında bu bilgilerin yanında, akıl yürütme becerilerinin gelişmesi için sınıflarda eğitim verilmesinin önemli olduğunu paylaşmıştır. Buna yönelik olarak, ders kitaplarının da bu becerileri barındırmasının faydalı olacağı düşünülmektedir.

Ders kitabının son teması ‘Elektrikli Araçlar’ (7. Tema) ‘dır. Bir önceki temada olduğu gibi ilk kez bu tema yer alan bir başka beceri; gelişim ve değişime uyum sağlama olmuştur. Bunun yanında etkili okuma yazma becerisi, öz-düzenleme becerileri ve araştırma becerileri her konuda yer alırken; öğrenmeyi öğrenme, bilgi teknolojilerini kullanma becerisi, kendini geliştirme yeteneği ve kendini değerlendirme becerileri de sıklıkla görülmektedir. Fakat kendi öğrenmesinden sorumlu olma ve olumlu benlik algısına sahip olma becerileri bu temada yer bulamamıştır. Geriye kalan becerilerin, konular arasında kısmen dengeli bir şekilde dağıldığı söylenebilir.

Yaşam boyu öğrenen bireyin özelliklerinin 3. Sınıf fen bilimleri ders kitabındaki dağılımına genel olarak bakıldığında; en az ve en çok bulunan maddelerin her temada hemen

hemen aynı maddeler olduğu göze çarpmaktadır. Buna göre en çok; etkili okuma yazma becerisi, araştırma becerileri ve öğrenmeyi öğrenme becerisi bulunmuştur. En az bulunan beceriler ise gelişim ve değişime uyum sağlama, olumlu benlik algısına sahip olma, iletişim becerileri ve üst düzey düşünme becerileri olmuştur. Bu durum; belli özelliklerin üzerinde fazlaca durulduğunu buna karşılık belli özelliklerin de göz ardı edildiğini kanıtlayabilir. Kalan beceriler kendi öğrenmesinden sorumlu olma, bilgi teknolojilerini kullanma becerisi, kendini geliştirme yeteneği, öz-düzenleme becerileri, sosyal beceriler, derinlemesine akıl yürütebilme ve kendini değerlendirme olup; konular arasında yeterince dağılmıştır.

Sonuç olarak; konulara göre yer alma düzeyinin değiştiği tespit edilmiştir. Fakat yine de 3.sınıf fen bilimleri ders kitabı, yaşam boyu öğrenme becerilerini olması gereken ölçüde karşılamamaktadır. Çünkü yaşam boyu öğrenme becerilerinin varlığından söz edebilmek için temaların başlığı ve içeriğine göre bulunması gereken beceriler bulunmamaktadır. Özellikle deney ve gözleme yer verilmesi gereken temalarda (örneğin ‘Gezegemimizi Tanıyalım’ ve ‘Maddeyi Tanıyalım’ temalarında) araştırma becerileri, gelişim ve değişime uyum sağlayabilme ve derinlemesine akıl yürütebilme becerilerine yer verilmediği görülmüştür. Nitekim Şentürk ve Şaban (2019) da, ilkokul 3. sınıf fen bilimleri dersi öğretim programını değerlendirdiği çalışmada; programın bir eksik yönünün deneyleri az bulundurması olduğunu bildirir.

Uzman ve araştırmacı bulguları arasında maksimum üç maddede görüş ayrılığı oluşmuştur. Bu hesaplama türünde güvenilirliğin sağlanması için %70 oranı yeterliyken; en düşük %88 hesaplanmış ve bu oranın da 2.Temaya ait olduğu belirtilmiştir. En yüksek güvenilirlik ise %97,2 ile 6. Temada tespit edilmiştir.

Bu çalışmayla ilgili olduğu düşünülen araştırmalar incelendiğinde; ilkokul Türkçe ders kitaplarını inceleyen Ülger (2022) tüm anahtar yetkinliklerin bulunduğunu ancak dengeli bir şekilde dağılmadığını bildirmiştir. Benzer olarak bu çalışmada da, yaşam boyu öğrenen bireylerin özellikleri temalarda dengeli bir şekilde dağılmamıştır. Oysa bütün temalarda bu yetkinliklerin hepsi aynı derecede önemlidir ve her biri birbiriyle ilintilidir. Örneğin dijital yeterlik ile matematik fen ve teknoloji yeterliği; sosyal ve vatandaşlıkla ilgili yeterlikler ile kültürel farkındalık ve ifade yeterliğinin birbiriyle ilintili olduğu söylenebilir. Öğrenmeyi öğrenme, bireye düşünme sistemi sağlarken; bunu anadilde iletişimden ayrı düşünemeyiz. Öğrenmeyi öğrenen bir kişinin düşündüklerini yapabilmesi, inisiyatif alma ve girişimcilik yetkinliğini geliştirmesi sayesinde olacaktır. Türkiye Yeterlilik Çerçevesi’nde bu yetkinliklerin kazanılması oldukça önemlidir. Yüksel (2019) de Hayat Bilgisi ders kitaplarını sınıf ve ünitelerine göre anahtar yetkinlikler açısından incelemiş; o da tüm yetkinliklere yer verildiğini

ancak üniteler arasında dengeli bir dağılım olmadığını belirtmiştir. Revşen (2022) ortaokul fen bilimleri ders kitaplarındaki etkinlikleri, yaşam becerilerini bulundurma açısından incelediğinde; becerilerin 5. sınıftan 8. sınıfa doğru %50 - %60 arasında artan bir oranda yer verildiğini belirtmiştir. Ayrıca tüm kademelerin ders kitaplarında bulunan toplam 127 etkinliğin ortalama %54'ünün yaşam becerileri edindirmeye yönelik olduğunu tespit etmiştir. Becerilerin öğrencilere kazandırılması noktasında etkinliklerin yetersiz kaldığı sonucu, yapılan çalışmadaki ilgili sonuçları desteklemektedir. Bu çalışmadaki konular da, yaşam boyu öğrenen bireylerin özelliklerini kazandırmak için zayıf kaldığı söylenebilir.

Tüysüz ve Balıkcı (2016) 3. Sınıf fen bilimleri öğretim programını sınıf öğretmenlerinin yorumlarına göre incelemiştir. Öğretmenlerin çoğu, fen bilimleri ders kitabını içerik yönünden 3. Sınıf seviyesine ve yaşına uygun bulmuş; 4. Sınıf için iyi bir temel oluşturacağını öngörmüşlerdir. 3. Sınıf fen bilimleri için ayrılan ders saatini yeterli bulurlarken tüm bunların yanında; okul laboratuvarlarını etkin kullanamamalarının malzeme eksikliği olduğunu söylemişlerdir. Ayrıca kitaplarda deney, gözlem ve uygulama yetersizliğinin yanında; bunlar için uygun koşulların olmaması da bir olumsuzluk olduğu bildirilmiştir. Örneğin bu çalışma için “Kuvveti Tanıyalım” ve “Çevremizdeki Işık ve Sesler” temalarında eksikliği görülen ‘kendi öğrenmesinden sorumlu olma’ özelliği, ders kitabındaki uygulama yetersizliğini giderebilecekken; yine eksikliği görülen ‘öz düzenleme’ ve ‘üst düzey düşünme becerileri’ de gözlem ve deneylerde etkili olacağı düşünülebilir.

İlköğretim kurumlarının yanında ortaöğretim ve yükseköğretimde de esasında insanın yaşam boyunca öğrenmesinin önemi vurgulanırken; Çıtıba (2012) bu konunun üniversitelerdeki durumunu incelemiştir. Geleneksel üniversiteler için yaşam boyu öğrenmenin avantaj ve dezavantajlarını incelediği araştırmasına göre yaşam boyu öğrenmenin benimsenmesinin altında yatan en önemli etkenlerden biri; nüfusun ihtiyaçlarını karşılamak için beceri geliştirmeye olan ihtiyaçtır. Yaşam boyu öğrenme stratejilerinin, yüksek eğitim düzeyinde uygulanmasının önündeki en önemli engeller ise akademik personelin bu süreçte kabul edilmemesi, katılamaması ve fon eksikliğidir. Burada da yaşam boyu öğrenme için bir kaynak ayrılmasına ihtiyaç olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Hayatın her anına öğrenme gözüyle bakabilen öğrenciler yetiştirebilmek için ve yaşam boyu öğrenmenin asıl amacı da bu iken; okul ve dersler dışındaki ortamların, ailelerin bu süreçten haberdar olması sürece katkı sağlayacaktır.

İlkokul 3. sınıf fen bilimleri ders kitabını öğretmenlerin görüşlerine göre inceleyen Özdemir (2019), içeriği bilimsel yönden başarılı ve müfredata uygun bulmuştur. Bilimsel içeriğin uygun olması; öğrencilerin programdaki konularda bilimsel yönden doğru kazanımlar edinmesi pozitif bir durumdur. Fakat bunun yanında, öğrenciler için dikkat çekici etkinliklerle

verimli hale getirilmesi gerektiğini ve edindiklerini test etmek için daha çok çalışma yapılması gerektiği belirtilmiştir. Kaya (2019) da, sınıf öğretmenlerinin büyük çoğunluğunun 3. sınıf fen bilimleri ders kitabının içerik özellikleri yönünden yeterli olduğunu söylediklerini bildirir. Bu durumun ana sebebi ise ders kitabının kolaydan zora hazırlanması ve hitap ettiği yaş grubuna uygun içeriklere sahip olmasıdır.

5.1.2. İlkokul 3.Sınıf Fen Bilimleri Ders Kitabının Temalarında “Yaşam Boyu Öğrenme Becerileri” nden En Çok Yer Verilen Beceri(ler)e İlişkin Sonuç ve Tartışma

Etkili okuma yazma becerisi ders kitabındaki 7 temanın hepsinde, araştırma becerileri 6 temada ve öğrenmeyi öğrenme becerisi ise 5 temada bulunarak en çok yer verilen beceriler olmuştur. Uzman incelemesinde de bu durum aynıdır. Zaten güvenilir sonuçlardan söz edebilmek için minimum %70 olması yeterliyken bu seviyeden oldukça yüksek oranların elde edilmesi; bu aynılık durumunu açıklamaktadır.

Hayat Bilgisi ders kitaplarını anahtar yetkinlikler açısından inceleyen Yüksel (2020) en çok 3.sınıf ders kitabında; sosyal ve vatandaşlıkla ilgili yetkinliklerin bulunduğunu aktarır. Bunun yanında anadilde iletişim, matematiksel yetkinlik ve bilim/teknolojide temel yetkinlikler de her sınıfta sıklıkla kullanılmıştır. Epçaçan (2013), 4. Sınıf Türkçe ders kitabında yaşam boyu öğrenme becerilerinin yer alma düzeyini incelemiştir; bütün tema ve metinlerde bu becerilere yer verildiğini söylemiştir. En çok etkili okuma yazma becerisi ve sosyal becerilere yer verilmiştir. Ülger (2022) ilkökuller Türkçe ders kitaplarındaki metinlerde; anahtar yetkinliklerden en çok ‘sosyal ve vatandaşlıkla ilgili yetkinlikler ’in bulunduğunu tespit etmiştir. Etkinliklerde ise en çok ‘öğrenmeyi öğrenme’ ve ‘anadilde iletişim’ yetkinlikleri yer almıştır. Başka bir öğrenim seviyesi olan ortaokulun 7. Sınıf Fen Bilimleri Ders Kitabı'nı, Taşçı (2021) incelemiştir. Yaşam becerilerinin bulunma durumunu tespit etmek amacıyla yürüttüğü bu çalışmada, öğrencilerin ilk olarak girişimcilik becerisini; daha sonra yaratıcı düşünme, analitik düşünme ve karar verme becerilerini geliştirecek düzeyde olduğu bilgisine ulaşmıştır. 7. sınıf fen bilimleri öğretmenleri ise en çok girişimcilik ve takım çalışması becerilerini gözlemlenmiştir. Otuz vd. (2018), 2017 yılına ait Sosyal bilgiler dersi öğretim programını anahtar yetkinlikler yönünden incelemiştir; en çok Matematiksel Yetkinlik ve Bilim Teknolojide Temel Yetkinliklere rastlamıştır.

İlgili çalışmalara baktığımızda; anadilde iletişim, etkili okuma yazma becerisi, sosyal beceriler ve öğrenmeyi öğrenme becerilerine birçok farklı çalışmada sıklıkla yer verildiği görülmüştür. Bu beceriler çok önemli ve gerekli olmasına rağmen bunlarla ilişki içinde olacak şekilde örneğin dijital yetkinlik, inisiyatif alma ve girişimcilik gibi yetkinliklere de yer verilmesi; öğrenciler için daha geliştirici olabilir. Bu amaçla ders kitabı yazma kurulunda bulunan uzmanlara buna yönelik eğitimler verilebilir.

5.1.3. İlkokul 3.Sınıf Fen Bilimleri Ders Kitabının Temalarında “Yaşam Boyu Öğrenme Becerileri” nden En Az Yer Verilen Beceri(ler)e İlişkin Sonuç ve Tartışma

Gelişim ve değişime uyum sağlama, olumlu benlik algısına sahip olma özellikleri ders kitabındaki 7 temanın sadece 2 temasında birer kez yer almıştır. İletişim becerileri ve üst düzey düşünme becerileri de ayrı ayrı üçer temada yer alarak en az bulunan özellikler olmuştur. Yaşam boyu öğrenen bireyin özelliklerini öğrencilere kazandırabilmek için bu ders kitabının yeterli olmayacağı söylenebilir. Çünkü ders kitapları, çeşitli yollarla tüm bu özellikleri içeriğinde taşımalı ve öğrencinin edinebilmesi için temel kaynak teşkil etmelidir.

Yüksel (2020) çalışmasında yabancı dillerde iletişim ve dijital yetkinlikler 'in her sınıf seviyesinde az oranda bulunduğunu bildirmiştir. Ülger (2022) en az ise yabancı dillerde iletişim, kültürel farkındalık ve ifade, dijital yetkinlik, matematiksel yetkinlikler 'in bulunduğunu tespit etmiştir. Metinler için durum böyleyken, etkinlikler için en az bulunan yetkinlikler benzerlik göstermiş; etkinliklerde en az yabancı dillerde iletişim, kültürel farkındalık ve ifade, dijital yetkinlik, sosyal ve vatandaşlıkla ilgili yetkinlikler 'e yer verilmiştir. Taşçı (2021) öğrencilerin iletişim ve işbirliği becerilerini geliştireceği hiçbir içerik olmadığını bildirmiştir. Sınıf öğretmenlerinin en az yaratıcılık becerilerini kazandırmak için sınıf içinde faaliyetler düzenlediği gözlemlenmiştir. Otuz vd.(2018) programda en az rastladığı yetkinlikler kültürel ifade ve yaratıcılık becerileri olmuştur. Epçaçan (2013) çalışmasında en az yer verilen becerilerin kendi öğrenmesinden sorumlu olma ve derinlemesine düşünme olduğunu belirtmiştir. İlgili birçok araştırmadan da görüldüğü üzere; ders kitaplarında yabancı dilde iletişim, kültürel farkındalık ve ifade, dijital yetkinliğe oldukça az yer verilmiştir. Bu teknoloji çağında özellikle bu yetkinliklerin bulunması, ders kitabını zenginleştireceği ve dolaylı olarak bu çağın gerektirdiği seviyeye taşıyacağı için oldukça önemli olduğu düşünülmektedir.

5.2. Öneriler

1. Yetkinliklerin her temada daha dengeli olması önerilebilir. Özellikle incelenen bu fen bilimleri ders kitabında gelişim ve değişime uyum sağlama, olumlu benlik algısına sahip olma ve üst düzey düşünme becerilerini barındırması önemsenmelidir.
2. Yaşam boyu öğrenme becerilerinin eğitim alanındaki eksikliği; ilkokul, ortaokul, lise hatta yükseköğretimdeki dersler ve ders kitapları incelenerek giderilmeye çalışılabilir.
3. Ders kitabı incelemesi yapılacaksa aynı dersin farklı yayınevlerine ait kitapları incelenebilir. Ayrıca aynı ders ve aynı sınıf seviyesindeki bu kitaplar birbiriyle karşılaştırılabilir. Özellikle eğitimin temellerinin atıldığı ilkokul ders kitaplarına öncelik verilebilir.

KAYNAKÇA

- Abalı, A. (2019). *Sivil Toplum Kuruluşlarında Görev Alan Gençlerin Yaşam Boyu Öğrenme Yeterliklerine Yönelik Görüşleri*. Yüksek Lisans Tezi, Bartın Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Adabaş, A. (2016). *Bartın Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Öğrencilerinin Yaşam Boyu Öğrenmede Anahtar Yeterliklere Sahip Olma Düzeyleri*. [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi], Bartın Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Akbaba, S. (2006). Eğitimde Motivasyon. *Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi*. Cilt 0, Sayı 13, 2006, 343 – 361.
- Akbaş, O. Ve Özdemir, S.M. (2002). Avrupa Birliğinde Yaşam Boyu Öğrenme. *Milli Eğitim Dergisi*. Erişim adresi: http://Dhgm.Meb.Gov.Tr/Yayimlar/Dergiler/Milli_Egitim_Dergisi/155-156/Akbas.Html .(28.01.2023).
- Akkuş, N. (2008). *Yaşam Boyu Öğrenme Becerilerinin Göstergesi Olarak 2006 Pısa Sonuçlarının Türkiye Açısından Değerlendirilmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Aksoy, M. (2008). *Hayat Boyu Öğrenme ve Kariyer Rehberliği İlkelerinin İstihdam Edilebilirliğe Etkileri: Otel İşletmeleri Üzerine Bir Uygulama*. [Yayımlanmamış Doktora Tezi], Gazi Üniversitesi.
- Aksoy, M. (2013). Kavram Olarak Hayat Boyu Öğrenme ve Hayat Boyu Öğrenmenin Avrupa Birliği Serüveni. *Bilig*,(64),23-48. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/en/pub/bilig/issue/25367/267740>.
- Aktaş, B. (2020). *Okul Öncesi Dönem Çocukların Benlik Algıları Ve Farklılıklara Saygı Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Alkan Dilbaz, G. (2013). *Araştırma Temelli Öğrenmenin Tutum, Akademik Başarı, Problem Çözme ve Araştırma Becerilerine Etkisi*. Yüksek Lisans Tezi, Mersin Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Aslan, N., Cansever, B. A. (2009). Eğitimde Yaratıcılığın Kullanımına İlişkin Öğretmen Tutumları. *TÜBAV Bilim Dergisi*, 2(3).
- Aslan, H. (2019). *İlkokul Dördüncü Sınıf Fen Bilimleri Öğretim Programının Ve Uygulamaların Öğrencilere Üst Düzey Düşünme Becerilerini Kazandırma Durumlarının İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Gaziantep Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Ateş, B. (2019). *Fen Bilimleri Öğretmen Adaylarının Fen Öğretimi Öz Yeterlik İnanç Düzeyleri İle Fen Öğretimine Yönelik Tutumlarının Farklı Değişkenler Açısından İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

- Avrupa Komisyonu (2002). European report on quality indicators of lifelong learning. Fifteen quality indicators. Report based on the work of the Working Group on Quality Indicators, Brussels.
- Ayra, M. ve Kösterelioğlu, İ. (2015). Öğretmenlerin Yaşam Boyu Öğrenme Eğilimlerinin Mesleki Öz Yeterlik Algıları İle İlişkisi. *Education Sciences*, 10(1), 17-28.
- Baduroğlu, H. (2018). *Altıncı Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabının Mekânı Algulama Becerisi Bakımından İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Akdeniz Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Bağcı, Ş. E. (2007). *Avrupa Birliği Ülkelerinde Yaşam Boyu Eğitim Politikaları: Almanya, Danimarka ve Türkiye Üzerine Karşılaştırmalı Bir Çalışma*. Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Baltacı, A. (2019). Nitel Araştırma Süreci: Nitel Bir Araştırma Nasıl Yapılır?. *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 5(2), 368-388.
- Barutcuoğlu, M.S. (2019). *Hayat Boyu Öğrenme Merkezi (HBOM) Öğrencilerinin Yaşam Boyu Öğrenme Yeterlikleri İle Genel Öz Yeterlikleri Arasındaki İlişki: İSMEK Örneği*. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Aydın Üniversitesi ve Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüleri.
- Biçer, H. (2019). *Ortaokul T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük Ders Kitapları İçerisinde Yer Alan Antlaşma Metinlerinin Değerlendirilmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Necmettin Erbakan Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Bilasa, P. ve Taşpınar, M. (2017). Hayat Boyu Öğrenme Kapsamında Anahtar Yeterliliklerin Belirlenmesi: Türkiye İçin Durum Analizi. *Milli Eğitim Dergisi*, 46(215), 129-144.
- Can, K. (2020). *İlkokul Fen Bilimleri Öğretim Programı, Ders Kitabı Ve Öğrenci Kazanımlarının Bilimsel Süreç Becerileri Bakımından Değerlendirilmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Amasya Üniversitesi, Eğitim Fakültesi.
- Çıtıba, C. A. (2012). Lifelong Learning Challenges And Opportunities For Traditional Universities. *Procedia - Social And Behavioral Sciences*.
- Coşkun, Y.D. (2009). *Üniversite Öğrencilerinin Yaşam Boyu Öğrenme Eğilimlerinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi*. Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Coşkun, Y. M. Ve Demirel, M. (2012). Üniversite Öğrencilerinin Yaşam Boyu Öğrenme Eğilimleri. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 42: 108-120.
- Coşkun, L. (2018). *İlkokul 4. Sınıflarda Fen Bilimleri Dersinin Araştırmaya Dayalı Öğrenme Yaklaşımıyla İşlenmesi: Bir Eylem Araştırması*. Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Çalışoğlu, M., Tortum, T., Erişmiş, F., Koçyiğit, D. (2014). Yeni Yapılandırılan 3. Sınıf Hayat Bilgisi Ve Fen Bilimleri Derslerine Yönelik Öğretmen Görüşleri. *Uluslararası Multidisiplinler Akademik Araştırmalar Dergisi*. 2 (2), 2.

- Çatal, T. (2019). *Geçmişten Günümüze Türkiye’de Yaşam Boyu Öğrenme*. Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Çelebi, O. D. M. D. (2006). Türkiye’de Anadil Eğitimi ve Yabancı Dil Öğretimi. *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (21), S.285-307.
- Çepni, S. (2014). *Araştırma ve Proje Çalışmalarına Giriş*. Yazarın Kendi Yayını, Trabzon.
- Çubukçu, Z., Gültekin, M. (2006). İlköğretimde Öğrencilere Kazandırılması Gereken Sosyal Beceriler. *Bilig-Bahar*, 37,155-174.
- Demiralay, R., ve Karadeniz, Ş. (2008). İlköğretimde Yaşam Boyu Öğrenme İçin Bilgi Okuryazarlığı Becerilerinin Geliştirilmesi. *Cypriot Journal Of Educational Sciences*, 2(6), 89-119.
- Demirel, Ö. ve Kiroğlu, K. (2006). *Konu Alanı Ders Kitabı İncelemesi*. (3. Baskı). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Demirel, M. (2009). *Yaşam Boyu Öğrenmenin Anahtarı: Öğrenmeyi Öğrenme*. II. Eğitim Psikolojisi Sempozyumu, 18-19 Nisan 2009, stanbul Kültür Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi.
- Demirezen, A. (2007). *Yeni Sosyal Bilgiler Öğretim Programına Göre Hazırlanan Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarındaki Anlatım Teknikleri ve Öğrencilerin Akademik Başarılarına Etkileri*. [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi], Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Demiröz, B. (2022). *İlkokul Fen Bilimleri Ders Kitabındaki Ünite Değerlendirme Sorularının Yenilenmiş Bloom Taksonomisinin Bilişsel Süreç Boyutu Soru Türleri ve Konu Alanlarına Göre İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Diñer, N. B.(2019). *İlkokul 4. Sınıf Fen Bilimleri Ders Kitabındaki Etkinliklerin İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Trakya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Duman, A. (2007). *Yetişkinler Eğitimi* (2. Baskı.). Ankara: Ütopya Yayınevi.
- Dunlap, J. C. (2005). Problem-Based Learning And Self-Efficacy: How A Capstone Course Prepares Students For A Profession. *Educational Technology Research And Development*, 65-85.
- Dunlap, J. C. Ve Grabinger, S. (2003). Preparing Students For Lifelong Learning: A Review Of Instructional Features And Teaching Methodologies. *Performance Improvement Quarterly*, 16(2), 6-25. <https://doi.org/10.1111/J.1937-8327.2003.Tb00276.X>
- Dündar, H. (2016). *Sınıf Öğretmeni Adaylarının Yaşam Boyu Öğrenme Eğilimlerinin İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- DPT (2001). Sekizinci Kalkınma Planı (2001-2005), Ankara.

- EC, (Avrupa Komisyonu) (2007). Directorate-General For Education And Culture. Key Competences For Lifelong Learning European. *Reference Framework, Brussels, Belgium, EC Lifelong Learning Programme.*
- Edwards, R. Ve Usher, R. (2001). Lifelong Learning: A Postmodern Condition Of Education Adult. *Education Quarterly*, 51(4), 273- 287.
- Epçaçan, C. (2013). Yaşam Boyu Öğrenme Becerilerinin Ders Kitaplarında Yer Alma Düzeyine Örnek Bir İnceleme. *Adıyaman Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 11. DOI: 10.14520/Adyusbd.482.
- Erdener, M. ve Gül, Ö. (2017). İlkokul Öğretmenlerinin Yaşam Boyu Öğrenmeye İlişkin Görüşlerinin İncelenmesi. *Necatibey Eğitim Fakültesi Elektronik Fen Ve Matematik Eğitimi Dergisi*, 11 (2),545-563.
- Erkal, C. (2015). *Hayat Boyu Öğrenme Kapsamında Okullar Hayat Olsun Projesi'nin İlkokullarda Uygulanışının İncelenmesi (Konya İli Örneği)*. Yüksek Lisans Tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Erol, Y. (2021). *Yedinci Sınıf Fen Bilimleri Ders Kitaplarındaki Soruların Üst Düzey Düşünme Becerileri Açısından İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Erciyes Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Ersoy, A. (2009). *Yaşam Boyu Öğrenme ve Türkiye'de Halk Kütüphaneleri*. Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- European Council. (2006). Recommendation Of The European Parliament And The Council Of 18 December 2006 On Key Competencies For Lifelong Learning. *Brussels: Official Journal Of The European Union*, 30(12), 2006. Erişim adresi: <https://eur-lex.europa.eu/Lexuriserv/Lexuriserv.Do?Uri=OJ:L:2006:394:0010:0018:En:PDF>
- Faure, E., et al. (1972). Learning to be. The world of education today and tomorrow. Paris: UNESCO/Harrap.
- Gencel, İ. E. (2013). Öğretmen Adaylarının Yaşam Boyu Öğrenme Yeterliklerine Yönelik Algıları. *Eğitim Ve Bilim*, 38(170), 237-252. (Ted.Org.Tr)
- Gözüm, A.İ.C. (2017). *Okul Öncesi Dönemde Dikkat Yetisinin Gelişimi Programının Çocukların Dikkat Yetisi Kazanımı İle Akıl Yürütme Becerilerine Etkisi*. Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Güçlü, G. (2015). *Yaşam Boyu Öğrenme Argümanı Olarak Teknoloji Bağımlılığı Ve Yaşama Yansımaları*. Yüksek Lisans Tezi, Cumhuriyet Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Güleç, İ. , Çelik, S. , Demirhan, B. (2012). Yaşam Boyu Öğrenme Nedir? Kavram ve Kapsamı Üzerine Bir Değerlendirme. *Sakarya University. Journal Of Education*. s. 34-48.
- Güler M. P. (2017). *Fen Bilimleri Öğretimi*. Ankara: Pegem Akademi.
- Güneş, F. (2002). *Ders Kitaplarının İncelenmesi*. Ocak Yayınları: Ankara.

- Güney, F. Ve Işık, A. (2016). Temel Eğitim Öğretmenlerinin Yaşam Boyu Öğrenmeye İlişkin Görüşlerinin Değerlendirilmesi. *Manisa Celal Bayar Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 4(1), 30-40. Retrieved From: <https://Dergipark.Org.Tr/En/Pub/Mcbuefd/Issue/54502/742761>.
- Hamdona, Y. O. (2007). *Life Skills Latent In The Content Of English For Palestine-Grade Six Textbook*. Unpublished. Master's Thesis, Gaza: The Islamic University Of Gaza.
- Harvey, L. (2004). Analytic Quality Glossary, Quality Research International.
- Harwood, A., (2008). "Lifelong Learning: The Integration Of Experiential Learning, Quality Of Life Work In Communities And Higher Education" (2008). Graduate Student Theses, Dissertations, & Professional Papers. 1302. <https://Scholarworks.Umt.Edu/Etd/1302>
- İlgin, İ. (2020). Öğretmen Adaylarının Öz Yeterlilik İnançlarıyla Yaşam Boyu Öğrenme Eğilimleri Arasındaki İlişki (Sakarya Üniversitesi Örneği). [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi], Sakarya Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Kahrıman, C. (2021). *Turist Rehberlerinin Yaşam Boyu Öğrenme Eğilim ve Yeterlilikler*. Yüksek Lisans Tezi. Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü.
- Kalçık, C. (2017). *Tarihi Dizilerle Yaşam Boyu Öğrenme Algısı (Bartın İli Örneği)*. Yüksek Lisans Tezi, Bartın Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Karaca, D. (2011). *Yaparak Yazarak Bilim Öğrenmenin (YYBÖ) Genel Fizik Laboratuvarı I Dersinde Öğretmen Adaylarının Akademik Başarılarına Ve Bilimsel Süreç Becerilerine Etkisi*. Yüksek Lisans Tezi, Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi.
- Kaya, E. (2016). *İlkokul 3. Sınıf Fen Bilimleri Ders Kitabının Yapılandırıcılık ve Bilimsel Süreç Becerilerini Geliştirmesi Açısından İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Adıyaman Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kaya, G. (2019). *Sınıf Öğretmenlerinin İlkokul 3. Sınıf Fen Bilimleri Ders Kitabına İlişkin Görüşlerinin Belirlenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Necmettin Erbakan Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Kaya, H.E. (2010). *Avrupa Birliği Yaşam Boyu Öğrenme ve Yetişkin Eğitimi Politikaları*. Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Kaya, H.E. (2014). Yaşam Boyu Öğrenme Ve Türkiye. *Ankara University, Journal Of Faculty Of Educational Sciences*, Vol: 47, Issue: 1, 81-102.
- Keleş, M. (2020). *İlkokul Yöneticilerinin Değişim Eğilimlerinin Yaşam Boyu Öğrenme Becerilerine Etkisi*. Yüksek Lisans Tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Kılınç, M., ve Uzun, K. (2020). Türkiye'de Yaşam Boyu Öğrenme Temalı 1980-2020 Yılları Arasında Yapılan Lisansüstü Tezlerin İncelenmesi. *Journal Of Kirsehir Education Faculty*, 21(1).

- Kıvrak, E. (2007). *Avrupa Birliği ve Türkiye'de Yaşam Boyu Öğrenme Politikaları Ve İstihdam İlişkisinin Değerlendirilmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Kocaayan, F. (2021). *İlkokul Öğrencilerinin Öznel İyi Oluşlarının Psiko-Sosyal Faktörlerle İncelenmesi: Bir Karma Yöntem Çalışması*. Doktora Tezi, Ege Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Koçoğlu, Y. (2014). *Barışın Aracı Olarak Tarih Ders Kitapları: Türk-Yunan Tarih Ders Kitapları Örnekleme*. Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Köğce, D., Şahin, S.M., Özpınar, İ., ve Yenmez, A. A. (2014). Öğretim Elemanlarının 21. Yüzyıl Öğrenen Standartları ve Yaşam Boyu Öğrenmeye İlişkin Görüşleri. *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, (22), 185-213.
- Kula, Ş.G. (2009). *Araştırmaya Dayalı Fen Öğrenmenin Öğrencilerin Bilimsel Süreç Becerileri, Başarıları, Kavram Öğrenmeleri ve Tutumlarına Etkisi*. Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Mahiroğlu, A. (2005). Avrupa Birliği Ülkelerinde Yeni Eğitim Politikaları: Yaşam Boyu Öğrenme. *Milli Eğitim Dergisi*, 33 (167), 71-82.
- MEB (1990). *On Üçüncü Milli Eğitim Şurası*, Yaygın Eğitim. Ankara: Mesleki Teknik Açıköğretim Matbaası.
https://Ttkb.Meb.Gov.Tr/Dosyalar/Surular/Dokumanlar/13_Sura.Pdf. (27.01.2023)
- MEB, (2015). *Milli Eğitim Bakanlığı Ders Kitapları Ve Eğitim Araçları Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik*.
<http://Mufredat.Meb.Gov.Tr/Programdetay.aspx?PID>
- MEB, (2018). *Fen Bilimleri Dersi Öğretim Programı (İlkokul Ve Ortaokul 3, 4, 5, 6, 7 Ve 8. Sınıflar)*. Ankara.
- MEB. (2009). *Hayat Boyu Öğrenme Strateji Belgesi*. [Online]: [Http://D.Pau.Edu.Tr/Qg45A](http://D.Pau.Edu.Tr/Qg45A) (27.01.2023)
- MEB-Millî Eğitim Bakanlığı (2014). *Türkiye Hayat Boyu Öğrenme Strateji Belgesi Ve Eylem Planı*. Ankara.
- MEGEP. (2006). *Türkiye'nin Başarısı İçin İtici Güç Hayat Boyu Öğrenme Politika Belgesi. Mesleki Eğitim ve Öğretim Sisteminin Güçlendirilmesi Projesi*. Ekim 2006, Ankara.
- Mesleki Yeterlilik Kurumu, (2018). *HBÖ Yetkinlikleri Tavsiye Kararı*. Ağ Adresi: [Council Recommendation Of 22 May 2018 On Key Competences For Lifelong Learning Text With EEA Relevance. \(Myk.Gov.Tr\)](http://Council.Recommendation.Of.22.May.2018.On.Key.Competences.For.Lifelong.Learning.Text.With.EEA.Relevance.(Myk.Gov.Tr)). Erişim Tarihi: 15.02.2023.
- Miles, M, B., Ve Huberman, A. M. (1994). *Qualitative Data Analysis: An Expanded Sourcebook*. (2nd Ed). Thousand Oaks, CA: Sage.
- Milli Eğitim Bakanlığı (MEB). (2018). *Milli Eğitim Bakanlığı Talim Ve Terbiye Kurulu Başkanlığı İlköğretim Fen Bilimleri Dersi Öğretim Programı*. Ankara: MEB.

- Óhidy, A. (2008). Lifelong Learning: Interpretations Of An Education, *Policy In Europe* (E. Gyorffy, C. Kober-Tomasek, M. Eickhoff, K. Wedekamper & A. Óhidy, Trans.).
- Otuz, B., Kayabaşı, G. B., ve Ekici, G. (2018). 2017 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programının Beceri Ve Değerlerinin Anahtar Yetkinlikler Açısından Analizi. *Kuramsal Eğitimbilim Dergisi [Journal Of Theoretical Educational Science]*, 11(4), 944-972.
- Ödemiş, K. (2019). *Yedinci Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarının Üst Düzey Düşünme Becerilerinin Gelişimine Uygunluğu Açısından İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Özdemir, N. (2019). İlkokul 3. Sınıf Fen Bilimleri Ders Kitabına İlişkin Öğretmen Görüşleri (Bayburt İli Örneği). Yüksek Lisans Tezi, Bayburt Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü.
- Özsoy, M. (2021). *Covid-19 Salgın Sürecinde Öğretmenlerin Psikolojik Sağlık Düzeyleri İle Hayat Boyu Öğrenme Yeterlilikleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Kocaeli Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Paksoy, C., Şahan, G. (2019). Hayat Boyu Öğrenme Bağlamında Dünyada ve Türkiye’de Bilimde Kadınlar. Bartın Üniversitesi Akademik Arşivi.
- Peker Ünal, D. (2019). Ders Kitaplarında Sunulan İçeriğin Yaşam Boyu Öğrenme Becerilerini Kazandırma Düzeyinin İncelenmesi. *Necmettin Erbakan Üniversitesi Ereğli Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1(2) , 79- 97.
- Retrieved From: <https://Dergipark.Org.Tr/Tr/Pub/Neueefd/Issue/48214/571761>
- Reio, T. G. (1997). Effects Of Curiosity On Socialization-Related Learning And Job Performance In Adults. [Yayınlanmamış Doktora Tezi]. Virginia Polytechnic Institute And State University, USA.
- Revşen, N. (2022). *Ortaokul Fen Bilimleri Ders Kitaplarında Bulunan Etkinliklerin Yaşam Becerileri Yönünden İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü.
- Schuman, L., Besterfield-Sacre, M. Ve MCGourty, J. (2005). The ABET “Professional Skills” - Can They Be Taught? Can They Be Assessed? *Journal Of Engineering Education*, 94(1), 41-55.
- Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı*, SBB (2001). DPT:2568-ÖİK:584. https://www.sbb.gov.tr/wpcontent/uploads/2022/07/Uzun_Vadeli_Strateji_Ve_Sekizinci_Bes_Yillik_Kalkinma_Plani-2001-2005.Pdf . (26.01.2023)
- Senemoğlu, N. (2001). *Gelişim Öğrenme ve Öğretim- Kuramdan Uygulamaya*. Gazi Kitapevi.
- Senemoğlu, N. (2011). *Gelişim, Öğrenme ve Öğretim*. Ankara: Pegem Akademi. s. 4.
- Seven, S. (2001). *İlköğretim Sosyal Bilgiler Ders Kitapları Hakkında Öğretmen ve Öğrenci Görüşleri*. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

- Soran, H., Akkoyunlu, B. ve Kavak, Y. (2006). Yaşam Boyu Öğrenme Becerileri ve Eğitimcilerin Eğitimi Programı: Hacettepe Üniversitesi Örneği. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 30, 201-210.
- Sönmez, V. (2007). *Öğretim İlke Ve Yöntemleri*. Ankara: Anı Yayınları.
- Sweeting, A. (2000). Lifelong Learning: Policies, Practices And Programs. *Intenational Journal Of Educational Development*, 20(3), 261-263.
- Şahin, H. (2004). Etkili Bir Sosyal Bilgiler Ders Kitabının Nitelikleri. *Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 9, 365-375.
- Şahin, Ç. Ve Arcagök, S. (2014). Öğretmenlerin Yaşam Boyu Öğrenme Yeterlikleri Düzeyinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi. *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. Yıl:7,Sayı:16.
- Şentürk, Ö. ve Şaban, B. (2019). İlkokul 3. Sınıf Fen Bilimleri Dersi Öğretim Programının Değerlendirilmesi. *Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Dergisi*, 49(49), 144-166.
- T.C. Kalkınma Bakanlığı, (2017). *On Birinci Kalkınma Planı (2019-2023)*. Özel İhtisas Komisyonları Ve Çalışma Grupları El Kitabı. [https://www.sbb.gov.tr/WpContent/Uploads/2022/07/On Birinci Kalkinma Plani-2019-2023.Pdf](https://www.sbb.gov.tr/WpContent/Uploads/2022/07/On_Birinci_Kalkinma_Plani-2019-2023.Pdf).
- Tararınceva, A.M. , Sergeeva, M.G. , Dmitrichenkova S.V. , Chauzova V.A. , Andryushchenko, I.S. Ve Shaleeva E.S. (2018). Lifelong Learning Of Gifted And Talented Students. *Espacios* .39 (29).
- Taşçı, Z. (2021). *Fen Bilimleri Dersi Öğretim Programındaki Yaşam Becerilerinin Ders Kitapları Ve Öğretmen Uygulamalarındaki Yansımaları*. Yüksek Lisans Tezi, Kırıkkale Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Taşpınar, M. (2012). *Öğretim İlke Ve Yöntemleri*. Ankara: Elhan Kitap Yayıncılık.
- TDK Türk Dil Kurumu-(2022). *Türkçe Sözlük*. Erişim: [Türk Dil Kurumu Sözlükleri \(Sozluk.Gov.Tr\)](https://sozluk.gov.tr)
- Tezcan, F. Ve Deveci, T. (2018). Andragoji ve Yaşamboyu Öğrenme Bağlamında Yetişkinlerin Öğrenmesi. *Researcher: Social Science Studies*, 6(2), 123-137.
- Topak, B. (2017). *Ortaokul Fen Bilimleri Ders Kitaplarının Bilimin Doğası Açısından İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Mersin Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Topakkaya, A. (2013).Yaşam boyu öğrenme ve Türk Üniversitelerinin Bu Alana Muhtemel Katkıları. *International Journal Of Social Science*. 6(4),1081-1092.
- Torun, B. (2020). *Öğretmenlerin Yaşam Boyu Öğrenme Yeterlikleri Ve İş Doyum Düzeylerinin İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Maltepe Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü.
- Turan, S. (2005). Öğrenen Topluma Doğru Avrupa Birliği Eğitim Politikalarında Yaşam Boyu Öğrenme. *Ankara Avrupa Çalışmaları Dergisi*. 5 (1). 87-98.

- Turan, A. (2019). *2005 Fen Ve Teknoloji Dersi Öğretim Programı İle 2013 Fen Bilimleri Dersi Öğretim Programının Öğrencilerin Araştırma Becerilerine Etkisinin Karşılaştırılması*. Yüksek Lisans Tezi, Balıkesir Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Tüysüz, C. ve Balıkçı, Ç. (2016). Sınıf Öğretmenlerinin 3. Sınıf Fen Bilimleri Dersi Öğretim Programına Yönelik Görüşleri. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 36,169-180.
- Uyar, M. (2019). *2005-2017 Öğretim Programlarında Kullanılan 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarının Karşılaştırılması: MEB Yayınları Örneği*. Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Fakültesi.
- Ülger, E. (2022). *İlkokul (1, 2, 3 Ve 4. Sınıf) Türkçe Ders Kitaplarındaki Etkinlik Ve Metinlerin Türkiye Yeterlilikler Çerçevesinde Yer Alan Anahtar Yetkinlikleri Karşılama Durumu*. Yüksek Lisans Tezi, Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi, Eğitim Fakültesi.
- Wain, K. (2000). The Learning Society: Postmodern Politics. *International Journal Of Lifelong Education*, 19(1), 36-53. <https://doi.org/10.1080/026013700293449>.
- Yaman, F. (2014). *Öğretmenlerin Yaşam Boyu Öğrenme Eğilimlerinin İncelenmesi (Diyarbakır İli Örneği)*. Yüksek Lisans Tezi, Dicle Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Yavaş, S. (2013). *İlköğretim 4. Ve 5. Sınıf Öğrencilerinin Kitap Okuma Alışkanlıkları İle Üst Düzey Düşünme Becerileri Arasındaki İlişkinin Değerlendirilmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Yıldırım, A. Ve Şimşek, H. (2013). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri (9. Baskı)*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yıldırım, Z. (2015). *Sınıf Öğretmenlerinin Yaşam Boyu Öğrenmeye Yönelik Yeterlik Alguları ve Görüşleri*. Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Yirik, F. (2020). *Hayat Bilgisi Ve Fen Bilimleri Ders Kitaplarının Çevre Kazanımları Açısından İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Akdeniz Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Yurdakul, C. (2016). *Özerk Öğrenme Ve Yaşam Boyu Öğrenme Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Yüksel, R. (2020). *Fen Bilimleri Öğretmenlerinin Bireysel Yenilikçilik Düzeyi, Yaşam Boyu Öğrenme Eğilimleri İle STEM Uygulamaları Özyeterlik Alguları Ve Aralarındaki İlişkinin İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Yüksel, S. , 2019. *Hayat Bilgisi Ders Kitaplarının Türkiye Yeterlilikler Çerçevesinde Yer Alan Anahtar Yetkinlikler Açısından İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Ömer Halis Demir Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Zengin, M.N. (2018). *Bilim Merkezlerinin Öğrencilerin Fen Bilimleri Dersindeki Üst Düzey Düşünme Becerileri Üzerine Etkisinin İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Uludağ Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

EKLER

EK 1: İçerikten yararlanma izni

Akademik çalışmanızdan yararlanmak için izin isteği Gelen Kutusu x

F Ferhan Türkmenoğlu <derindeniz163@gmail.com> 25 Mart Cmt 21:19 ☆ ↶ ⋮
Alici: epcacan ▾

Sayın hocam,
Ben Necmettin Erbakan Üniversitesi Sınıf Eğitimi Bilim Dalında yüksek lisans öğrencisi Ferhan Türkmenoğlu. 2013 yılında yayınlamış olduğunuz "Yaşam Boyu Öğrenme Becerilerinin Ders Kitaplarında Yer Alma Düzeyine Örnek Bir İnceleme" adlı çalışmanızı okudum. Ben de tez konumu "Yaşam Boyu Öğrenme Becerilerinin 3.Sınıf Fen Bilimleri Ders Kitabında Yer Alma Düzeyinin İncelenmesi" olarak belirlemiştim. Makalenizde hazırlamış olduğunuz "Yaşam Boyu Öğrenen Bireylerin Özellikleri" başlıklı tablo içeriğinden uygun görürseniz yararlanmak istiyorum.

İyi çalışmalar dilerim.
Saygılarımla .'

C CAHİT EPÇAÇAN <epcacan@hotmail.com> 25 Mart Cmt 22:30 ☆ ↶ ⋮
Alici: ben ▾

Ferhan kardeşim, kaynakçada belirtmek şartıyla tabii ki yararlanabilirsin. Çalışmalarında başarılar dilerim.

iPhone'umdan gönderildi

Ferhan Türkmenoğlu <derindeniz163@gmail.com> şunları yazdı (25 Mar 2023 21:20):

EK 2: Uzmanın Doküman İncelemesinden Örnekler

1. ÜNİTE Gezegenimizi Tanıyalım

1. Dünya'nın Katmanları

2.2 Yukarıdaki fotoğrafı incelersek Dünya'nın farklı katmanlardan oluştuğunu görürüz. Dünya yüzeyinde kara ve su katmanını net bir şekilde gözlemleyebiliriz. Hava katmanını gözümüzle görmesek de esen rüzgârı tenimizde hissederek bu katmanın varlığını anlayabiliriz.

Dünya'mızı çevreleyen hava, kara ve sudan oluşmuş üç katman vardır.

Dünya'nın katmanları

22

3. ÜNİTE Kuvveti Tanıyalım

Bitkiler, toprağa bağlı oldukları hâlde hareket ederler. Ancak bitkilerdeki hareket, insanlardaki ve hayvanlardaki hareketten farklı olarak çoğunlukla ışığa ya da kökleriyle suya yönelme şeklindedir. Ayçiçeklerin Güneş'e ve kökleriyle suya doğru yönelmesi, bitkilerin hareketine örnek olarak verilebilir. 3.2

Ayçiçeklerin Güneş'e doğru yönelmesi

Otomobillerin yavaşlayarak yön değiştirmesi 3.3

Biz de çevremizdeki varlıkların nasıl hareket ettiklerini inceleyelim. Hareket eden bir otomobile baktığımızda otomobilin tekerlekleri dönme hareketi yapar. Otomobil bazen hızlanır bazen yavaşlar. Bir kavşağa geldiğinde ise yön değiştirebilir. 3.1

Çevremizdeki varlıklarda kaç çeşit hareket gözlemediğimizi belirtelim. 3.4

Parktaki salıncaklarda sallanan çocuklar **sallanma hareketi** yaparlar.

Salıncakta sallanma hareketi

Topun yön değiştirmesi

Kendine doğru gelen topa vuran çocuk, topun yönünü değiştirir. Böylece top, **yön değiştirme** hareketi yapmış olur.

47

3. Hareketli Cisimlerin Sebep Olabileceği Tehlikeler

Günlük yaşamda birçok cismi hareket ettirebileceğimizi ve hareket hâlindeki cisimleri durdurabileceğimizi öğrendik.

Kuvvet, bazı durumlarda tehlikeli olabilir mi? Özellikle hareket eden cisimlere dokunmak ve onları durdurmaya çalışmak, çeşitli kazalara yol açabilir mi? Bu durumu, sınıfımızdaki arkadaşlarımızla tartışalım.

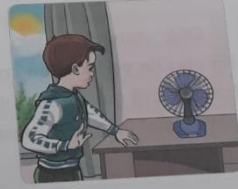
Parkta sallanan bir salıncağa yaklaştığımızda salıncak bize çarpabilir ve yaralanmamıza neden olabilir.

Annemiz kek yapmak için mikseri çalıştırdığında mikseri ellerimizle durdurmaya çalışmamalıyız. Çünkü yaralanmamıza neden olacağı için çok tehlikelidir.

Hareket hâlindeki pervaneyi durdurmaya çalışmak çok tehlikelidir.

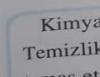

Laboratuvarda, sınıfta veya günlük hayatta kullandığımız bazı maddeler sağlığımız için tehlikelidir. Bu sebeple güvenlik önlemlerinin alınması günlük yaşamımızda da çok büyük önem taşır. Çamaşır suyu, deterjan, leke giderici, kireç sökücü, tiner, aseton, tuz, kimyasallar vb. tehlikeli maddelere örnektir.

Bu maddelerle çalışırken aşağıda verilen güvenlik önlemlerini almalıyız:

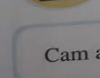
Gözlerimize zarar verebilecek uygulamalar esnasında ve laboratuvarda deney yaparken koruyucu gözlük kullanmalıyız.

Kimyasal maddeleri kullanırken dikkatli olmalıyız. Temizlik için kullandığımız deterjanlara eldivensiz temas etmemeliyiz.

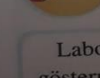
Isı kaynağı kullanılan uygulamalarda, öğretmenlerimizden yardım almalıyız.

Cam araç gereçleri kullanırken dikkatli olmalıyız.

Bıçak ya da keskin aletler kullanacaksa büyüklerimizden yardım almalıyız.

Laboratuvarda çalışırken eldiven kullanmaya özen göstermeliyiz.

EK 3: : Araştırmacının Doküman İncelemesinden Örnekler

1. ÜNİTE Gezegenimizi Tanıyalım

1. Dünya'nın Katmanları

Yukarıdaki fotoğrafı incelersek Dünya'nın farklı katmanlardan oluştuğunu görürüz. Dünya yüzeyinde kara ve su katmanını net bir şekilde gözlemleyebiliriz. Hava katmanını gözümüzle görmesek de esen rüzgârı tenimizde hissederek bu katmanın varlığını anlayabiliriz.

Dünya'mızı çevreleyen hava, kara ve sudan oluşmuş üç katman vardır.

Dünya'nın katmanları

22

3. ÜNİTE Kuvveti Tanıyalım

Bitkiler, toprağa bağlı oldukları hâlde hareket ederler. Ancak bitkilerdeki hareket, insanlardaki ve hayvanlardaki hareketten farklı olarak çoğunlukla ışığa ya da kökleriyle suya yönelme şeklindedir. Ayçiçeklerin Güneş'e ve kökleriyle suya doğru yönelmesi, bitkilerin hareketine örnek olarak verilebilir.

Ayçiçeklerin Güneş'e doğru yönelmesi

Otomobillerin yavaşlayarak yön değiştirmesi

Biz de çevremizdeki varlıkların nasıl hareket ettiklerini inceleyelim. Hareket eden bir otomobile baktığımızda otomobilin tekerlekleri dönme hareketi yapar. Otomobil bazen hızlanır bazen yavaşlar. Bir kavşağa geldiğinde ise yön değiştirebilir.

Çevremizdeki varlıklarda kaç çeşit hareket gözlemlediğimizi belirtelim.

Parktaki salıncaklarda sallanan çocuklar sallanma hareketi yaparlar.

Salıncakta sallanma hareketi

Topun yön değiştirmesi

Kendine doğru gelen topa vuran çocuk, topun yönünü değiştirir. Böylece top, yön değiştirme hareketi yapmış olur.

47

3. Hareketli Cisimlerin Sebep Olabileceği Tehlikeler

Günlük yaşamda birçok cismi hareket ettirebileceğimizi ve hareket hâlindeki cisimleri durdurabileceğimizi öğrendik.

Kuvvet, bazı durumlarda tehlikeli olabilir mi? Özellikle hareket eden cisimlere dokunmak ve onları durdurmaya çalışmak, çeşitli kazalara yol açabilir mi? Bu durumu, sınıfmızdaki arkadaşlarımızla tartışalım.

Parkta sallanan bir salıncağa yaklaştığımızda salıncak bize çarpabilir ve yaralanmamıza neden olabilir. 9.1 ✓

Annemiz kek yapmak için mikseri çalıştırdığında mikseri ellerimizle durdurmaya çalışmamalıyız. Çünkü yaralanmamıza neden olacağı için çok tehlikelidir. 9.5 ✓

Hareket hâlindeki pervaneyi durdurmaya çalışmak çok tehlikelidir.

Laboratuvarda, sınıfta veya günlük hayatta kullandığımız bazı maddeler sağlığımız için tehlikelidir. Bu sebeple güvenlik önlemleri sadece sınıflar ve laboratuvarlar için geçerli değildir. Bu güvenlik önlemlerinin alınması günlük yaşamımızda da çok büyük önem taşır. Çamaşır suyu, deterjan, leke giderici, kireç sökücü, tiner, aseton, tuz ruhu, bazı yapışkanlı boyalar, kozmetik ürünler, çevremizde bulunan kimyasallar vb. tehlikeli maddelere örnektir. 9.1

Bu maddelerle çalışırken aşağıda verilen güvenlik önlemlerini almalıyız: 9.3

Gözlerimize zarar verebilecek uygulamalar esnasında ve laboratuvarda deney yaparken koruyucu gözlük kullanmalıyız.

Kimyasal maddeleri kullanırken dikkatli olmalıyız. Temizlik için kullandığımız deterjanlara eldivensiz temas etmemeliyiz.

Isı kaynağı kullanılan uygulamalarda, öğretmenlerimizden yardım almalıyız.

Cam araç gereçleri kullanırken dikkatli olmalıyız.

Bıçak ya da keskin aletler kullanacaksa büyüklüğümüzden yardım almalıyız.

Laboratuvarda çalışırken eldiven kullanmaya özen göstermeliyiz.